

El gust per la lectura
Tots els nivells

Els il·lustrats: una descoberta, diverses veus.

GUIA PER AL PROFESSORAT

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

El gust per la lectura

2013-2014

Tots els nivells

Subdirecció General de Llengua i Plurilingüisme

Servei d'Immersion i Acol·liment Lingüístics

Els il·lustrats: una descoberta, diverses veus.

GUIA PER AL PROFESSORAT

MÒNICA BADIA CANTARERO
CECÍLIA LLADÓ I MULET

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de *Reconeixement- No comercial-Compartir 3.0* de Creative Commons. Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se'n citi l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual a la que regula l'obra original.

La llicència completa es pot consultar a:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/es/deed.ca>

Índex

1. Introducció.	... 5
2. Bases teòriques: el “perquè” de tot plegat	... 6
2.1. Què és un àlbum il·lustrat?	... 6
2.2. Tipus de llibres amb imatges.	... 8
2.3. L'àlbum a l'escola i a l'institut; el paper de la biblioteca.	... 12
2.4. El rol del mediador en la lectura.	... 17
3. Treure'n profit: què puc fer amb aquest àlbum?	... 21
3.1. Pauta d'anàlisi d'il·lustrats.	... 24
3.2. Proposta de conversa literària.	... 30
4. Orientacions per planificar les sessions de lectura.	... 33
5. Les propostes.	... 35
5.1. El <i>petit Blau i el petit Groc</i> .	... 37
5.2. <i>Neda que neda</i>	... 43
5.3. <i>Dimitri</i>	... 50
5.4. <i>L'autobús de la Rosa</i> .	... 57
5.5. <i>La Caputxeta Vermella</i> .	... 64
5.6. <i>Un goril·la</i>	... 72
5.7. <i>Imagina't un dia</i>	... 80
5.8. <i>L'arbre de la vida</i>	... 86
6. Altres experiències	... 94
6.1. Experiència a educació infantil i primària	... 95
6.2. Experiència a l'ESO	... 99
7. Epíleg	... 106
8. Un bagul de tresors	... 107
9. Bibliografia i webgrafia	... 129

1. Introducció.

Obrir un àlbum il·lustrat és com desembolicar un regal: no se sap ben bé què hi haurà a dins fins que s'ha obert.

La forma de l'àlbum, la mida, les il·lustracions, la textura de les pàgines... tot en ells xiuxiueja detalls sobre el seu contingut.

El fet que els àlbums combinin el codi visual i el lingüístic el fan un objecte de lectura ideal que s'adapta a les necessitats dels lectors: la imatge ajuda a entendre el text, a fer hipòtesis, a refusar-les... a anar més enllà del text escrit. Tenen formats atractius que conviden a llegir-los i a gaudir-ne.

En el moment que obrim un àlbum, se'ns ofereixen moltes possibilitats. Com a docents, ho hem de tenir ben present.

Aquest dossier vol ser una eina útil per als docents, una ajuda per a l'observació dels llibres il·lustrats i àlbums. Amb ell pretenem:

- Afavorir en els docents la reflexió sobre els aprenentatges que poden fer els seus alumnes a través dels llibres i els àlbums il·lustrats.
- Proporcionar una base teòrica mínima al voltant de la il·lustració i de la conversa literària, per tal que es pugui aprofundir a l'aula el treball amb els llibres i els àlbums il·lustrats a tots els nivells.
- Oferir una selecció de llibres i àlbums il·lustrats de qualitat, classificats per edats, temàtiques i nivells.
- Mostrar una sèrie d'exemples de bones pràctiques al voltant de llibres i àlbums concrets, per a diferents nivells.
- Presentar una proposta de criteris de valoració i d'anàlisi d'aquest tipus de materials

El treball està estructurat en tres parts:

- Uns fonaments teòrics, necessaris per ajudar la nostra pràctica i saber per què treballem en una direcció determinada.
- Unes orientacions generals sobre com treballar amb els il·lustrats a l'aula.
- Unes propostes amb àlbums concrets per a l'educació infantil, primària i ESO.

Aquest dossier us vol convidar a encetar un camí molt llarg i agradable: la descoberta dels àlbums i de les seves possibilitats pedagògiques.

2. Bases teòriques: el perquè de tot plegat.

2.1. Què és un àlbum il·lustrat?

Definir què és un àlbum il·lustrat és una tasca complicada, entre d'altres, per l'ambigüitat del concepte. La línia que separa els àlbums d'altres tipus de llibres que compten amb il·lustracions és molt fina. Al nostre país, força tesis doctorals han fet intents per definir-lo¹.

Llegint de gent experta, podem trobar descripcions/definicions com aquestes:

Teresa Duran² (escriptora i il·lustradora, destaca per la seva dedicació al llibre infantil i juvenil, tant en la creació com en la investigació i la docència):

(...) la gran diferència entre un llibre il·lustrat i un àlbum rau en qui porta el pes narratiu. Quan la imatge és imprescindible per entendre qui fa què, com, quan i per què; quan, observant-la, podem fer-nos una idea cabal i fiable de la història o de l'anècdota narrada, explícitament o implícita, i quan, analitzant-la, podem apreciar com i per què aquell discurs icònic ens expressa el que ens expressa, aleshores estem davant d'un àlbum.

Rosa Tabernero³ (professora titular de literatura infantil a la Universitat de Saragossa):

(...) un llibre-àlbum, a diferència del llibre il·lustrat, és concebut com una unitat, una totalitat que integra totes les seves parts designades en una seqüència d'interrelacions: el que en el món anglosaxó es denomina picture books. (Shulervitz, 1996: 238; Durán, 1999: 79; Colomer, 1998). Per altra banda, s'entén que les relacions entre les paraules i les il·lustracions varien des d'una relació d'òbvia congruència fins a una d'alta ironia.

Maria Cecília Silva-Díaz (docent, investigadora i editora de literatura infantil, professora de la UAB), Teresa Corchete (responsable de la secció infantil i dels programes per a famílies i primeres edats de la Fundació Germán Sánchez Ruipérez, autora i col·laboradora en publicacions i materials didàctics relacionats amb la lectura i la imatge als llibres), i altres⁴:

(...) són els contes il·lustrats on el text i la imatge col·laboren junts per establir el significat de la història, de manera que per explicar el que allà hi passa hem de recórrer tant al que diuen les paraules com al que "diuen" les il·lustracions. Amb la lectura d'àlbums els lectors aprenen a buscar el sentit de les històries en un procés que integra dos codis diferents.

(...) la idea d'un bon àlbum és que tots els elements del llibre es posin en joc al servei de la història. El text i la il·lustració, com ja hem dit, però també el format, el fons de la pàgina, la disposició dels elements en ella, la tipografia, etc.

Emma Bosch⁵ (licenciada en Belles Arts per la UB, professora en el Departament de Didàctica de l'Educació Visual i Plàstica i Comunicació Audiovisual de la Universitat de Barcelona) en un estudi publicat l'any 2008, fa un recorregut molt interessant i profund per

¹ DURAN, T. *L'àlbum i l'edició catalana, ara com ara: panorama del bienni 2008-2009*. Anuari de l'observatori de biblioteques, llibres i lectura. UB, Facultat de Biblioteconomia i Documentació. [En línia].

< http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/28402/1/Anuari_Observatori_Duran.pdf > [Consulta: 29 març 2013]

² DURAN, T. "L'àlbum dins la narrativa visual". *Articles de didàctica de la llengua i de la literatura* (2010), núm.52, p. 10-22.

³ TABERNERO, R. *Claves para una poética de la recepción del libro-álbum: Un lector inserto en una "inmensa minoría* [En línia]. IBBY. < <http://www.ibby.org/index.php?id=1062> > [Consulta: 29 març 2013]

⁴ COLOMER, T. et al. *Siete llaves para valorar las historias infantiles*. Papeles de la Fundación Germán Sánchez Ruipérez. Madrid, 2005. Cap. 1. "Ver para leer: historias a través de dos códigos".

⁵ BOSCH, E. *Hacia una definición de álbum*. [En línia]. UB (2008) <<http://www.fundaciongsr.org/documentos/8222.pdf>> [Consulta: 29 març 2013]

les diferents definicions d'àlbum que s'han anat proposant, i en acabar formula la següent:

Àlbum és art visual d'imatges seqüencials fixes i impreses sostingut en l'estructura de llibre, la seva unitat és la pàgina, la il·lustració és primordial i el text pot ser subjacent.

Analitzant totes aquestes definicions, es poden extreure les peculiaritats de l'àlbum il·lustrat, les que el fan tan especial:

- Té format de llibre.
- Integra dos codis diferents en un sol objecte: el codi lingüístic i el codi visual.
- La imatge/il·lustració és imprescindible per entendre la història que es conta. Pot tenir diferents tipus de relació amb el text que acompanya: pot anar més enllà del text, pot explicar el contrari del que ens diu el text...
- El text i la il·lustració tenen un lligam molt especial: col·laboren junts per explicar la història.
- Tots els elements que conformen l'àlbum en expliquen la història que conté: el format, la mida, el color, la tipografia que utilitza... és com una gran orquestra que necessita de tots els músics per poder tocar una simfonia.

L'àlbum és, en molts casos, gairebé un objecte d'art. Pel seu format, per les imatges, pel contingut ... , es converteix en un recurs inestimable en l'àmbit educatiu. En moltes ocasions introduirà els infants en el món de la il·lustració, com si d'una galeria d'art es tractés. Cecília Silva-Díaz⁶ diu:

La il·lustració és el primer contacte que té el nen amb les arts visuals, les imatges dels seus llibres seran la seva primera galeria d'art.

Considerat com un tot, amb tots els elements que l'integren, és com un collaret de perles, en el qual les imatges (perles) estan enllaçades per un fil (text), i es necessiten els dos elements per construir la història.

Tot i la dificultat que, com a docents, ens podem trobar a l'hora de decidir si un determinat llibre és o no un àlbum, no ens hi hauríem d'obsessionar: hi ha llibres il·lustrats que, tot i no entrar dins de la categoria d'àlbum, són excel·lents i de gran qualitat, i ens ofereixen enormes possibilitats de treball: no els podem deixar de banda. No es tractaria d'una qüestió "de qualitat", sinó "de forma".

⁶ SILVA-DÍAZ, C. "La función de la imagen en el álbum", a *Ver para leer: acercándonos al libro álbum*. Centro de Recursos para el Aprendizaje, Ministerio de Educación (República de Chile). [En línia] <http://www.bibliotecas-cra.cl/uploadDocs/200805081101470.Ultimo%20LIBRO_CRA_DIC18.pdf> [Consulta: 29 març 2013]

2.2 Tipus de llibres amb imatges.

Si definir què és un àlbum il·lustrat és una tasca complicada, fer una classificació dels llibres amb imatges no ho és menys. Tanmateix, pensem que és estimable i profitós explicar què diuen les especialistes i estudioses del tema a casa nostra, per situar i conèixer més els llibres on la il·lustració té un pes essencial.

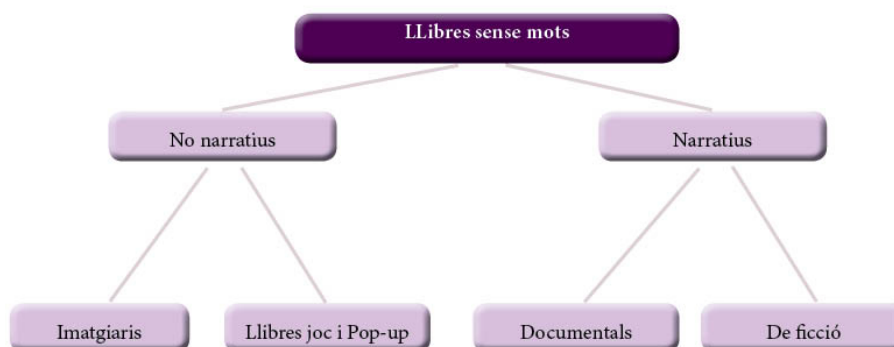
El ventall d'edat que abraça els destinataris d'aquest tipus de lectura és molt ampli, tot i que sovint se'n relaciona la lectura amb els més petits i els no lectors. Aquesta predisposició fa que part de la literatura actual no arribi com caldria esperar als infants i joves que s'estan formant i als lectors en general.

Amb l'afegit que actualment les imatges en pantalla, els audiovisuals, etc... són molt presents en el nostre dia a dia i és necessari que els docents hi tinguem una cura molt especial i acostumem els alumnes a llegir el que ens diuen les imatges i com ens ho diuen.

En aquest apartat compartim d'una manera similar l'exposició que fan Anna Fernández Buñuel, Mireia Manresa Potrony i Amàlia Ramoneda Rimbau en el curs telemàtic *El gust per llegir des de la biblioteca escolar*⁷ que impulsa el Programa biblioteca escolar “punedu” del Departament d'Ensenyament.

“Més sovint del que ens pensem, veure equival a saber”⁸

2.2.1. Llibres sense mots⁹

“Els llibres sense paraules no són exclusius per a aquells que no saben llegir, ja sigui perquè encara no n’han après —bebès o preescolars- o perquè no dominen l’idioma —aprenents de llengües”¹⁰.

⁷ DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT. *El gust per llegir des de la biblioteca escolar*. [En línia] <ateneu.xtec.cat/wiki/form/wikiexport/cmd/bib/begl/index> [Consulta: 17 maig de 2012]

⁸ Duran, T. (2010): *op.cit.*, p.10.

⁹ A partir de BOSCH, E. “Sense mots: una etiqueta per a molts tipus de llibres”. A *Faristol*, n.71, Novembre 2011 (p.3-5).

¹⁰ BOSCH, E. (2011): *op.cit.*, p. 3-5.

No narratius

Són llibres que no desenvolupen cap relat. N'hi ha de dues menes: els imatgiaris i els llibres-joc.

Els imatgiaris

Són llibres d'imatges que poden tenir o no el seu equivalent lingüístic i on el relat és inexistent o mínim.

Les imatges estan distribuïdes d'una manera casual o per associació. Poden estar contextualitzades en escenes on queden paleses les relacions entre els diferents elements o estar totalment descontextualitzades.

«Reconèixer és anomenar, i això ho fa l'adult, d'una manera gairebé maquinal, lligant la imatge i el concepte, el mot i la representació. L'imatgiari proposa a l'infant tant un exercici d'adquisició del llenguatge com d'afinament de la percepció visual.»¹¹

Els llibres joc

Són llibres que busquen una interacció més vivencial amb el lector i que permeten compartir amb altres una bona estona més enllà de la lectura, alhora que s'aprèn.

Segons el tipus d'acció que proposen, Bosch¹² els classifica en:

- Buscar objectes o subjectes.
- Deduir, a partir d'un fragment, de quina imatge es tracta.
- Percebre colors, formes, textures.
- Combinar imatges.
- Altres accions, com pintar, dibuixar...

Els llibres desplegables, anomenats també, com en anglès, *pop ups* i que prenen una dimensió tridimensional entren dins d'aquesta tipologia.

¹¹DURAN, Teresa. *Àlbums i altres lectures. Anàlisi dels llibres per a infants*. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat, 2007, pàg. 103.

¹²BOSCH, E. (2011): *op.cit.*, pp. 3-5.

Narratius

Poden ser de ficció o documentals.

Els de **ficció** expliquen històries creades pels seus autors; segons l'origen de la narració es pot tractar d'obres originals, recreacions o adaptacions. L'autor recrea la narració amb els elements de la gramàtica visual.

Els **documentals o de coneixements** són llibres molt ben contextualitzats que ens aporten el coneixement de la realitat amb els detalls de la imatge.

2.2.2. Llibres amb text

També trobem, en aquest cas, els que no són de tipus narratiu (no expliquen cap història) i els que sí ho són; en trobarem també de ficció i documentals.

2.2.3. En general...

Dins de la tipologia general dels llibres que "conten mitjançant la imatge", hi podem trobar els llibres il·lustrats, els àlbums, els còmics i la novel·la gràfica. Cadascuna d'aquestes tipologies té un llenguatge específic i diferents característiques, i se'n poden fer lectures i anàlisis diferents. Per tant, se'ns fa difícil encabir-los en un sol "calaix".

Llibres il·lustrats

*(...) el text funciona per si sol i també les imatges poden ser contemplades i apreciades separatament del text. Se n'aprecia la qualitat artística, però no pas la funció narrativa. En definitiva, en un bon llibre il·lustrat el pes reposa sobre allò que succeeix significativament i raonadament en el text"*¹³

En els llibres il·lustrats les il·lustracions fan d'acompanyament del text, poden aportar informació i d'alguna manera la complementen, però si només es llegeixen les imatges, normalment no n'hi ha prou per conèixer la narració.

¹³ DURAN, T. (2010): *op.cit.*, p.10-22.

Àlbums il·lustrats

El text i la il·lustració en els àlbums treballen plegats per establir el significat de la història, de manera que cal fer una lectura acurada del text i de les il·lustracions, si no ens volem perdre part del significat de la narració. Teresa Duran, fins i tot, parla de l'àlbum il·lustrat com una “modalitat de lectura”.

Còmic i novel·la gràfica

En el diàleg entre la imatge i el text, el còmic afegeix elements del dibuix, la fotografia, la pintura i el cinema, i ha creat els seus propis recursos per explicar històries. Els globus i les icones, juntament amb el llenguatge seqüencial, són característiques d'aquest gènere¹⁴.

En el còmic es narren històries de ficció, cròniques i una extensió variadíssima de temàtiques. Actualment, prenen força les obres de realisme crític, social i polític que anomenem novel·la gràfica.

Les diferències entre el còmic i la novel·la gràfica, Silva-Díaz les situa com a una simple qüestió d'estratègia comercial:

“Des de fa algun temps s'utilitza el terme “novel·la gràfica” per referir-se a un format editorial. Les novel·les gràfiques serien simplement els còmics amb aspiracions de qualitat que es publiquen en un format que allotja un major nombre de pàgines i que, publicats d'aquesta manera, adquireixen un prestigi i poden ser considerats creacions artístiques adreçades a un públic jove o adult”¹⁵

Recapitulem:

- Contràriament al que es pugui pensar, els llibres amb imatges tenen un públic molt ampli, i n'hi ha d'adequats a diferents edats i interessos.
- Es fa difícil establir una classificació exhaustiva de l'àlbum il·lustrat: la seva riquesa d'obres i varietat ho dificulta.
- En el fons però no és tan important “etiquetar-los” com conèixer que n'hi ha una varietat inacabable, i treure'n el màxim profit.

¹⁴ Us pot interessar conèixer l'anàlisi dels còmics proposats al programa *El gust per la lectura* el curs 2008/09, feta per Rosa Aparicio, [En línia] < http://www.xtec.cat/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/6f4df0fd-8d0a-4fce-9b27-97e6c6b9ddf1/comic_professorat.pdf > [Consulta: 30 de juny de 2013].

¹⁵ SILVA-DÍAZ, C.M. (2008). “Entre el text i la imatge: els àlbums il·lustrats i altres tipus a COLOMER, T. (coord): *Lectures adolescents*. Barcelona: Graó. (Biblioteca d'Articles, 165).

2.3. L'àlbum a l'escola i a l'institut; el paper de la biblioteca.

El llibre i l'àlbum són, en aquests moments, recursos educatius i didàctic de primer ordre per diversos motius:

- Per les seves característiques, com a resultat de la unió entre text i il·lustració,
- Per tot el potencial que desenvolupen en l'àmbit pedagògic: foment i promoció de l'hàbit lector i adquisició de les competències bàsiques.

Aquesta tipologia de llibres es transformen en petites joies per gaudir, expressar i comunicar a totes les edats: són diversos els suggeriments que es proposen en aquest dossier, i múltiples les activitats i experiències que s'estan fent a les escoles i als instituts amb els llibres il·lustrats i àlbums.

Si pensem en l'alumnat petit, hem de tenir en compte que per a molts d'ells mirar un llibre/àlbum serà tenir el primer contacte amb l'art; també és molt possible que alguns alumnes nouvinguts comencin a dir els primers mots i a establir una conversa en català llegint, mirant, i analitzant un llibre d'aquestes peculiaritats; i, molts, tinguin l'edat que tinguin, verbalitzaran emocions, entre ells i amb el docent.

Només amb aquests exemples ja podem adonar-nos de com n'és d'imprescindible que en el fons de les biblioteques dels centres educatius hi tinguin cabuda els llibres il·lustrats i àlbums.

El paper de la biblioteca

No està de més que, tot reflexionant sobre aquesta tipologia de llibres, i en un moment que els materials digitals i els ginys tecnològics formen part dels nostre dia a dia, recordem el model de biblioteca que s'està estenent a les escoles i instituts actualment. Transcrivim a continuació la definició que disposen les recents *Directrius i estàndards per a les biblioteques escolars dels centres educatius de Catalunya*¹⁶:

La biblioteca escolar és un espai educatiu i dinàmic, un entorn de formació que ofereix materials en tots els tipus de suport per a l'aprenentatge i per a la recerca. És un servei adreçat al professorat, a l'alumnat i a tota la comunitat educativa, que cal contemplar en el Projecte educatiu del centre per al desenvolupament del currículum.

La biblioteca és un recurs fonamental per a l'adquisició de les competències bàsiques i el desplegament dels continguts curriculars a totes les àrees i etapes educatives.

La biblioteca en un centre educatiu actual es desenvolupa en un entorn físic i virtual que genera suport a la tasca docent, potenciant entorns de comunicació, de col·laboració i d'aprenentatge privilegiats, i on es complementen la presència física i virtual amb els continguts impresos i digitals i la utilització d'eines 2.0.

Aquesta biblioteca 2.0 proporciona un valor afegit en una escola i en una societat saturades d'informació, on la clau de volta es troba en l'agent mediador que actua amb criteris de selecció, rellevància i focalització, i que pot marcar la diferència en l'èxit lector del nostre alumnat.

Al mateix temps, la biblioteca dona suport al *Pla de lectura de centre* que, a partir de les necessitats detectades en una anàlisi prèvia, desenvolupa objectius, metodologies i estratègies per aprofitar i assegurar l'assoliment de les competències bàsiques i per fomentar l'hàbit lector i el gust per llegir.

¹⁶ AV. [En línia] <http://www.xtec.cat/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/38547944-4b4c-4f90-b364-ad81076f48fd/directrius_biblio_centres.pdf> [Consulta: 25 de març de 2013]

Davant la sobreabundància d'informació i la necessitat que tothom desenvolupi una bona competència lectora convindrem que la biblioteca té, a més a més, uns valors afegits:

a) **La selecció dels materials.** En literatura infantil i juvenil i en els llibres i documents de coneixements no tot el que es publica és de qualitat. L'alumnat es mereix mirar, tocar i gaudir de bones obres i materials correctes: és important que l'esforç que realitzin per aprendre i saber llegir el facin al costat de lectures de qualitat.

La majoria de biblioteques escolars disposen de comissions o equips de professorat i bibliotecaris formats que, amb les pautes dels entesos en la matèria i els recursos d'entitats i institucions especialitzades, es proveeixen de criteris per tenir un fons adequat.

En el cas que ens ocupa, els llibres il·lustrats i els àlbums, però, no tot s'hi val. Es tracta de llibres que normalment tenen un cost més elevat, i caldrà triar molt i escollir-ne només els que tinguin més qualitat. Dins del calaix dels il·lustrats podem trobar llibres que, per la seva forma o bé pel seu contingut, no són del tot adequats als alumnes que tingueu, o bé no tenen la qualitat necessària. Per tant, cal fer-ne una selecció molt acurada.

Aquest dossier us ofereix algunes pistes i una petita selecció d'àlbums adequats.

b) **La formació de la cerca, el tractament i la comunicació de la informació,** és a dir, en competència informacional que necessita tot l'alumnat per aprendre a cercar informació i transformar-la en coneixement.

Encara que són una minoria, hi ha llibres i àlbums il·lustrats documentals que agraden molt i ajuden a comprendre i aprendre mitjançant la interacció de les il·lustracions i el text, tot aportant una informació visual molt important a tenir en compte.

Les preferències lectores de l'alumnat són variades, i ens podem trobar alumnes que prefereixin els àlbums de coneixements en comptes de la literatura de ficció: també els hem de tenir presents a l'hora de fer una oferta com més diversificada millor.

c) **Com a espai de compensació de desigualtats,** cal tenir present que no tot l'alumnat pot disposar en el seu entorn de llibres i documents adequats per a la seva formació educativa i creixement personal: la biblioteca del centre ha de permetre compensar aquestes desigualtats que es donen en la societat.

Efectivament, és un aspecte que cal remarcar, perquè molts infants i joves, si no tenen la possibilitat de mirar, llegir i rellegir aquesta tipologia de llibres a les escoles i als instituts, acabaran l'escolaritat obligatòria sense tenir l'oportunitat de gaudir-ne i, tampoc després, de traspasar-ho als fills i al seu entorn.

Què representa i aporta a la comunitat educativa el fet de disposar d'una col·lecció ben triada de llibres i àlbums il·lustrats?

Per als infants i joves:

- L'adquisició de l'hàbit lector i una eina més per assolir la competència lectora.
- L'assoliment del gust per llegir i la formació per arribar a ser lector en profunditat, crític.
- L'habilitat en la lectura i l'anàlisi de la imatge.

- El respecte envers el propi ritme lector i d'aprenentatge.
- La visió estètica que enriqueix la seva formació personal i acadèmica.

Val a dir que la biblioteca d'aula com a prolongació de la biblioteca del centre serà adient i operativa en la mesura que ofereixi llibres de qualitat, que s'actualitzin freqüentment, que l'alumnat hi trobi materials i llibres del seu gust (també il·lustrats i àlbums), bé sigui per a la mitja hora de lectura obligatòria diària, per a tractar algun tema específic o, senzillament, per llegir quan li ve de gust a l'alumne. És important que infants i joves puguin fer lectura autònoma agafant llibres fàcilment i per voluntat pròpia.

Per als docents, bibliotecaris escolars, mediadors de lectura:

- Disposar d'un recurs i una eina per al desenvolupament lector i cognitiu de l'alumnat.
- Tenir elements de qualitat per exercir el seu modelatge lector i mediació lectora.
- Possibilitar el treball de sensibilització literària, de conversa i tractament de temes d'interès amb l'alumnat.
- Abraçar l'oportunitat de conèixer més l'alumnat mitjançant el diàleg i la conversa.
- Tenir a l'abast llibres il·lustrats i àlbums per al gaudi personal.

Les biblioteques escolars, com totes les biblioteques normatives, disposen d'una classificació temàtica i per edats (Classificació Decimal Universal) que fa possible l'organització i localització dels llibres i documents.

En el cas d'aquesta tipologia de llibres, moltes escoles i instituts els situen en prestatgeries, o mobles auxiliars a part, de manera que, tant l'alumnat com mestres i professorat, els puguin trobar junts, tractats com a llibres específics d'un gènere (com ara els còmics, els llibres de teatre, etc).

Veiem que aquesta pràctica, donada també pel format irregular de molts d'aquests llibres s'està estenent i dóna molt bons resultats. Sobretot també perquè ajuda a trencar amb l'estigma de l'edat a qui van dirigits els llibres - àlbums, pensament massa comú que respon a la creença que, aquests, són exclusivament per als petits.

Al mercat hi ha llibres il·lustrats molt pensats per als primers anys, però n'hi ha molts que no s'entenen ni tenen sentit si no es llegeixen a partir d'una determinada edat i fent lectura compartida. Els mediadors de lectura hem de col·laborar a trencar amb aquesta etiqueta injusta i que no ajuda a fer lectors.

Per a les famílies

- Ser corresposables amb l'escola del procés lector del fills.
- Tenir la oportunitat de gaudir de llibres de qualitat sense cost.
- Compartir la lectura amb la família.

Els llibres i àlbums il·lustrats es troben en un moment dolç, malgrat la situació editorial del país i mundial: són uns productes apreciats per les famílies, per l'acostament que facilita a la cultura i a la conversa entre pares, fills, avis...

Quan els nens i nenes arriben a casa amb motxilles plenes de llibres, es converteixen en protagonistes d'una situació familiar plaent: llegir junts.

També, el noi i la noia és conscient del seu procés lector quan l'agafa un llibre en préstec per a la seva lectura autònoma, amb la garantia que el llibre ha estat seleccionat per l'especialista del centre.

Molts centres educatius tenen com a pràctica habitual elaborar recomanacions de lectura per a les famílies: sovint en aquestes recomanacions es troben a faltar els àlbums, potser perquè no se sap ben bé a quines edats orientar-los, potser pel seu cost. Caldria tenir-los presents, per fer-los ben "visibles" i ajudar les famílies a associar-los a un moment agradable (compartir la lectura amb els fills), així com també ajudar que es converteixin en objecte de regal habitual (aniversaris, festes assenyalades...).

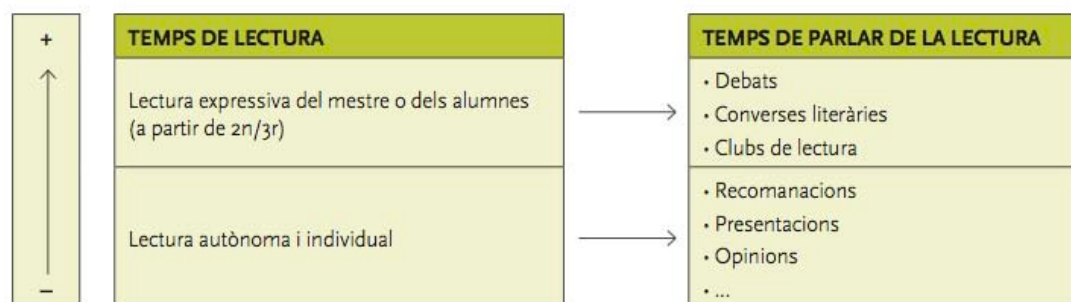
Quin paper pot jugar l'àlbum en el temps de lectura diari?

A l'article vuit del Decret 142/2007 es pot llegir:

La lectura és un factor fonamental per al desenvolupament de les competències bàsiques i ha d'estar inclosa en el desenvolupament de totes les àrees. Els centres, en organitzar la seva pràctica docent, han de garantir una mitjana mínima de 30 minuts diaris dedicats a la lectura

El document *Lectura en un centre educatiu*¹⁷, publicat recentment pel Departament d'Ensenyament, dona orientacions sobre com es pot organitzar aquest temps de lectura diari, en el qual proposa el següent repartiment:

Es proposa que el temps diari que es dediqui a la lectura es distribueixi en dues activitats diferenciades: un temps de lectura i un temps per parlar del que s'ha llegit. En el quadre següent es mostra quins tipus d'activitats s'aconsellen fer perquè aquest temps de lectura sigui eficaç, tant per desenvolupar l'hàbit lector com per desenvolupar el gust per la lectura.

En aquest sentit, els àlbums poden ser un objecte de lectura molt adequat per a aquestes sessions, perquè:

- Són textos molt oberts, que afavoreixen la compensació de vuits de comprensió i la interpretació.
- Conviden a utilitzar un enfocament interactiu entre els llenguatges gràfic i literari.

¹⁷ DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT. *La lectura en un centre educatiu*. [Document en línia] <http://www20.gencat.cat/docs/Educacio/Home/Departament/Publicacions/Monografies/Lectura/La_lectura_en_un_centre_educatiu.pdf> [Consulta: 19 de maig de 2013].

- Els poden llegir alumnes de nivells lectors diferents.
- Descobrir-los, o redescobrir-los, suposa un efecte espectacular en alumnes grans.
- Ajuden a descobrir COM funciona la literatura.
- Resulten molt adequats per llegir-los en períodes curts de temps.
- Afavoreixen la participació de tots els alumnes, mitjançant la conversa abans, durant i després de la lectura.

Dos aspectes que volem emfasitzar.

En primer lloc, malauradament encara es té la sensació que llegir llibres amb imatges i poc text no és cosa d'adults. Els lectors més grans no coneixen, o bé no se'ls ha advertit prou, de la profunditat de la lectura que suposa la complementaritat entre el text i la imatge.

Actualment, davant la constant interacció amb les pantalles que requereix molta visió d'imatge, cada cop més lectors joves saben escollir lectures i còmics i se'ls recomanen entre ells.

En segon lloc, molts àlbums il·lustrats tracten temes d'interès social i donen molt joc per treballar amb els adolescents, com ara, l'assetjament escolar, el sexisme, la relació pares i fills...A més d'altres beneficis que aporten el diàleg i la conversa, un d'important és que afavoreix la resolució de conflictes.

De tot això, en podem extreure que una de les virtuts que tenen els llibres il·lustrats i els àlbums és la motivació que aporten, i que poden actuar com a revulsiu per començar o reiniciar-se a llegir. Les experiències lectores d'aquests llibres reafirmen l'autoestima de l'alumne com a lector i, els que tenen dificultats, poden arribar a gaudir amb el suport de la mediació docent.

Docents, bibliotecaris, pedagogs, psicòlegs, artistes i editors, veuen en aquests llibres un aliat important per al foment i la promoció lectora en el sentit més ampli. Per tots aquests motius i potencialitats que es puguin anar extraient de les experiències i de l'anàlisi de llibres i àlbums il·lustrats, es fàcil considerar-los amb suficient vàlua per trobar-los en els fons de les biblioteques i facilitar-ne la lectura i el treball freqüent a les aules.

Teresa Duran ens fa veure que, en un temps en què tots els mitjans audiovisuals que ens envolten quotidianament constitueixen una aportació molt rellevant per comprendre el món i els seus fets, els àlbums són una magnífica oportunitat per aprendre a visualitzar d'una manera reflexiva la relació entre significat i significant¹⁸.

¹⁸COLOMER, T. ; FONS, M. "Presentació de la monografia: narratives Gràfiques", *Articles de Didàctica de la llengua i de la literatura*, (2010), núm 52: . P. 5 - 8

2.4 El rol del mediador en la lectura a l'escola i a l'institut.

Els àlbums guarden dins de les seves pàgines històries que esperen ésser descobertes pels lectors, personatges que volen transmetre sentiments i emocions, de vegades amagades; trames que s'han de desllorigar, imatges que van més enllà de les paraules.

El camí que inicia un lector quan obre la coberta d'un àlbum és ple de revolts i de detalls que poden passar desapercebuts als seus ulls, de vegades poc hàbils : necessita un expert que li doni la mà i el guiï en aquest viatge.

Els docents, especialistes a dissenyar contextos per a l'aprenentatge i en el guiatge per a l'assoliment de la comprensió lectora, han d'agafar, en aquest cas, el rol de mediador¹⁹ entre l'àlbum il·lustrat i el lector.

Quines són les funcions que ha d'exercir el mediador?

La selecció de fons bibliogràfics.

El mercat literari és farcit d'àlbums i llibres il·lustrats. Ara bé, ni tots tenen la mateixa qualitat (tant pel que fa a la forma com al contingut), ni tots són adequats per a qualsevol edat o tipologia de lectors.

El docent és qui millor coneix els seus alumnes, les seves qualitats, les seves necessitats, les inquietuds, les seves experiències “de vida”: cal trobar aquells àlbums que encaixin en la realitat de cadascú, aquells que podran “enganxar” amb les seves experiències prèvies per extreure'n el màxim del que els pot oferir, i que senzillament els agradin i s'ho passin bé.

És necessari, per tant, que el mediador sigui un bon coneixedor de l'oferta literària i dels espais on pot trobar recomanacions de qualitat: llibreries especialitzades, biblioteques, revistes de literatura infantil i juvenil, blocs i webs, i que dediqui el temps necessari a explorar-los.

El disseny d'espais i temps²⁰.

No té massa sentit fer una bona selecció de títols si després no s'ofereix als alumnes la possibilitat de poder-los fullejar, mirar, llegir, comentar, remirar... contemplar i gaudir-ne, sense presses.

El temps dels infants corre a un ritme diferent que el del món adult. El factor “temps” preocupa molt la majoria dels docents: els horaris determinen, sovint excessivament, les activitats que es proposen dins l'horari lectiu. Sovint, la lectura de llibres pot quedar relegada a petits moments, en haver acabat totes les altres activitats.

- Ja has acabat tota la feina? Doncs ara, agafa un llibre i llegeix.

Quan passa això, l'alumne interioritza la idea que llegir potser no és tan important com li diuen, ja que queda “a la cua” després de tota la resta de coses.

Cal que el docent consideri aquest “temps” especial dedicat a la lectura, moments en què els alumnes puguin gaudir dels llibres sense obligacions, sense presses, un temps específic per a llegir. Altrament s'encabirà aquesta activitat en qualsevol moment i es farà difícil donar-li el valor que es mereix.

Igual que el temps, l'espai és un altre factor fonamental. Entreu a qualsevol aula i observeu quin lloc hi ocupen els llibres: són visibles? Es troben en un lloc preferent? Es traspuja que

¹⁹ AMAT.V. “El paper de la mediació en el desenvolupament de la competència literària: Disseny i aplicació d'una intervenció didàctica”. *Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature*. Vol.3 (1). Juny-juliol 2010, p.33-49. [En línia] <<http://revistes.uab.cat/jt3/article/view/217/205>> [Consulta: 17 febrer 2013].

²⁰ CHAMBERS, A. *El ambiente de la lectura*. México: Fondo de Cultura Económica, 2007. (Espacios para la lectura)

en aquella aula la lectura és el més important? Quina és la presencia de la biblioteca del centre?

No es pot ensenyar ni a apreciar la lectura ni a estimar-la en un espai on els llibres no hi són presents pertot, on es diu “llegir és important”, però només es diu *de paraula*.

Tant si es llegeix a la classe (biblioteca d'aula), com a la biblioteca del centre, com a qualsevol altre espai dissenyat per a la lectura, l'ambient ha de ser agradable, tranquil i transmetre que allò que s'hi fa és important, que s'ho val.

La facilitació del clima de diàleg i respecte.

Cada vegada més estudis avalen la importància de parlar sobre allò que es llegeix. La conversa literària²¹ pren cada cop més rellevància com a factor clau per descobrir el valor intrínsec i personal de la lectura: parlar d'allò que s'ha llegit, compartir-ho amb un igual, descobrir què en pensa l'altre, comprovar que tenen sentiments semblats o oposats... tot això pot crear uns vincles importants entre els alumnes, els permetrà configurar-se a poc a poc com una veritable comunitat de lectors .

No es tracta, però, d'una conversa “reproductiva”, centrada en allò que s'ha entès. No serveix qualsevol tipus conversa: ha de ser una conversa de qualitat, que vagi cap *als efectes de la lectura*, on es respectin totes les expressions personals, on tothom pugui dir allò que pensa dins d'un clima de respecte; i on el mediador-docent sàpiga quins fils pot estirar per anar reconduint la conversa cap als territoris d'allò personal. Els alumnes han de notar que se'ls vol escoltar i que poden comunicar els seus pensaments lliurement, sense por al rebuig i, sobretot, a “equivocar-se”.

L'aplicació d'estratègies que guiïn i orientin la conversa.

Seguint amb el punt anterior, el docent ha de tenir un bon domini de les estratègies necessàries per transformar, a poc a poc, la conversa de comprensió lectora en una conversa literària.

Tots els alumnes han de tenir l'oportunitat de poder expressar allò que els ha suggerit aquella lectura, de poder matisar a un altre lector, argumentant les seves raons. La riquesa i el valor d'aquest tipus de conversa rau en les interaccions que es produeixen entre els alumnes a partir de les preguntes que formula el docent.

Una veritable conversa literària, però, no es basteix a través d'una bateria de preguntes formulades pel mestre i de les corresponents respostes dels alumnes (fig.1)²²

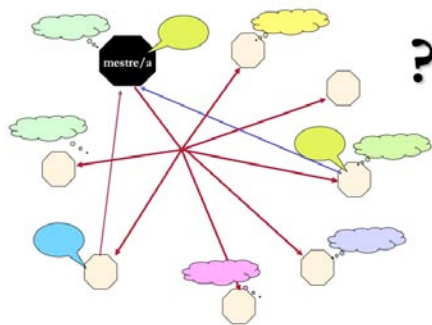

Figura 1

²¹ CHAMBERS, A. *Dime*. . México: Fondo de Cultura Económica, 2007. (Espacios para la lectura)

²² QUERALT, E. *Millorar el llegir*. [En línia] <<http://en.calameo.com/read/00195910948343bac6e10>> [Consulta: 17 febrer 2013]

Del que es tracta, en canvi, és d'anar introduint-se, a poc a poc, en un altre tipus de conversa (fig.2)²³, en què les interaccions dels alumnes en siguin el més important, en què el docent només formula preguntes en el moment que escau, preguntes que permetin aprofundir més en el contingut i l'impacte personal de la lectura, per oferir altres visions més àmplies o diferents, o focalitzar l'atenció en detalls que, potser, havien passat desapercebuts.

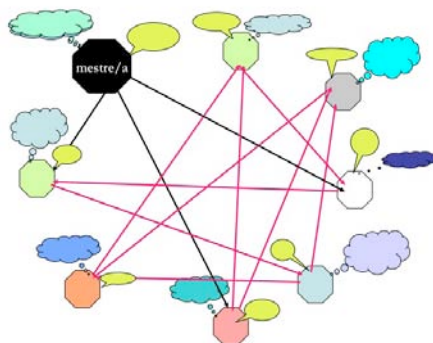

Figura 2

Per poder desenvolupar aquesta funció, d'afavoridor de conversa literària, caldrà que el mediador es llegeixi amb deteniment l'àlbum seleccionat per descobrir-ne totes les possibilitats i per preparar un seguit de qüestions. En aquest sentit, la proposta que es presenta a Chambers (*Dime*, op.cit.) podrà resultar del màxim interès.

Quines qualitats ha de tenir un mediador?

Com assenyala Portell²⁴, (...) *El mediador és el pont que enllaça els llibres i els lectors i que en propicia el diàleg.*

Per propiciar aquest enllaç, entre els alumnes i els llibres, caldria caracteritzar el perfil d'aquesta funció en els següents termes:

- Tenir dots d'expressió, de comunicació i de lideratge o la disposició per a millorar.
- Saber mostrar a cada alumne, les estratègies lectores que ha d'utilitzar en cada tipologia de lectura.
- Saber escoltar: mostrar empatia pels seus alumnes i reconèixer quina experiència de vida hi ha darrere de cada comentari que fa.
- Saber organitzar i gestionar el temps.
- Ser pacient: saber respectar els temps de silenci que necessiten els alumnes en determinats moments.
- Ser capaç de revifar la flama, en cas que la conversa decaigui.
- Transmetre la consciència que pas a pas, cadascú, es va construint com a lector.
- I el principal, sense el qual no pot esdevenir mediador: estimar els llibres i gaudir-ne.

²³ QUERALT, E. *Llegir per aprendre: lectura d'estudi. Conferència inaugural del PFZ de Reus-Baix Camp 2012/13*. [En línia] <<http://agora.xtec.cat/se-reus/intranet/index.php?module=contingut&func=view&preview=1&pid=26>> [Consulta: 17 febrer 2013]

²⁴ PORTELL, J. *El club de lectura*. Generalitat de Catalunya: Departament d'Ensenyament, curs 2010/2011 [En línia] <http://www.xtec.cat/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/7e76576c-4092-4959-a043-f28a3d70eddc/club_lectura.pdf> [Consulta: 17 febrer 2013]

Recapitulem:

Els alumnes s'implicaran en la lectura en la mesura que:

- Els permeti descobrir relats i continguts que s'ajustin als seus interessos i necessitats.
- Els llibres i la lectura representin quelcom important a la seva aula.
- La lectura i els llibres estiguin presents, i al seu abast, en moments i espais propers, de qualitat.
- Puguin percebre que parlar d'una lectura llegit sigui una activitat freqüent i valuosa
- Parlar de llibres no representi una situació “de control” d'allò llegit sinó una veritable oportunitat de creixement personal.
- Es generi dins l'aula una cultura de conversa literària que vagi bastint, a poc a poc, una vivència de comunitat de lectors en què ningú hi és exclòs i tothom i és convidat.
- En definitiva, esdevinguin conscients del propi procés lector.

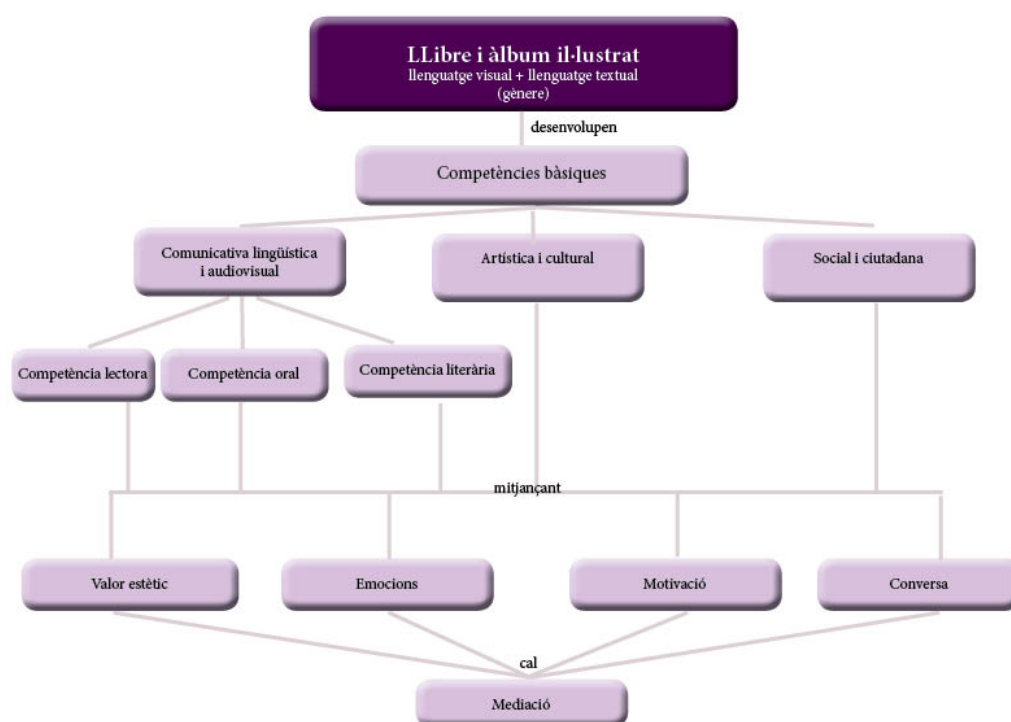

Figura 3

3. Treure'n profit: què puc fer amb aquest àlbum?

(...) Quan un adult llegeix un àlbum a un infant, no es pot limitar a pronunciar-ne el text en veu alta, encara que l'entoni molt bé. (...) l'adult ha d'enriquir la recepció lectora dels més menuts, amb preguntes, amb observacions d'anada i tornada; ha de crear expectatives sobre el que hi haurà a la pàgina següent; ha de facilitar la intervenció de l'infant que veu, assenyala, dedueix, participa ..., i no solament n'interpreta el que diu l'adult que li llegeix les lletres, sinó també el que infereix de les imatges i tot el que les envolta, des de la coberta inicial fins a les pàgines de guarda finals.²⁵

En els anteriors apartats hem vist el gran potencial pedagògic que tenen els llibres il·lustrats i els àlbums des del punt de vista de l'educació visual, del llenguatge escrit, i de les temàtiques que tracten.

Per tal de poder treure'n el màxim profit, cal un treball previ del mestre, de selecció, d'anàlisi, i de preparació.

És per això que recollim en l'esquema que presentem alguns criteris que s'haurien de tenir presents a l'hora d'interpretar els àlbums, per tal d'estimular el llenguatge i la conversa dels infants. No es tracta d'un estri per als alumnes, sinó d'un instrument de reflexió per als mestres.

Aquest esquema, no pretén ser una eina “tancada”, una taula exhaustiva: vol ser un instrument de suport, de reflexió, flexible, que permeti fer-lo a la mida de cada llibre, de cada grup, de cada mestre.

No s'ha de pretendre analitzar tots i cadascun dels aspectes que es proposen en cada àlbum que es tingui a les mans: un àlbum pot ser molt ric a analitzar des del punt de vista de l'ús del color, i en canvi no tenir massa aspectes a destacar en el camp dels **paratextos**²⁶. O tenir una tipografia molt suggeridora i en canvi no tenir res a destacar en l'ús dels enfocaments, per exemple. Es tracta de trobar allò d'especial que ens ofereix cada àlbum, i treure'n el màxim profit.

Tampoc no es tracta de fer que els alumnes “avaluin” cada àlbum que els oferim, ja que llavors passarem d'afavorir el seu gust per llegir i per l'estètica de l'àlbum a proposar-los una activitat tediosa i lluny de l'objectiu inicial.

S'ha d'oferir als alumnes la possibilitat de veure-hi més enllà de les pàgines, de les il·lustracions i dels textos: se'ls ha d'ensenyar a anar sempre amb els ulls ben oberts per copsar i inferir tot allò d'especial que s'amaga en cada llibre. I per damunt de tot, oferir-los estones de qualitat al voltant de la lectura i dels llibres.

Aquest esquema està organitzat en deu apartats, però es pot organitzar d'altres maneres, en funció de les necessitats.

Abans, però, un breu aclariment de la terminologia utilitzada a la pauta d'anàlisi:

Format

La forma, les dimensions del llibre, els materials amb que està fet, les textures, el tipus de paper, ... tots aquests elements ofereixen moltes possibilitats i permeten començar a imaginar abans de llegir.

Paratextos

²⁵ DURAN, T. (2010): *op.cit.* p.10-22.

²⁶ Tots els elements verbals i gràfics que acompanyen el text i formen part de l'obra (títol, cobertes, guardes, portada, dedicatòries...).

Tota la sèrie de recursos del llibre, com a objecte, que formen part de la narració, contribueixen a interpretar-ne el contingut i faciliten l'elecció de l'exemplar: tipus de títol, imatges de les cobertes, els colors o imatges de les guardes (primeres i darreres pàgines dels llibres), les pàgines de presentació i la portada, les dedicatòries, el tipus de lletra que utilitza ... tots ofereixen pistes sobre la història que guarda el llibre. Cal aprendre a descobrir-les.

Il·lustració

Són les imatges creades amb diferents tècniques que construeixen una narració. En una il·lustració es poden observar infinitat d'aspectes:

- La seva situació a la pàgina.
- Els “plans” que utilitza l'il·lustrador, i què pretén en fer-ho: pla general, pla mitjà, pla americà, primer pla, pla detall.
- Les “angulacions” i perspectives i la seva finalitat: des d'on està feta la imatge? Està vista des de dalt? Està vista des del mateix nivell?
- La tècnica gràfica que s'utilitza i perquè s'utilitza aquesta i no una altra.
- L'ús del color.
- El tipus d'imatge: si s'assembla a la realitat, si és una interpretació que en fa l'il·lustrador...

Tipografia

La manera com es col·loquen i s'organitzen les lletres i els espais per col·laborar a la comprensió del text.

De vegades es juga amb la mida, les formes que adopten les frases i les paraules, el color.

Text

Cos escrit del llibre que pot ser narratiu o no; en aquest treball ens referim majoritàriament a l'estructura narrativa, on s'explica o exposa una seqüència de fets i situacions de personatges.

Relació text – imatge

La complementarietat entre el text i la il·lustració proposa una narració que no té sentit sense una de les parts i ha de ser tractada com un tot. S'estableixen diferents tipus de relació entre text i imatge: imatges que complementen el text, imatges que van més enllà del text, imatges que contradiuen el text...

Narrador

És la veu que explica i guia la història d'una manera determinada. Pot haver-hi diverses veus narratives que aporten diferents perspectives a la narració.

El narrador, segons el llenguatge i les expressions que utilitza, pot deixar entreveure fins a quin punt s'implica en la història que conta, si sent simpatia pels personatges, si pretén que el lector tingui empatia cap al protagonista, o si al contrari es mostra allunyat de la història.

Tractament del temps

És la situació cronològica de l'exposició o narració. Són diversos els factors que el deixen entreveure:

- Les il·lustracions: a doble pàgina poden denotar un temps dilatat, en canvi, una seqüència d'il·lustracions en una mateixa pàgina accelera el ritme de la narració.

- El text: el que explica, i també la forma com està escrit (una frase encavalcada entre dues pàgines fa que anem de pressa a l'hora de passar a la pàgina següent, per exemple).

Tipus de final

És la solució que es dona al desenllaç de la narració i que provoca una reacció emotiva. El final pot ser obert o tancat, feliç, tràgic, o haver-hi diversos finals en un mateix llibre²⁷

Personatges

Persones, animals o objectes creats per l'autor com a subjectes principals de la història.

Temàtica

Diferent tipologia d'assumptes o matèries que es tracten en els llibres. S'hauria de seleccionar les que més responguin als interessos i gustos dels infants i joves.

La classificació següent de temàtiques és la que proposa Molist²⁸ per als llibres infantils i juvenils.

1. EL CURS DE LA VIDA

- El naixement
- L'adopció
- L'arribada d'un germà
- L'amistat
- Dona/home –repartiment de responsabilitats-
- Els pares
- La separació dels pares
- Els avis
- La mort

2. ELS SENTIMENTS, LES ACTITUDS, LES MALALTIES

- L'acceptació d'un mateix
- L'amor i l'enamorament
- Els complexos
- L'egoisme i la gelosia
- La gana
- La generositat
- La higiene
- La incomprensió
- La incontinència
- Les malalties i les deficiències psíquiques i físiques
- Els malsons
- Les maneres
- Les pors
- La solitud
- Els somnis
- El son
- La tossuderia
- La tristesa
- La vergonya

3. EL MÓN QUE ENS ENVOLTA

- Els altres

²⁷ És el cas de FRISCH, A.; INNOCENTI, R. *La caputxeta vermella*. Símbol editors, 2013. (Col·lecció Simbolet).

²⁸ MOLIST, P. *Els llibres tranquils: el curs de la vida a través de la literatura infantil*. Pagès editors, 2003.

- Els animals
- La casa
- La ciutat
- L'escola
- La feina
- Les festes
- La guerra i la pau
- Les joguines
- La natura
- L'univers
- Els viatges

4. EL MÓN QUE NO ÉS PALPABLE

- L'art
- La filosofia
- La literatura
- La música
- La lectura

S'han fet altres classificacions des de diferents punts de vista; en aquest sentit és interessant l'estudi i la proposta que fa Olivé²⁹ en el seu treball de *Fi de Màster*.

3.1. Pauta d'anàlisi de llibres il·lustrats i àlbums.

Format
És apaïsat o vertical?
La forma • És quadrat? • És rodó? • És esbiaixat? • ... • La forma està relacionada amb el contingut del llibre, amb l'argument?
La mida • És gran? • És un llibre en miniatura? • És un llibre gegant? • Quin propòsit deu tenir que tingui aquesta mida?
Les textures: • Quin tipus de paper s'ha triat per imprimir-lo? • Combina textures diverses (acetat, cartoné, paper mat, de ceba, paper brillant...)? • Aquestes textures tenen algun propòsit especial? Es relacionen amb el títol, amb els personatges, amb l'argument., amb la tipologia de llibre..?

²⁹ OLIVÉ, M.D. *L'àlbum il·lustrat com a eina educativa per al desenvolupament lector i emocional dels lectors novells*. [En línia] Facultat de Formació del Professorat, Universitat de Barcelona, 2011.
<http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/23042/1/Dolors_Olive_treball_fi_master_def.pdf> [Consulta: 1 abril 2013]

Altres elements: • Elements en relleu. • Pestanyes que s'estiren. • Desplegables. • Rodes que giren.
Paratextos
El títol: • És temàtic? És nominatiu? És misteriós? És onomatopèic? És interrogatiu? • Presenta un oxímoron (contradicció)? • Permet anticipar la problemàtica de la història? • Quina tipografia utilitza? • Quina trajectòria segueixen les lletres? Ho fan per algun motiu en especial?
Les cobertes: • Hi ha il·lustracions? Quina relació tenen amb el títol? • Quins tons utilitza? Quina sensació transmet? • Quines informacions es poden inferir a partir de la informació que ens ofereix la coberta?
Les guardes: • Són llises? De quin color són? Aquest color té algun significat especial, es pot relacionar amb la temàtica del llibre? • Són iguals la primera i la darrera? • Tenen algun dibuix o motiu relacionat amb la història que s'explicarà? • Ajuden a fer alguna hipòtesi sobre el contingut de la història? • La història comença a les guardes del llibre? • La història s'acaba a les guardes del llibre? • La guarda final: introdueix algun motiu que faci pensar que el final de la història es modifica?
Les pàgines de presentació i la portada: • Reprodueixen el mateix que la coberta? • Donen alguna informació més sobre la història? • Permeten fer hipòtesis o anticipar algun conflicte?
Les dedicatòries: • L'autor/a o l'il·lustrador/a han escrit alguna dedicatòria? L'acompanya algun element o il·lustració? • Permeten fer alguna hipòtesi sobre el contingut de la història?
La pàgina de crèdits: • Hi ha algun element, text o il·lustració que permeti anticipar el contingut de la

història?
Les biografies: • Ens afegeixen alguna dada rellevant?
La tipografia: • Quina tipus de lletra s'ha escollit? • La mida de les lletres és igual a tot el llibre? Hi ha canvis de mida? Amb què es relacionen? • Es produeixen ondulacions, pujades, baixades, ... del text? • Quin color s'ha triat per escriure el text? Es manté al llarg de l'obra? Per què es deu haver triat aquest color/s?
Il·lustracions
La situació a la pàgina: • Són a tota plana? • Estan delimitades per un marc, causant així un efecte estàtic i convidant el lector a aturar-se més temps per observar-les? Sobrepassen aquest marc? • Estan centrades a la pàgina o descentrades? • Es troben a les pàgines parelles o senars? • A cada pàgina n'hi ha una o n'hi ha més? • Com s'organitzen dins la pàgina els diferents elements de la il·lustració? Segueixen algun ordre, un ritme? • Quin efecte pretén aconseguir l'il·lustrador? Amb quina finalitat utilitza aquests recursos?
Angulacions o perspectives: • Qui figura que veu el que es mostra a la il·lustració, el protagonista o el lector? • El lector veu l'escena des de dalt (pla picat), com si dominés la situació? • El lector veu l'escena des de baix (contrapicat), se li presenta una situació que potser li pot resultar intimidatòria? Fa la sensació d'immensitat? • El lector s'ho mira des de davant (pla frontal), de cara a cara amb algun personatge amb qui es vol que creï empatia? • Hi ha zooms a la imatge? Amb quina finalitat els ha introduït l'il·lustrador?
Els plans o enquadraments: • Utilitza el pla general, potser amb la finalitat de mostrar el marc espacial i temporal de la narració? • Fa servir el pla mitjà i el pla americà, potser per substituir la descripció d'algun personatge o detalls d'una escena? • Utilitza el primer pla per copsar els sentiments d'un personatge, les expressions facials? • Usa el pla detall per focalitzar l'atenció en aspectes molt concrets, que són significatius per a la història?

Seqüències i ritme:

- Les imatges s'orienten a la pàgina en el sentit de la lectura, convidant el lector a seguir un recorregut, definint moviment?
- Són en canvi estàtiques, amb un marc, convidant el lector a aturar-se i contemplar? Com ho aconsegueix l'il·lustrador?
- S'utilitza la il·lustració a doble pàgina per donar una sensació de temps dilatat?
- S'utilitza una seqüència d'imatges a la mateixa pàgina per accelerar el ritme de la història? Tenen lloc diferents accions dins de la mateixa pàgina?

Procediment tècnic:

- Quina tècnica ha utilitzat l'il·lustrador? (guaix, aquarel·la, collage, fotografia, tècniques mixtes...).
- Utilitza materials transparents o més aviat compactes? Quines sensacions transmet?
- Quin efecte deu voler aconseguir amb aquesta tècnica?
- Es tracta d'una història poètica o més aviat d'una història real? S'hauria aconseguit el mateix efecte utilitzant una altra tècnica?

Ús del color:

- Quins colors predominen al llarg de l'obra?
- Utilitza tons pastel? Usa colors intensos? Utilitza colors saturats?
- Fa servir les mateixes tonalitats al llarg de la narració?
- Els ambients que es recreen tenen tonalitats càlides? Són suaus? Són fosques?
- Les imatges són en blanc i negre?
- Utilitza algun color de forma simbòlica al llarg de l'obra?
- Quins efectes deu voler aconseguir il·lustrador utilitzant aquestes tonalitats?
- Podria aconseguir els mateixos efectes utilitzant una gamma cromàtica ben diferent?
- Utilitza la llum i les ombres per ressaltar algun aspecte concret, per jerarquitzar personatges?
- Fa un ús personal i simbòlic del color?

Tipus d'imatge:

- Les imatges que es reproduïen, s'assemblen a la realitat? Són figuratives (identificables amb la realitat)? Són realistes? Són hiperrealistes? (amb molts detalls i molt semblant a la realitat).
- S'utilitza una imatge abstracta per transmetre el missatge? L'il·lustrador ens mostra la seva particular visió de l'escena?
- Són imatges simplificades de la realitat, amb la finalitat d'aproximar-se més als infants? (formes arrodonides, ulls grossos, figures desproporcionades...).
- Les escenes que es recreen contenen imatges o altres escenes "amagades" al rerefons, que esperen ésser descobertes pel lector?³⁰

³⁰ En alguns casos, l'il·lustrador juga amb el lector i a les escenes que plasma es troba amagada alguna història paral·lela, que cal descobrir. És el cas de BROWNE, A. *Dins del bosc. Mèxico*: Fondo de Cultura Económica, 2004.

Text

Tipus de text:

- Es tracta d'un àlbum narratiu, que explica una història?
- És no narratiu (un inventari de fets, o de coses, de pensaments, idees sobre una temàtica, coneixements...)?

Estructura narrativa:

- Com s'inicia la història? Permet al lector fer hipòtesis d'allò que vindrà després?
- Presenta una estructura circular (el relat acaba al mateix lloc on ha començat, després de reparar-se el conflicte aparegut)?
- El final de la història representa un retorn al punt de partida però amb canvis? (el protagonista ha trobat un nou equilibri, per tant el punt de partida ha canviat).
- És una narració d'estructura lineal o cronològica (l'ordre de l'explicació coincideix amb l'ordre dels fets)?
- El relat comença "in media res" (al mig dels fets, sense aclarir com han començat)?
- Utilitza "flashback" (introdueix imatges del passat) o "flashforward" (introdueix imatges del futur)?
- Es repeteix alguna seqüència, un patró, al llarg de la narració? (un fet, una expressió ...).
- Es presenten altres històries dins de la història principal? (estructura de "nina russa").
- El text presenta estructures repetitives?
 - Per enumeració de coses, objectes, personatges...
 - Per encadenament entre el final d'una oració i el principi de la següent.
 - Diàlegs de preguntes i respostes.
 - Cantarelles, jocs de paraules, expressions que es repeteixen al llarg de l'obra...

Ritme del text:

- Presenta els fets de forma lenta i pausada?
- Els presenta, al contrari, de forma accelerada?
- Es manté el mateix ritme al llarg de tota la història?
- Com aconsegueix l'autor/il·lustrador imprimir el ritme de la història?

Partició del text al llarg de les pàgines:

- Hi ha frases que s'encavalquen en diverses pàgines, per convidar el lector a accelerar la lectura?
- Hi ha fragments extensos de text, sense imatges que l'acompanyin?
- Hi ha mots o frases curtes aïllades en una pàgina, per destacar-les?

Relació text-imatge

La imatge complementa el text: • Es confia a la imatge la descripció de personatges, de llocs, d'escenes... per aconseguir que el text sigui més lleuger?
La imatge amplia les possibilitats del text i permet desdoblar el fil argumental: • El text explica la història principal, i la imatge n'explica una altra de paral·lela, la d'algun personatge, per exemple? • La imatge explica altres històries, a part de la que explica el text?
La imatge posa en dubte la realitat del text: • La imatge presenta indicis que allò que explica el text no és del tot cert? • La imatge descriu exactament el contrari del que ens explica el text?
Narrador
• Hi ha narrador? • Qui narra la història? • Està narrat en primera persona? El narrador és dins de la història? És el protagonista? És un personatge secundari? • Està narrat en tercera persona? El narrador és un observador que s'ho mira des de lluny, de forma objectiva? • El narrador s'ho mira des de fora, però es nota que està implicat afectivament en la història? • S'intueix que el narrador està d'acord amb la resolució de la història? • El narrador sembla que no estigui d'acord amb la resolució de la història? Aprova o desaprova les coses que passen al llarg de la història? • S'intercalen fragments de diàleg entre els personatges?
Tractament del temps
Gestió del temps: • Els fets s'expliquen per ordre cronològic, tal com passen a la realitat? • Es descriuen <i>flashbacks</i>? • Transcorre molt de temps entre l'inici i el final de la narració? • El pas del temps segueix el mateix ritme al llarg de la narració? Hi ha moments en què corre més o menys?
Tipus de final
• La història acaba bé, té un final feliç? • Acaba malament? • Té un final tancat, en què la majoria de conflictes queden resolts? • Té un final obert, en què no es tanquen tots els conflictes quan s'acaba la història? • Té un final ambigu, que pot conduir a diferents interpretacions? • Ofereix diversos finals?

• El final era previsible des del començament de l'obra? • És un final totalment inesperat?
Protagonista
• Quins trets distintius se'n destaquen? • Com es representen aquests trets per mitjà de la il·lustració? • Com evoluciona al llarg de l'obra? Se'n mantenen constants les virtuts/defectes? Milloren? Empitjoren? • El narrador mostra empatia pel protagonista?

3.2. Proposta de conversa literària³¹

En finalitzar una lectura, sovint, quan es convida els alumnes a donar l'opinió, aquests acostumen a respondre amb frases o expressions estereotipades, sense cap “connexió personal”. Quan se'ls demana que vagin més enllà, també sovint, el que fan es justificar la seva resposta parafrasejant un fragment del relat. Ambdós comportaments posen en evidència que la lectura, el relat, no “se'ls ha posat a dins”.

La conversa literària no hauria de ser una conversa “reproductiva”, centrada en allò que s'ha entès. No serveix qualsevol tipus de pregunta que pugui fer el docent: ha de ser una conversa de qualitat, que vagi cap *als efectes de la lectura*, on es respectin totes les expressions personals, on tothom pugui dir allò que pensa dins d'un clima de respecte, i on el mestre sàpiga quins fils pot estirar per anar reconduint la conversa cap als territoris d'allò personal.

Els alumnes han de notar que se'ls vol escoltar i que poden comunicar els seus pensaments de forma honesta, sense por al rebuig i, sobretot, a “equivocar-se”.

En aquesta conversa han de poder compartir:

- Allò que els ha agradat, i allò que no els ha agradat o els ha desconcertat.
- Les dificultats: les observacions que fa un nen/a poden ajudar a un altre a comprendre una idea, un fet, un personatge...
- Les connexions³², les relacions que s'estableixen dins de la mateixa història, o bé la relació amb d'altres llibres o històries que ja coneixen.

Per tal que la conversa sigui productiva i es pugui treure tot el profit de les intervencions dels alumnes, el mestre pot tenir algunes preguntes preparades per anar formulant en determinats moments.

El paper del docent en aquest mètode és el de moderador de la conversa. Com a moderador té unes tasques marcades: donar la paraula, formular preguntes que incitin a la reflexió i no donar el seu punt de vista sobre la història fins que aquesta conversa ja està avançada, per no influir en la visió dels alumnes. Aquesta situació, que pot causar cert respecte en el docent, pot millorar:

³¹ CHAMBERS, A. *Dime*. (2007): *op.cit.*

³² De vegades, en llegir un llibre, trobem una estructura que es repeteix al llarg de la història, un fet que s'assembla a un altre que ha passat abans, uns personatges que tenen uns trets comuns... També pot passar que en llegir un llibre n'evocuem un altre que ens l'ha recordat per un motiu determinat, per un fet, per un personatge. Aquestes connexions ajuden els alumnes a comprendre millor l'entramat de les obres que llegeixen, i parlar-ne és una bona manera de descobrir-les.

- a) Coneixent molt bé el llibre/àlbum de què es parlarà.
- b) Havent preparat una selecció de preguntes per anar guiant la conversa literària.

De la mateixa manera que hem esmentat abans que no es poden plantejar tots els ítems a observar en una mateixa obra, tampoc no s'han de formular totes les preguntes que s'han preparat prèviament: es tracta només de tenir-les preparades i anar-les formulant en funció dels girs que es produeixen en la conversa. Mai s'han de presentar com un qüestionari escrit: no perdem mai de vista que el que pretenem és que es fomenti la dimensió social de la lectura i, per tant, la conversa entre iguals al voltant d'un llibre.

Chambers³³ classifica les possibles preguntes en tres tipus diferents:

1. Les preguntes bàsiques.
2. Les preguntes generals.
3. Les preguntes especials.

Exemples de preguntes de cada tipus:

Preguntes bàsiques (ajuden a centrar el tema de la conversa)
• Hi ha hagut alguna cosa que us hagi agradat d'aquest llibre? • Què us ha cridat més l'atenció? • Hi ha hagut alguna cosa que us hagi desagradat? • Us ha desconcertat alguna cosa? • Heu trobat alguna cosa estranya en el llibre? • Heu trobat alguna cosa que es repeteixi, un "patró"? • Heu trobat alguna incoherència?
Preguntes generals (aporten idees noves, reflexions i informacions que ajuden que la conversa progressi i reforcen la comprensió)
• Quan us he ensenyat el llibre abans de llegir-lo, què heu pensat? De què heu pensat que tractaria? Què us ho ha fet pensar, això? • Ara que ja l'hem llegit, ha estat el que esperàveu? • Heu llegit altres llibres com aquest? En què s'assemblen? En què són diferents? • L'havíeu llegit abans aquest llibre? El vau trobar diferent? • L'hauríeu agafat del prestatge per llegir-lo, si no us l'hagués llegit jo? • Heu trobat paraules o frases, o alguna altra cosa que tingui a veure amb el

³³ CHAMBERS, A. *Dime*. (2007): *op.cit.*

llenguatge que no us hagi agradat? I que us hagi agradat?

- Si l'escriptor us deixés millorar alguna cosa de la història, què canviàrieu?
- Alguna cosa que passa a la història, us ha passat algun cop a vosaltres?
- Quan us ho estava llegint, podíeu “veure” la història amb la vostra imaginació?
- Quantes històries diferents heu pogut trobar dins d'aquesta història?
- Què diríeu als vostres amics d'aquest llibre?
- Us ha sorprès el que ha dit algun dels vostres companys?

Preguntes especials ³⁴

(ajuden a descobrir les particularitats de cada llibre, del seu llenguatge, dels personatges, de les il·lustracions)

- En quant de temps transcorre aquesta història? Explica els fets en l'ordre en què han passat?
- Hi ha parts de la història que tardaven molt de temps a passar, però que en canvi s'expliquen molt de pressa? I a l'inrevés?
- On passa la història? Podria haver passat en un altre lloc?
- Quins personatges es semblen més interessants? N'hi ha algun que no us hagi agradat? Algun personatge us recorda algú que coneixeu?
- Qui explica la història? La explica algú que coneix molt bé què va passar?
- Què pensa el narrador sobre els personatges, li agraden o no? Què us ho fa pensar?
- El narrador, aprova o desaprova les coses que passen al llarg de la història? Què us ho fa pensar?
- Quan escoltàveu la història, heu pogut sentir què pensaven els personatges? Què sentien?

Recapitulem:

Llegir al costat de persones que per a l'alumne són importants, i compartir estones agradables de conversa al voltant de la lectura, afavoreixen el gust per llegir i els hàbits lectors dels alumnes: parlar d'allò que s'ha llegit amb altres persones els permet entrar “dins” del relat i anar teixint el seu coneixement literari.

³⁴ Aquestes preguntes serien específiques per a cada llibre; aquestes que us mostrem només són orientatives, no tenen el mateix valor que les precedents.

4. Orientacions per planificar les sessions de lectura.

Conèixer, preveure i planificar les activitats de lectura i el treball amb el llibre il·lustrat o l'àlbum és necessari, per part del docent, per poder treure el màxim profit de cada àlbum i afavorir així la lectura crítica dels alumnes i el seu gust per llegir.

Preveure factors i situacions ajudarà a fer possible que l'estona dedicada i el treball que en sorgeixi resulti reeixit.

Cada mestre o professor sabrà adequar aquestes pautes a l'edat i interessos dels seus alumnes i acollir les orientacions que siguin adients a la seva proposta.

Abans
Conèixer i valorar positivament el llibre o àlbum il·lustrat seleccionat. Saber si és tracta d'un conte o d'una història original o bé si es tracta d'una adaptació. Establir l'objectiu principal pel que ens proposem llegir un llibre determinat, amb el ben entès que cal tenir suficient flexibilitat per adaptar el que sorgeixi de la participació, conversa i interpretació dels infants o joves. Preparar unes "preguntes-guia" que poden orientar la conversa literària en acabar l'explicació del conte. El mestre pot formular-les en el moment que consideri oportú, només si escau. Temporalitzar l'activitat: pot iniciar-se i acabar en una sessió o bé distribuir-se en més d'una; també pot implicar d'altres matèries: plàstica o tecnologia, socials, llengua, etc. Pensar en l'espai on es farà la sessió: la biblioteca, l'aula d'informàtica, la classe.... Ha de ser un espai agradable, tranquil, amb els alumnes distribuïts de manera que permeti el seguiment de tothom; s'ha de crear una situació còmoda que afavoreixi la conversa posterior. Normalment la biblioteca és un lloc que, ambientat adequadament, afavoreix aquest moment i el diferencia de l'activitat a l'aula. Preveure els recursos materials que necessitem durant la sessió: llibre, canó, pantalla, etc. Preveure la gravació de la conversa que es produeixi, si s'escau.
Durant
Presentar l'autor i l'il·lustrador, així com esmentar altres obres que hagin creat. Començar fent hipòtesis a partir dels paratextos, a partir d'observacions i preguntes del docent i els altres alumnes. Expressar els gustos i sensacions per part del docent és un valor afegit a l'acompanyament que exerceix i que pot ajudar a aconseguir la finalitat de la sessió. És millor no fer-ho, però, des d'un bon començament, ja que s'estarà condicionant l'opinió dels alumnes. Saber utilitzar tècniques per motivar o reconduir converses literàries i debats. Utilitzar l'expressió oral adequada en la lectura en veu alta: pauses, to, intensitat de la veu, etc.

Utilitzar l'expressió gestual adequada a la narració.

Ajudar que els alumnes facin inferències per afavorir la comprensió.

Enregistrar de la conversa que sorgeixi.

Recollir les observacions durant l'estona de l'activitat pot aportar elements interessants per al moment de fer l'avaluació (pot fer-ho un observador extern).

Després

Posar a l'abast dels infants i joves el llibre físic perquè puguin recrear-se en els detalls.

Recollir l'opinió dels mateixos infants i joves.

Conversar amb els alumnes sobre la història que s'ha llegit/explicat, les imatges, els personatges, ... a partir de les preguntes-guia que fa el mestre i les observacions dels companys i companyes.

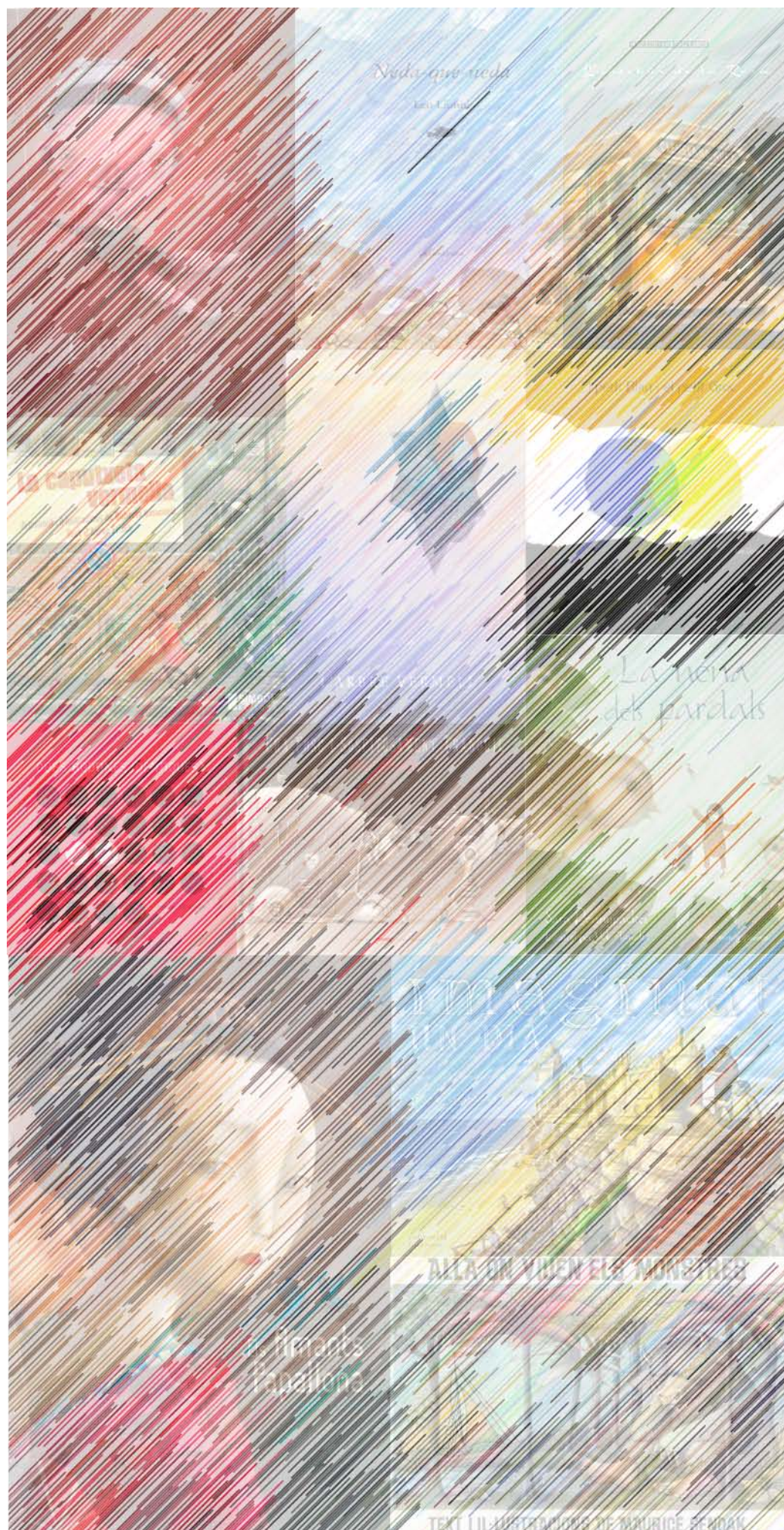
Transcriure i analitzar la conversa que s'haurà produït amb la finalitat de poder-ne fer una valoració.

Procurar recollir imatges, fotografies i documentació de l'experiència.

Mostrar i comunicar el resultat del que s'ha creat al bloc o web de la biblioteca o del centre.

Prendre nota dels punts forts i febles que s'han detectat durant l'experiència.

Pensar de quina manera es pot millorar l'activitat per a futures ocasions.

5. Les proposes

Alguns exemples d'anàlisi i treball amb àlbums:

	EI	CI	CM	CS	ESO
DE FICCIÓ					
LIONNI, L. <i>El petit Blan i el petit Groc</i> . Ed. Kalandraka.	x				
LIONNI, L. <i>Neda que neda</i> . Ed. Kalandraka.	x	x			
PRATS, J.; LUCIANI, R. <i>Dimitri</i> . Ed. Baula			x	x	
SILEI, F.; QUARELLO, M. <i>L'autobús de la Rosa</i> . Bárbara Fiore editora.				x	x
INNOCENTI, R. <i>La Caputxeta vermella</i> . Símbol editors.					x
DOCUMENTALS					
BROWNE, A. <i>Un goril·la</i> . Hipòtesi Kalandraka.	x	x			
SIS, P. <i>L'arbre de la vida</i> . Rquer editorial.					x
A CAVALL ENTRE LA FICCIÓ I LA REALITAT					
GONSALVES, R. <i>Imagina't un dia</i> . Ed. Joventut.			x	x	x

Títol: El petit Blau i el petit Groc.

Argument i il·lustracions: Leo Lionni

Traducció al català: Helena Garcia i Natàlia López.

Editorial: Kalandraka.

Any: 2013.

“Dos petits colors es fonen en una abraçada sense adonar-se’n que es converteixen en un nou color, cosa que fa que ningú no els reconegui. El plor els torna a la seva forma original, cosa que celebren i comparteixen amb tots els seus amics. És així com a partir de llavors, jugaran a crear noves games cromàtiques.

Sota l’aparent senzillesa d’aquest relat, hi ha una història en què s’enalteixen l’amistat, la innocència i la identitat.”³⁵

Aquest va ser el primer àlbum creat per l’autor, l’any 1959. Lionni no tenia formació artística, provenia del món de l’economia i de la publicitat.

El naixement d’ *El petit Blau i el petit Groc* va ser totalment fortuït: un llarg viatge amb tren amb els seus nets, uns paperets de colors, i molta imaginació. Amb els anys s’ha convertit en un clàssic, com molts altres del mateix autor (Frederick³⁶, *Neda que neda*³⁷ ...).

L’anàlisi de l’àlbum

El format del llibre

És un àlbum quadrat, de format petit. Les cobertes són de cartoné, mats, i el llibre està imprès en paper mat.

Els paratextos

El títol *El petit Blau i el petit Groc* ja ens dona una pista sobre la naturalesa d’aquests dos “personatges”: estan escrits començant amb lletra majúscula, com si es tractés d’un nom propi, la qual cosa ens fa pensar que aquestes dues taques de colors prendran una identitat de “persones”. L’adjectiu “petit” ja ens dona una pista sobre l’edat dels protagonistes.

A la coberta anterior es presenten fonent-se en una abraçada, enllaçats, tant, que fins i tot barregen els seus colors. Ens pot permetre fer hipòtesis sobre la trama de la història a través de preguntes: “Com és que s’ajunten?” “Per què aquest tros del mig és de color verd?”.

³⁵ 100 años de Leo Lionni. Kalandraka. [En línia] <http://www.kalandraka.com/blog/wp-content/uploads/2010/05/Centenario-Leo-Lionni_cast.pdf> [Consulta: 26 de maig de 2013]

³⁶ LIONNI, L. *Frederick*. Kalandraka: 2010. (Tercera edició).

³⁷ LIONNI, L. *Neda que neda*. Kalandraka: 2012. (Tercera edició).

Les guardes són plenes de taques blaves i grogues, alternades. Una guarda és amb el fons blanc, i la següent amb el negre; les de darrere també són iguals. (fig.1)

Figura 1

A la portadella tornen a aparèixer el títol i els dos protagonistes.

La dedicatòria ens diu:

Un conte del Leo Lionni per al Pippo, l'Ann i altres nens.

És un conte dedicat als nens, que mostra problemes i vivències propers a la seva edat.

Les il·lustracions

Tot el llibre està maquetat d'una forma senzilla: les il·lustracions, sense marc, les trobem de vegades centrades, de vegades escampades per la pàgina, depenent de la sensació que ens vulgui transmetre l'autor: tranquil·litat, ordre, angustia, felicitat, moviment...

El text, en lletra d'impremta negra sobre fons blanc, molt senzill, sempre està centrat i a la part inferior de la pàgina, sense ocupar massa espai (fig.2)

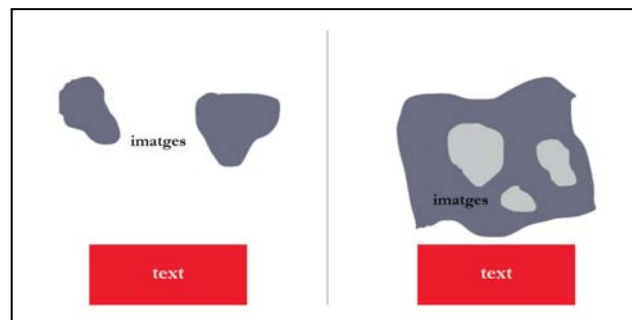

Figura.2

L'autor fa servir el collage amb imatges abstractes: les taques de colors, de formes irregulars (no són mai idèntiques) representen els personatges, prenen vida. En un principi Lionni va idear la història amb papers de colors, ara en el disseny del conte s'utilitza l'ordinador.

Es tracta d'un tipus d'il·lustració que en el moment que va sorgir, era molt innovadora: cal interpretar, donar sentit als colors, a les formes, a la distribució de l'espai. La imatge no ens evoca la realitat, sinó que cal imaginar-la, intuir-la.

Quan l'autor vol transmetre la idea d'ordre, de recolliment, col·loca les taques dins d'una altra de més gran : una taca arrodonida en el cas de les cases dels protagonistes, una de rectangular, fons negre i molt arreglades les taques dins d'ella en el cas de l'escola (sensació d'ordre i disciplina: també podria ser un dels temes de conversa posterior) (fig.3).

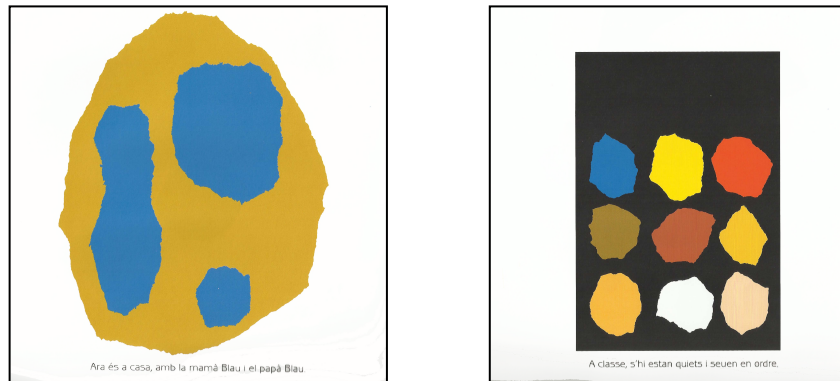

Figura 3

Quan hi ha diversió, desordre, disbauxa, les taques estan escampades per la pàgina.

Quan vol representar moviment, el recorregut del Blau buscant el seu amic, ho fa desplaçant la taca de l'esquerra cap a la dreta, i anant cap a la pàgina següent, utilitzant diverses pàgines i convidant així el lector a passar pàgina per continuar la cerca. En un moment donat canvia el color de fons, del blanc al negre i al vermell: potser el petit Blau comença a estar angoixat? Potser té por? (fig.4)

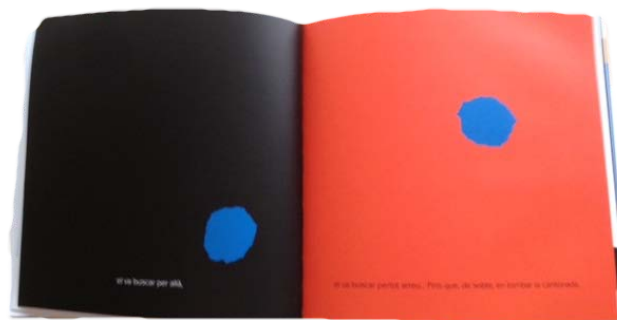

Figura 4

Quan el veu de lluny el petit Blau està entrant per la vora esquerra de la pàgina i el veu, resplendent, al bell mig: ha arribat a la seva fita, trobar el seu amic.

El joc amb la barreja de colors és l'esperit de l'obra: dels colors bàsics blau i groc al verd, quan es fonen en una abraçada, i després la separació un altre cop i el retorn als colors inicials.

Els colors també representen la diferència: els amics són taques de diferents colors, no n'hi ha cap d'igual.

Lionni juga molt amb les vores de les taques, les mides, i sobretot, amb el moviment (passar per dins dels túnels, pujar una muntanya...). Les imatges són planes.

El text i l'argument

Aquest és un àlbum de tipus narratiu i amb poc text. Està estructurat en frases senzilles, que comencen i acaben a la mateixa plana o, com a molt, a la del costat, exceptuant el moment en què el Blau busca el seu amic: la frase s'encavalca en quatre planes, cosa que provoca que el lector giri de seguida la pàgina, sense entretenir-se, per continuar llegint.

Combina el temps present (quan presenta els personatges i la situació) i el passat (quan explica què li va passar al petit Blau).

La traducció al català fa servir algunes expressions pròpies de la llengua catalana, com ara la interjecció, "ai las" o les frases fetes "plorar a llàgrima viva" o "desfer-se en un mar de llàgrimes".

El seu argument permet treballar diversos aspectes, com veurem més endavant, ja que és una història molt pròxima als infants.

Segueix una estructura de presentació- problema- solució amb final feliç i tancat, tot i que el final no és un senzill retorn a la situació d'inici, sinó que hi ha un enriquiment dels personatges a partir dels problemes que han viscut. (fig.5)

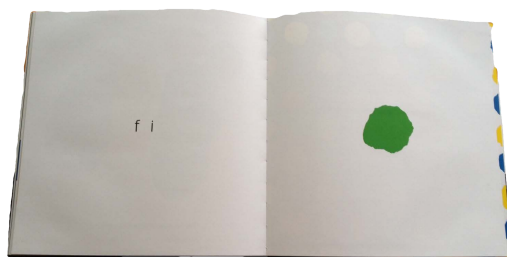

Figura 5

La relació text-imatge

Tant la imatge com el text són importants en aquesta obra. Sense la imatge la història se'n quedaria curta, hi faltaria quelcom; sense el text, potser costaria una mica copsar els detalls de la història. Text i imatge treballen plegats per explicar la narració.

El narrador

La història està narrada per una persona externa. Tot i que el text és molt breu, en algun moment deixa entreveure la simpatia que sent el narrador pels protagonistes.

El tractament del temps

La narració comença en el present, presenta els personatges i la situació, i en cert moment se'n va al passat, per explicar-nos uns fets ja succeïts.

Els protagonistes i els personatges

Els protagonistes són els mateixos que donen títol a l'obra: el petit Blau i el petit Groc. Ja hem esmentat abans que el fet d'escriure'ls amb la inicial majúscula, els confereix la seva identitat com a persones: podria tractar-se de dos infants amb què el lector s'hi pot identificar.

Com tots els infants, tenen una llar, una família, i fan les coses que fan tots els nens normalment: jugar a fet i amagar, anar a escola, tenir amics, i de vegades, també, desobeir els pares, perdre's, espantar-se...

L'autor assigna als personatges diferents colors: dels amics del petit Blau i el petit Groc no n'hi ha cap del mateix color: tots són iguals (tots són taques de formes més o menys semblants) però alhora són tots diferents, tots tenen les seves identitats.

El pare i la mare, tant d'un personatge com de l'altre, són representats amb les taques més grosses, una més arrodonida i l'altra més allargada (podem jugar a endevinar qui és qui).

Temàtiques que podem treballar

A partir d'aquest conte es poden treballar diversos aspectes:

- El curs de la vida: l'amistat, els pares.
- Els sentiments, les actituds, les malalties: la seguretat, les pors, la desobediència, la persistència, la tristesa, la solitud.
- El món que ens envolta: la diferència, la identitat.

A partir d'aquest conte pot ser molt interessant treballar amb el color i la barreja. Utilitzant una "taula de llum" podem jugar amb les transparències, superposar trossos de paper de seda de diferents colors i experimentar. (fig.6)³⁸

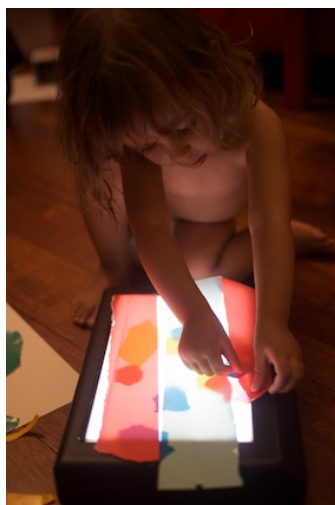

Figura 6

Enfilant una conversa

A partir dels tres tipus de preguntes que descriu Chambers³⁹, en proposem algunes que poden guiar la conversa literària al voltant d'aquest àlbum.

Preguntes bàsiques

- Hi ha hagut alguna cosa que us hagi agradat d'aquest llibre?
- Alguna cosa no us ha agradat?

³⁸ Imatge extreta de <<http://www.enelpaisdelashadas.com/pequeno-azul-y-pequeno-amarillo/>> [Consulta: 18 de juliol de 2013]

³⁹ CHAMBERS, A. *Dime*. (2007): *op.cit.*

- Alguna cosa us ha desconcertat, l'heu trobada estranya?
- Alguna cosa us ha costat de comprendre?

Preguntes generals

- Quan us he ensenyat el llibre abans d'explicar-lo, què heu pensat que passaria?
- Heu pensat que us agradaven les imatges que surten a la coberta?
- Ara que us l'he llegit i hem vist les il·lustracions, encara penseu el mateix?
- Hi ha alguna de les paraules o expressió que utilitza l'autor que no us hagi agradat?
- Quan us ho anava llegint, podíeu imaginar-vos la història?
- Creieu que si no us hagués ensenyat les imatges, la història us hauria agradat igual?
- Quantes històries heu trobat dins d'aquest llibre?

Preguntes especials

- En quant de temps creieu que transcorre aquesta història?
- Heu sentit por en algun moment? Us ha fet posar tristos en algun moment? I contents?
- Creieu que és valent el petit Blau? Ha fet bé de no fer cas als pares? Ho feu això vosaltres?
- No té germans el petit Blau? I el petit Groc?
- Què hauríeu fet vosaltres si haguéssiu estat el petit Blau, hauríeu marxat de casa?
- Com es deu sentir el petit Blau quan no troba el seu amic?, i quan el retroba? Us ha fet patir? Pensàveu que el trobaria?
- D'aquestes dues taques, quina us sembla que és el pare i quina la mare? Què us ho fa pensar?
- Com es deuen sentir els dos amics quan els pares els tornen a reconèixer?

D'alguna manera, en algun lloc, l'art, en efecte expressa sempre els sentiments de la infància. (L. Lionni⁴⁰)

⁴⁰ Clásicos infantiles: Leo Lionni. [En línia] <<http://revistababar.com/wp/clsicos-infantiles-leo-lionni/>> [Consulta: 18 de juliol de 2013].

Títol: Neda que neda.

Text i il·lustracions: Leo Lionni.

Traducció: Ignasi Centelles.

Editorial: Kalandraka.

Any: 2012 (l'edició original data de l'any 1963, i la primera traducció al català del 2007).

Aquesta és la història d'un peixet de color negre que vivia en un racó qualsevol del mar, entre un grup de peixos vermells. Tot i amb això, però, no se sentia diferent dels altres, com podríem pensar.

Aquesta és una història sobre la importància del treball en equip per vèncer les dificultats.

L'anàlisi de l'àlbum

El format del llibre

És un àlbum rectangular, amb les cobertes de cartoné, mats. El llibre està imprès en paper mat, i té un tacte una mica rugós.

Els paratextos

El títol en la llengua original és "Swimmy", i en català s'ha traduït com a "Neda que neda". A la dedicatòria s'explica d'on sorgeix aquest títol:

Per al meu amic Alfredo Segre, que va donar a Neda-que-neda el seu nom.

Si despleguem les cobertes ens apareix davant l'escenari del fons del mar: roques, coralls, algues i un estol de peixets vermells gairebé transparents. Davant d'ells, més avançat que els altres, un peixet de color negre. Aquesta coberta i el títol permeten fer anticipacions sobre el contingut de l'àlbum: de què tractarà la història, com és que hi ha un peixet diferent... (fig.1).

Figura1

Les guardes estan pintades amb aquarel·la quasi transparent, de color blau, cosa que crea un efecte “d’aigua” que fa que ens “submergim” del tot dins la narració (fig.2). La portadella, torna a repetir l’escena de les cobertes.

Figura 2

Les il·lustracions són a doble pàgina sempre, i el text hi està integrat, a la part superior o inferior, dreta o esquerra (fig.3).

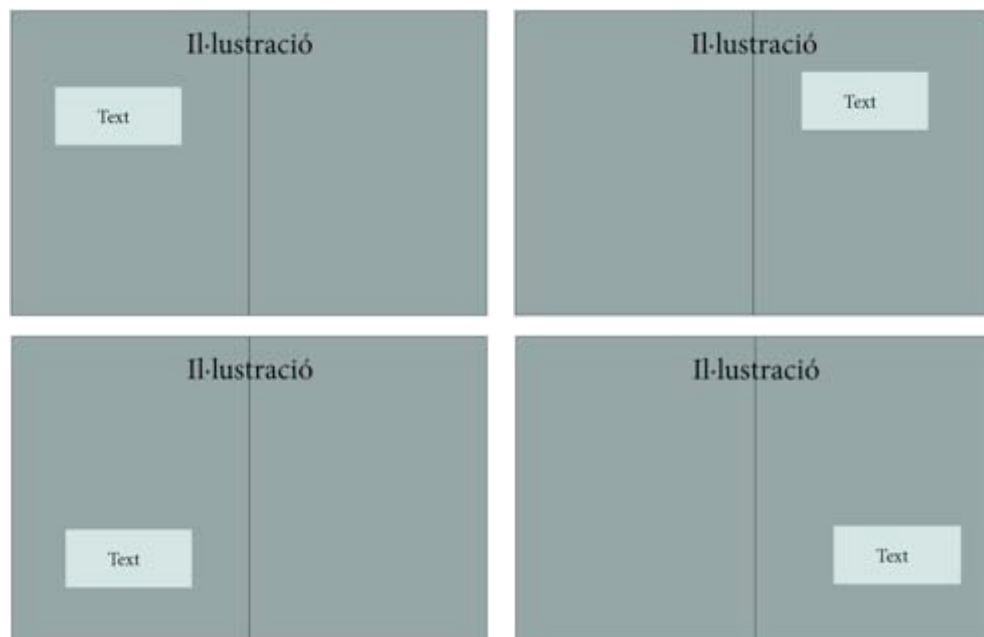

Figura 3

Les Il·lustracions

Ocupen les dues planes senceres i no tenen marc. Per fer-les s’ha utilitzat una tècnica mixta que combina l’estampació amb segells (peixos vermells) i amb plantilles (algues); a més a més utilitza la taca per formar figures. Hi ha moments en què es dibuixen les figures. (fig.4).

El peix petitó negre que està fet amb ordinador.

Figura 4

S'utilitzen uns tons molt vius en certs moments, més tristos en d'altres, en funció del caire que pren l'argument.

El mar d'aquarel·la canvia de tonalitats: del blau cel i rosat a l'inici de la història (fig.5), quan els peixets viuen feliços al fons del mar, al blau marí intens en el moment de l'atac de la tonyina gegant (fig.6); i canvia a gris, quan el Neda-que-neda aconsegueix escapar i es troba molt trist i molt sol (fig.7).

Figura 5

Figura 6

Figura 7

En certs moments les il·lustracions transmeten moviment. A l'inici de la història, els peixets vermells estan col·locats en totes direccions, com simulant una mica de desordre (a l'anterior fig.5).

En el moment que la tonyina els empaita, el moviment “de fugida” es transmet orientant tots els peixos cap a la dreta (l'anterior figura 6).

Els moviments oscil·lants de l'aigua del mar es poden entreveure a través de les ondulacions de les algues, dels tentacles de la medusa (fig.8), de les anemones...

Figura 8

És un tipus d'il·lustració figurativa, on els nens i nenes poden reconèixer els objectes i animals de la realitat, encara que l'il·lustrador hi hagi posat el seu toc personal.

El text i l'argument

El Neda-que-neda és un peixet negre que viu tranquil en un racó d'un mar qualsevol. És diferent de tots els altres, però a la vegada, és molt especial, perquè neda més ràpid que cap altre peix.

Un mal dia, una tonyina ferotge s'empassa tots els companys i Neda-que-neda aconsegueix escapar, gràcies a la seva velocitat. Molt trist i sol viatja pels mars i va coneixen indrets preciosos i personatges molt especials.

Finalment troba un estol de peixets vermells que li recorden molt els seus amics, i que viuen atemorits en un escull per tal que no se'ls pugui menjar ningú. El Neda-que-neda té

una idea brillant: organitzar-se de manera que, de lluny, semblin un únic peix: junts, en equip, seran més forts i cap peix no s'atrevirà a fer-los mal.

El final del conte és força tancat: es torna a la situació inicial, de calma. però havent superat els obstacles (ara ja poden enfrontar-se als perills) i havent perdut els seus companys.

El text està escrit en temps passat. Hi ha pàgines que tenen paràgrafs llargs, n'hi ha que tenen una sola frase.

En general, utilitza frases simples, però amb un llenguatge molt acurat, gairebé poètic:

Era tan negre com la closca d'un musclo (referint-se al Neda-que-neda).

Va aparèixer com una fletxa travessant les ones.

Una llagosta, que donava voltes com un violí.

Va veure una medusa feta de gelatina irisada.

Peixos estranys arrossegats per un fil invisible.

Un bosc d'algues que creixia en unes roques de sucre candi.

En general, el text és entenedor i té un vocabulari a l'abast de tothom.

La relació text-imatge

En aquesta obra la imatge té un pes enorme. A cada pàgina és com si estiguessis contemplant una petita obra d'art: els detalls, la tècnica, els sentiments que evoca...

El text hi fa una funció d'acompanyament.

El narrador

La història està narrada per una persona externa.

El tractament del temps

Està escrit en ordre cronològic, tal com es van succeint els fets, i en passat.

El protagonista i els personatges

El protagonista d'aquesta història és el Neda-que-neda. Un peix que és diferent de la resta, tant pel seu color com per la qualitat de nedar més de pressa que els altres.

Si demaneu als alumnes de què creuen que parla aquesta història, quan ensenyeu la coberta, amb tota probabilitat us parlaran de la diferència, però potser com a motiu de rebuig. En aquest cas poden descobrir que les diferències són enriquidores.

El peixet, tot i ser petit, té unes qualitats admirables: el valor, la valentia, la perspicàcia...

Temàtiques que podem treballar

A partir d'aquest conte es poden treballar diversos aspectes:

- El curs de la vida: l'amistat, la mort.
- Els sentiments, les actituds, les malalties: el treball en equip, la generositat, les pors, els perills.
- El món que ens envolta: la natura.

Aquest àlbum, a banda de ser un tresor des del punt de vista artístic i visual, ho és per l'ensenyament que transmet: treballant junts podem aconseguir molt més que fent-ho sols.

Enfilant una conversa

A partir dels tres tipus de preguntes que descriu Chambers⁴¹, en proposem algunes que poden guiar la conversa literària al voltant d'aquest àlbum.

Preguntes bàsiques

- Hi ha hagut alguna cosa que us hagi agradat d'aquest llibre?
- Alguna cosa no us ha agradat?
- Alguna cosa us ha desconcertat, l'heu trobada estranya?
- Alguna cosa us ha costat de comprendre?
- Heu descobert algun patró, alguna estructura que es repeteixi?

Preguntes generals

- Quan us he ensenyat el llibre abans d'explicar-lo, què heu pensat? De què heu pensat que parlaria?
- Ara que l'hem llegit, és el que esperàveu?
- Alguna de les paraules o frases que utilitza no us ha agradat?
- El llenguatge que fa servir l'autor, us ha ajudat a imaginar la situació?
- Quan us ho anava llegint, podíeu veure la història a la vostra imaginació?
- Creieu que sense les imatges, la història us hauria agradat igualment? Seria el mateix?
- En algun moment heu pogut “veure” a través de la mirada del “Neda-que-neda”?
- Quantes històries heu trobat dins d'aquest llibre?
- Podríem entendre el text sense les il·lustracions? Quin paper juguen les il·lustracions? Ens ajuden a comprendre més la història? Expliquen més coses que el text?

Preguntes especials

- En quant de temps creieu que transcorre aquesta història?
- Algun escenari dels que surten us ha fet sentir còmode/incòmode? Heu sentit por en algun moment?

⁴¹ CHAMBERS, A. *Dime*. (2007): *op.cit.*

- Quins sentiments us provoca el “Neda-que-neda”? Creieu que és valent? És llest?
- Com es deu sentir quan la tonyina gegant s’ha menjat els seus companys?
- Vosaltres us hauríem atrevit a viatjar sols per l’oceà?
- Us podeu imaginar “una medusa feta de gelatina irisada”? Com creieu que es bellugaria? I “una llagosta que donava voltes com un violí”?
- Quina sensació us produeixen els colors que s’utilitzen?
- Creieu que utilitzant una altra tècnica produiria la mateixa sensació? Us imagineu el mateix llibre il·lustrat per un altre il·lustrador dels que coneixeu?
- Us ha agradat com s’acaba? Us podíeu imaginar que acabaria així?
- Relacionaríeu aquesta història amb alguna altra que hàgiu llegit?

*La unió fa la força
i el peix petit no sempre ha de tenir por del gros.*⁴²

⁴² KALANDRAKA. *100 años de Leo Lionni*. [Document en línia] <http://www.kalandraka.com/blog/wp-content/uploads/2010/05/Centenario-Leo-Lionni_cast.pdf> [Consulta: 28 d’abril de 2013]

Títol: Dimitri

Autor: Joan de Déu Prats

Il·lustradora: Rebeca Luciani.

Editorial: Baula.

Any: 2009.

En Dimitri és un titella. Uns fils li mouen el cos de manera graciosa.

Però com tots els titelles, necessita del seu amo per fer tots els seus moviments: no és capaç de decidir per si sol, ni tampoc no ho ha intentat mai.

Les seves actuacions no li fan ni fred ni calor. No l'amoïna gens l'obscuritat del bagul on descansa dia rere dia.

Fins que un dia el titellaire decideix afegir un fil més a en Dimitri, just al pit, per poder-lo dominar encara millor: a partir d'aquell moment, la situació començarà a canviar.

Per la temàtica que tracta i el tipus de llenguatge que utilitza, creiem que pot ser adequat per treballar amb els alumnes de cicle mitjà i superior de primària.

L'anàlisi de l'àlbum

El format del llibre

El llibre està imprès en paper setinat. Les cobertes són de cartoné.

Els paratextos

L'àlbum té un títol nominatiu, "Dimitri", que pot produir una certa intriga al lector sobre el personatge, i permetre fer prediccions sobre la seva persona.

El protagonista, el titella, ocupa tota la coberta, com si fos al mig d'un escenari. Els colors són foscos, granats, i el titella ressalta, il·luminat pels focus.

Les guardes són envellides, semblen talment el folre de tela del bagul on reposa després de les actuacions (això és difícil de descobrir fins que s'ha llegit la història, però és interessant preguntar què deuen representar aquestes guardes, abans de llegir el llibre i en acabar).

Les dedicatòries, de l'autor i de la il·lustradora, són per a persones especials, que possiblement estimen.

Els tons foscos i els materials densos que utilitza fins ara ja deixen entreveure que es tractarà d'una història seriosa.

La portadella està feta també amb un fons envellit i un dibuix del protagonista fet a llapis, com si es tractés de l'esbós de la il·lustració de la coberta (fig.1)

Figura 1

Les il·lustracions ocupen les dues planes i no tenen cap tipus de marc. El text està integrat dins de les il·lustracions, i no té un lloc fix (a la part inferior, a la part superior, a la dreta, a l'esquerra, a les dues planes); és negre o blanc, depenent del color de fons de la il·lustració. (fig.2).

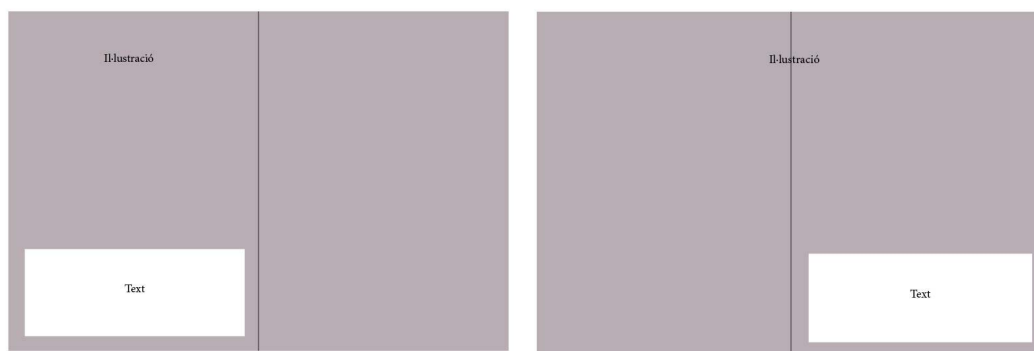

Figura 2

Les il·lustracions

Les il·lustracions juguen un paper imprescindible en aquesta obra, intensifiquen i complementen allò que conta el text. Estan fetes amb acrílic.

La il·lustradora juga molt amb els plans i els enquadraments. Al llarg de l'obra predominen els plans de detall (els ulls del Dimitri, l'escena de les tisores, ...). S'enquadra la imatge en funció del lloc on vol que el lector centri la seva atenció. (fig.3)

Figura 3

El pla general es reserva a alguns moments concrets, sobretot quan en Dimitri parla de la llibertat i quan comença a experimentar-la.

La figura del titella sempre es presenta doblegada, desmanegada, probablement pels efectes de viure dins del bagul, però sobretot per la necessitat que té del titellaire per mantindre's dempeus. Si ens fixem, en alguns moments en què se'ns mostra a en Dimitri de cos sencer, la seva posició és totalment de submissió (fig.4).

Figura 4

En cert moment es produeix un canvi radical: passem de veure en Dimitri a trossos i a bocins i en posició decaiguda, a poder-lo observar de cos sencer. Aquest fet es produeix per primer cop en el moment que el protagonista disposa de llibertat: ja el veiem en l'instant que aconsegueix escapar (fig. 5, al lateral inferior dret de la pàgina), i després mentre observa com es fa de dia des de dalt d'un turonet (fig.6).

Figura 5

Figura 6

Els colors que s'utilitzen són foscos: predominen els tons granats, marrons... colors freds, que transmeten sensació de tristesa, de solitud, de fredor. Això no obstant, en certs moments sembla que l'obra comenci a aclarir-se, coincidint amb el despertar a la vida del personatge (fig.7).

Figura 7

Les figures no són proporcionades ni miren d'assemblar-se a la realitat: els caps grossos, els braços petits, els ulls petits i allargats, són típics d'aquesta il·lustradora⁴³

El text i l'argument

Aquest és un àlbum de tipus narratiu. A dins es poden trobar dues històries diferents: la del titella i la del titellaire.

La història s'inicia amb en Dimitri a punt de començar la funció. El narrador (extern) explica el seu dia a dia entre camerinos i bastidors, una història trista; un personatge que no enyora la llibertat, senzillament perquè mai no l'ha coneguda.

De sobte però, el titellaire pensa que en Dimitri encara no fa prou els moviments que ell voldria. Així que decideix clavar-li un altre fil al pit, per tenir-lo més sotmès.

Aquest fil fa que en Dimitri obri els ulls i descobreixi el món real. A partir d'aquest moment la seva vida farà un gir inesperat: buscarà la llibertat i, finalment, l'aconseguirà.

L'obra està escrita en temps passat. L'autor utilitza un llenguatge exquisit, farcit d'unes descripcions molt completes que traslladen fàcilment al lector a l'escenari del conte i li transmeten tot de sensacions: de fred, de solitud, d'angúnia, de fàstic en certs moments...

De vegades, Dimitri havia de ballar claqué en cantonades rònegues, amb sentors de claveguera, sota la claror enterbolida d'un fanal.

O fer acrobàcies dins l'halo del focus d'un trist cabaret de port.

Els paràgrafs són llargs i ben cohesionats. Utilitza moltes frases juxtaposades i subordinades.

Abunden les expressions i els recursos del tot poètics: "Sentia el fred **com fíblades d'agulles de cap**", "Semblava com si la **densa indiferència** en la qual havia viscut

⁴³ Recomanem que visiteu la seva web: <<http://www.rebecaluciani.es>> [Consulta 21/02/13]

s'estigués fonent", "Dins la **nit perllongada** del cofre (...)", "(...) va respirar la **primera glopada de llibertat**".

La relació text-imatge

La relació entre el text i la imatge és en aquest cas de complicitat: la imatge complementa el text, l'ajuda en les descripcions dels escenaris i del protagonista; remarca la importància de determinats fets mitjançant els plans de detall; ajuda a transmetre sensacions de fred, de solitud, fins i tot en alguns moments, de misèria.

El text necessita de la imatge per transmetre les sensacions i per connectar amb el lector. I la imatge complementa les riques descripcions que fa el text: són una unitat indissoluble.

El narrador

La història està narrada per una persona externa, que d'alguna manera deixa entreveure que no se sent còmode amb la situació que viu en Dimitri: transmet un sentiment de compassió.

El tractament del temps

Podem intuir, per la narració, que des de l'inici de la història fins que en Dimitri aconsegueix la llibertat, passa força temps. Alguns fragments del text ho deixen entreveure: "Així es van anar seguint les actuacions. Avui en una ciutat, demà en un llogarret (...)".

El tipus de final

Podríem dir que la història "acaba bé": el conflicte inicial es resol, en Dimitri aconsegueix la llibertat. El final queda, però, una mica obert: què passarà amb en Dimitri a partir d'ara? Serà capaç de capturar-se, tot sol? Cada lector pot imaginar com continuarà la història.

El protagonista

El protagonista d'aquesta història és un titella acostumat a fer sempre el que vol el seu titellaire. Mai no s'ha plantejat que la situació pugui ser diferent, fins que per casualitat, descobreix que pot tenir sentiments. Tot i la inseguretat i la incertesa, decideix tirar endavant i ser lliure.

Mentre està en captivitat el veiem només a bocins: la il·lustradora en mostra fragments (els ulls, un tros de cara, una cama) i quan el mostra sencer, està encorbat, capcot (en una actitud de submissió). No el veiem de cos sencer i amb el cap alt fins que aconsegueix ésser lliure.

Podríem relacionar-lo amb certes situacions que es donen a la vida real: persones que són sotmeses per altres i que no en són conscients; altres que els van oprimint cada dia més, fins que la opressió és tan forta (el fil del pit del Dimitri) que fan que obrin els ulls i descobreixin, per primer cop, la realitat; persones que es mouen per la vida sense sentir-se "vius"...

Els alumnes poden fer connexions amb altres històries on es parla de la llibertat o un personatge és sotmès per una altre de més fort.

Temàtiques que es poden treballar

- Els sentiments: les pors, la solitud, la llibertat, la perseverança.

Es pot establir un paral·lelisme entre la situació que viu en Dimitri i algunes situacions del món real: opressió d'un ésser per part d'un altre, situacions de maltractaments i de privació de llibertat (les revoltes d'alguns països, per exemple).

També es podria relacionar aquest àlbum, amb d'altres que parlen de llibertat, com ara *L'elefant encadenat*⁴⁴.

Aquest àlbum es podria qualificar com **un cant a la llibertat dels éssers humans**. Pel seu llenguatge acurat i la riquesa de les il·lustracions, el considerem un petit tresor a tenir en compte per treballar amb els alumnes.

Enfilant una conversa

Basant-nos en els tres tipus de preguntes que descriu Chambers⁴⁵, en proposem algunes que poden guiar la conversa literària al voltant d'aquest àlbum.

Preguntes bàsiques

- Hi ha hagut alguna cosa que us hagi agradat d'aquest llibre?
- Alguna cosa no us ha agradat?
- Alguna cosa us ha desconcertat, l'heu trobada estranya?
- Alguna cosa us ha costat de comprendre?
- Heu trobat algun patró, alguna connexió?

Preguntes generals

- Quan us he ensenyat el llibre abans d'explicar-lo, què heu pensat? En algun moment heu pensat que era per a nens petits? Què us ho ha fet pensar?
- Ara que l'hem llegit, és el que esperàveu?
- Alguna de les paraules o frases que utilitza no us ha agradat?
- El llenguatge que fa servir l'autor, us ha ajudat a imaginar la situació?
- Quan us ho anava llegint, podíeu "veure" les escenes a la vostra imaginació?
- En algun moment heu pogut "veure" a través de la mirada d'en Dimitri?
- Quantes històries heu trobat dins d'aquest llibre?
- Podríem entendre el text sense les il·lustracions? Quin paper juguen les il·lustracions? Ens ajuden a comprendre més la història? Van més enllà del text?

Preguntes especials

- En quant de temps creieu que transcorre aquesta història?
- Algun lloc dels que surten us ha fet sentir còmode/incòmode?

⁴⁴ BUCAY, J. *L'elefant encadenat*. Ed. Serres.

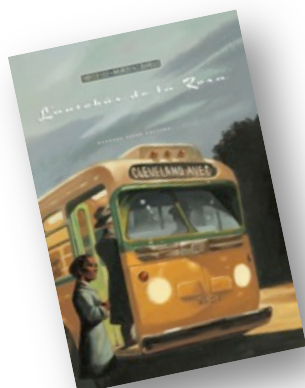
⁴⁵ CHAMBERS, A. *Dime*. (2007): *op.cit.*

- Us heu sentit còmodes al llarg de tota la història? Us ha agradat/desagradat des del començament?
- Quins sentiments us provoca en Dimitri? I el titellaire?
- Quina sensació us produeixen els colors que s'utilitzen?
- Creieu que utilitzant una altra tècnica es produiria la mateixa sensació? Us imagineu el mateix llibre il·lustrat per un altre il·lustrador dels que coneixeu?
- Què devia sentir en Dimitri el primer moment que el titellaire li clavà el fil nou al pit?
- Qui explica la història? Creieu que qui l'explica sent simpatia per en Dimitri? Li fa llàstima? Què us ho fa pensar?
- Quan explicàvem la història, podíeu “sentir” què pensava el Dimitri, quines sensacions tenia?
- En algun moment ha sentit por? Què ha fet per superar-la?
- Com creieu que es deu sentir en Dimitri al final de la història? Us heu sentit mai així?
- Com creieu que continuarà la vida d'en Dimitri? Creieu que és valent?
- Relacionaríeu aquesta història amb alguna altra que conegueu?
- Per què penseu que , tant l'autor com la il·lustradora, el dediquen a persones que estimen?

*Dimitri és una història sobre l'anhel de llibertat que només sorgeix
quan s'està ben despert a la vida.*

5.4. Anàlisi d'un àlbum il·lustrat: *L'autobús de la Rosa*.
Proposta per a Cicle Superior i ESO.

Títol: L'autobús de la Rosa.
Autor: Fabrizio Silei
Il·lustrador: Maurizio A.C. Quarello.
Editorial: Barbara Fiore Editora.
Any: 2012.
Traducció: Anna Casassas Figueras.

Aquest àlbum ha estat guardonat amb el *XIII Premi Llibreter 2012 d'Àlbum il·lustrat*.

L'autobús de la Rosa és un àlbum il·lustrat que es basa en una història real, la de la Rosa Parks, la dona que va iniciar la lluita pels drets i la igualtat de les persones negres.

Rosa Parks va néixer l'any 1913 a l'estat d'Alabama, i va viure l'època de la segregació racial.

La seva valentia i contundència va aconseguir fer avançar la societat en la lluita contra el racisme.

Per la seva temàtica, proposem el treball d'aquest àlbum per a alumnes de cicle superior de primària i d'ESO.

L'anàlisi de l'àlbum

El format del llibre

Les cobertes són de cartoné i el llibre està imprès en paper setinat.

Els paratextos

El títol de l'àlbum és nominatiu ("de la Rosa") i permet fer hipòtesis sobre el tema de què tractarà. L'acompanya una il·lustració de l'autobús, de color groc, que ocupa les dues cobertes.

Els colors del cel són foscos, es fa de nit, els llums de les cases encesos: es transmet la sensació que estem a punt d'encetar una història seriosa i trista.

A la coberta posterior hi apareix una frase:

Sempre hi ha un autobús que passa per la vida de cadascun de nosaltres.

Tu tingues els ulls ben oberts: no perdís el teu.

Aquesta frase convida a fer prediccions: hi haurà alguna persona, potser la protagonista, la "Rosa", a qui se li presentarà una oportunitat? L'aprofitarà?

S'utilitza el color groc de forma simbòlica, a les guardes, per evocar l'autobús on se centren els fets de la història, que també era groc.

La portada i la contraportada tenen totes dues un dibuix d'un senyal de la parada d'autobús..

Les il·lustracions es presenten sense emmarcar, i ocupen una pàgina o bé són a doble pàgina.

El text és en negre sobre blanc, i en el cas de la doble pàgina s'integra dins de la il·lustració (fig.1).

Els canvis de mida del text hi són al llarg de tot el llibre, des de la primera pàgina, on ja hi trobem un encapçalament fet amb lletra molt més grossa que la resta del text. En algunes pàgines es barregen fragments de mida petita, amb algunes expressions i frases que es volen destacar i que per això es ressalten amb una font més grossa, i de vegades també amb negreta. Com és el cas del “**NO**” de la Rosa.

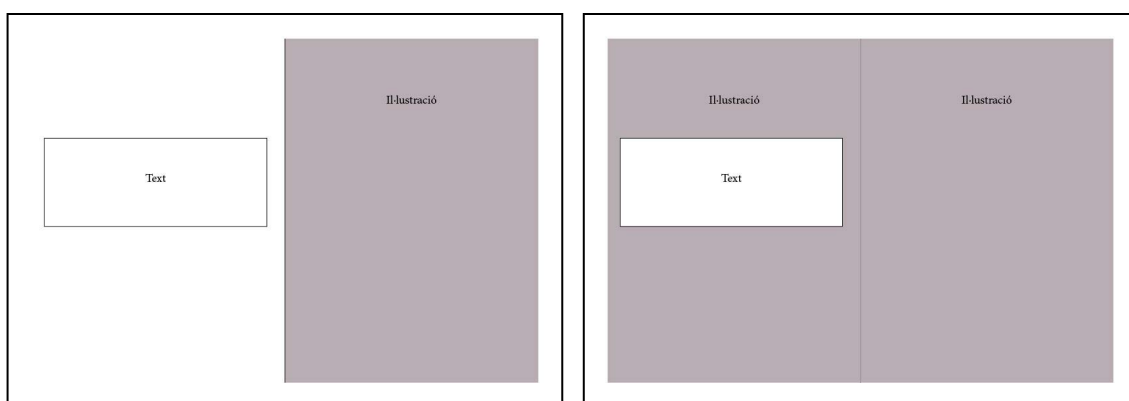

Figura 1

Les il·lustracions

Les il·lustracions són importants i necessàries en aquesta obra.. Són de gran qualitat, detallades, i estan fetes a l'oli.

Aquest àlbum conté dues històries principals ben marcades: la de l'avi i el nét que visiten el museu i, dins d'aquesta, la de la Rosa Parks, la dona que va lluitar contra la segregació racial.

L'il·lustrador juga amb aquestes dues històries i barreja il·lustracions a tot color (les que relaten la història de l'avi i el nét) amb d'altres en blanc i negre i que es mostren envellides (les que expliquen la història de la Rosa). És una mica com si es fes un salt cap al temps passat, un temps en “blanc i negre”(fig.2).

Figura 2

Es juga amb el plans i els enquadraments, amb la perspectiva, en funció d'on es vol que es fixi l'atenció.

El pla general s'utilitza en certs moments, quan interessa emmarcar l'escenari on passa l'acció (l'escena del *Ku klux Klan*, per exemple).

La presentació d'en *Jeremy*, el mosso de l'estació, es fa amb l'ajuda d'un pla americà. D'aquesta manera el text s'estalvia l'excés de detalls de la seva descripció, i la imatge dona sensació de realitat: la mirada permet connectar amb el lector i implicar-lo en la història que és a punt d'explicar-se (fig. 3).

Figura 3

A l'escena següent el mateix personatge es troba acorralat pel *Ku klux Klan*: en *Jeremy* es veu des de lluny, petit: el tipus de perspectiva utilitzada dona sensació d' indefensió (fig.4).

Figura 4

S'utilitzen enfocaments diferents (des de baix i des de dalt) per produir efectes diversos òptics: el pla de l'enfrontament del *Jeremy* amb el passatger dona sensació de força, de poder, del primer: de fet el text diu "alt i fort com un roure", i així l'hi veiem. (figura 5)

Figura 5

Per contra, una escena del començament, a doble pàgina, en què avi i net entren al museu, és vista des del sostre i dona la sensació que el museu és immens i que ells són com dues formigues que s'hi mouen. (figura 6)

Figura 6

La protagonista és vista des de diferents enfocaments al llarg de la història (fig.7): moments en que s'utilitza un pla general o mitjà perquè compreguem els detalls de l'escena, quan està asseguda a l'autobús i rodejada de persones blanques per exemple; i moments en que utilitza el pla de detall, per ressaltar les faccions de la Rosa, els seus ulls decidits, la mirada intensa, els llavis que diuen "NO". Amb aquest ús de la perspectiva es busca la connexió emocional amb el lector.

Figura 7

Jocs d'ombres, blancs, negres, grisos; cares llargues i serioses... són recursos que utilitza l'il·lustrador per transmetre la gravetat de la situació. I de ben segur que ho aconsegueix.

Són imatges que en tot moment evoquen la realitat: l'il·lustrador es manté fidel a allò que observa i ho reproduceix de forma figurativa, descrivint amb les seves il·lustracions la història que es conta.

El text i l'argument

Aquest és un àlbum de tipus narratiu.

La història comença amb un avi que acompanya el seu nét al museu *Henry Ford*, on li desvetllarà una història colpidora, la de la Rosa Parks, la dona que va canviar la història dels Estats Units. Una dona negra que es va negar a cedir el seu seient d'autobús a una persona

blanca, en una època en què les escoles practicaven la segregació racial i hi havia locals només per a blancs.

L'avi va ser testimoni d'aquesta situació, però no va ser tan valent com la Rosa. Per aquest motiu té el delit de portar el seu nét a veure l'autobús i el seient on van succeir els fets que van desembocar en el boicot dels transports públics durant 381 dies i en la lluita contra les lleis que segregaven les persones de raça negra.

La complicitat de l'avi i el nét es fa notar: un avi que es preocupa perquè el seu nét conegui el passat i no oblidí els seus orígens, que creixi essent un home lliure. Un avi que se sent avergonyit per no haver actuat en el seu moment, i que pensa que potser explicant-ho al seu nét, evitarà que ell cometi el mateix error.

Després de viatjar al passat, es retorna al punt de partida inicial. Això sí: amb un nét que coneix molt millor la història del seu país i els seus drets. I que ha après que per tenir valor no cal ésser fort, sinó tenir convicció.

En alguns moments, per comprendre el text, cal fer inferències de caire històric i tenir certs coneixements, com quan es diu, destacat amb lletres més grosses, *Entre les camises i les armelles també hi havia un caputxó blanc, amb dos forats al lloc dels ulls*. Ens podem trobar que els alumnes no coneguin el significat d'aquestes "caputxes", i per tant, els dificulti la comprensió de la història.

Està escrit en temps present i en passat, depenent de la part de la història, i s'ajuda del color de les il·lustracions per remarcar aquest temps.

El llenguatge que utilitza és fàcilment comprensible pels nois/es de l'edat que recomanem. Utilitza frases compostes i la traducció s'ha fet amb molta cura, el text està molt ben cohesionat.

En alguns moments s'introdueixen petits fragments de diàleg entre personatges.

Tot i el to seriós que l'obra, també hi ha un parell de "picades d'ullet" de l'escriptor, en els moments en què hi apareixen l'avi i el nét.

La relació text-imatge

La relació entre el text i la imatge en aquest àlbum és de complicitat: la imatge complementa el text, l'ajuda en les descripcions dels escenaris i dels personatges; remarca la importància de determinats fets mitjançant els zooms i els plans de detall (els ulls de la Rosa, l'expressió dels llavis); també l'ajuda separant el que és història del passat i del present, diferenciant-les amb l'ús del color.

El text necessita la imatge per transmetre les sensacions i per connectar amb el lector.

El narrador

Hi ha fragments de la història que estan narrats per una persona externa; d'altres són diàlegs entre l'avi i el nét, i d'altres són explicats en primera persona, per l'avi.

El tractament del temps

Els fets que explica la història ens remeten al passat. L'inici s'emmarca en el present i el final de la història ens hi retorna. Els temps estan clarament diferenciats tant pel text com pel color de les il·lustracions que l'acompanyen.

El tipus de final

La història comença i acaba al mateix lloc, després que l'avi hagi explicat la història de la Rosa, es retorna a la situació inicial; ara però amb alguns canvis, de ben segur, en l'actitud del net cap al seu avi, en les emocions de l'avi que ha reviscut una situació excepcional de la seva vida.

A la darrera làmina hi trobem l'avi que es mira la portada del diari on un personatge de raça negra és a primera plana amb la bandera dels Estats Units al darrere: podríem afirmar que la història “acaba bé”, finalment un president dels Estats Units que és negre, un contrast amb tota la història que s'acaba d'explicar.

La protagonista

La protagonista d'aquesta història és la Rosa Parks, una dona valenta que no es deixa intimidar per la situació que viu, una dona que lluita pels seus drets. Les imatges la presenten com una dona de mitjana edat; podria ser mare potser, una senyora respectable, ben vestida. Sempre la mostren serena i segura d'ella mateixa.

Pel paper que desenvolupa l'avi en aquest àlbum el podríem considerar com a segon protagonista, un ancià que vol donar una lliçó de vida al seu nét. Probablement ho deu haver rumiat molt abans de decidir si fer-ho o quan portar-lo al museu.

Temàtiques que es poden treballar

Aquest àlbum pot permetre endinsar-nos en els temes següents:

- El curs de la vida: la vellesa i els avis, la seva saviesa, la seva responsabilitat envers els néts.
- Els sentiments: la generositat, l'egoisme, la por, la solidaritat, la valentia.
- El món que ens envolta: la discriminació, sigui quina sigui la causa.

Es tracta d'un àlbum que explica uns fets reals emmarcats dins la història dels Estats Units. És de gran qualitat, tant pel que fa al text i a la història com, sobretot, per les seves il·lustracions. Text i imatge juguen i formen un tot que no es pot separar: sense la imatge ens mancarien detalls de la història; la imatge ens ajuda a entrar-hi, a transportar-nos al passat, a connectar amb la protagonista.

A partir de la lectura d'aquest àlbum es pot aprofundir en problemàtiques com el respecte als drets humans, el racisme, les vides de Martin Luther King i de Rosa Parks.

Enfilant una conversa

Basant-nos en la tipologia de preguntes que descriu Chambers⁴⁶, en proposem algunes que poden guiar la conversa literària al voltant d'aquest àlbum.

Preguntes bàsiques

- Hi ha hagut alguna cosa que us hagi agradat d'aquest llibre?
- Alguna cosa no us ha agradat?
- Alguna cosa us ha desconcertat, l'heu trobada estranya?

⁴⁶ CHAMBERS, A. *Dime*. (2007): *op.cit.*

- Alguna cosa us ha costat de comprendre?
- Heu trobat algun patró, alguna connexió?

Preguntes generals

- Quan us he ensenyat el llibre abans d'explicar-lo, què heu pensat? De què heu pensat que tractaria? Què us ho ha fet pensar?
- Ara que l'hem llegit, és com esperàveu? Us ha sorprès? En quines coses?
- Alguna de les paraules o frases que utilitza no us ha agradat?
- Quan us ho anava llegint, podíeu veure la història a la vostra imaginació?
- En algun moment heu pogut veure-hi a través dels ulls de la Rosa?
- Quantes històries heu trobat dins d'aquest llibre?

Preguntes especials

- En quant de temps creieu que transcorre aquesta història? S'expliquen els fets en l'ordre que passen? Com sabem quan parla del present i quan del passat?
- Quins personatges heu trobat més interessants? Us heu identificat amb algú?
- Qui explica la història? Us sembla que a qui l'explica li agraden els personatges? Què us ho fa pensar?
- Quan explicàvem la història, podíeu “sentir” el que pensaven els personatges?
- Creieu que podríeu entendre la història si no us hagués ensenyat les imatges? Les imatges expliquen el mateix que el text? Expliquen més coses que el text?
- Per què penseu que l'avi està interessat que el seu nét conegui aquesta història? Creieu que l'havia explicat mai a ningú?
- Penseu que l'avi està avergonyit per no haver actuat en el seu moment?
- Aquest avi, deu ser el pare del pare o de la mare? Què us ho fa pensar?
- Com es deu sentir el nét al final de la història? Creieu que canviarà en alguna cosa la seva manera d'actuar? Com creieu que us hauríeu sentit vosaltres?

*Sempre hi ha un autobús que passa per la vida de cadascun de nosaltres.
Tu tingues els ulls ben oberts: no perdis el teu.*

Títol: La Caputxeta vermella.

Argument i il·lustracions: Roberto Innocenti

Text: Aaron Frisch.

Editorial: Símbol editors.

Any: 2013.

De ben segur que tots coneixem l'argument de la *Caputxeta Vermella*. Ara bé, si ens poséssim a comentar el conte, potser en algun moment diferiríem en alguns detalls de la història. I és que n'han circulat diferents versions⁴⁷, depenent de l'època i de la societat del moment.

En uns inicis la història formava part de la tradició oral, i la primera versió escrita que es coneix va ser la de Perrault, en la qual es van suprimir alguns fragments de l'original. Posteriorment se'n van fer diverses adaptacions. La més reconeguda, la dels germans Grimm, que incorpora un "final feliç".

Aquest àlbum permet introduir amb alumnes més grans l'estudi de les diferents versions⁴⁸ d'un conte tradicional, i com aquest s'ha anat adaptant al pas del temps i a la infància del moment.

En l'àlbum que ens ocupa se'ns descobreix una Caputxeta actual, que s'enfronta als perills de la gran ciutat, però que alhora comparteix l'argument amb el conte de sempre: el bosc, en aquest cas de ciment, amaga xacals i llops disposats a atacar la seva presa indefensa en qualsevol moment.

Per la duresa de certs moments del conte, el considerem adequat per als alumnes més grans, els d'ESO.

L'anàlisi de l'àlbum

El format del llibre

És un àlbum quadrat, de format gros. Les cobertes són de cartoné, brillants, i el llibre està imprès en paper setinat.

Els paratextos

El seu títol en la llengua original és "The Girl in red", i en canvi en català s'ha traduït amb el nom del personatge del conte.

⁴⁷PISANTY, V. *Como se lee un cuento popular*. Barcelona: Paidós (1993).

⁴⁸BOLAND, E. *Algunas palabras bastan: niña, abuela, bosque, flores, lobo y...* ¡Caperucita por siempre! [En línia] Imaginaria, 2006. <<http://www.imaginaria.com.ar/17/7/caperucita-roja.htm#boland>> [Consulta: 3 abril 2013]

A la coberta anterior se'ns presenta una caputxeta actual, que travessa un suburbi d'una ciutat, amb les parets plenes de pintades, embolcalls i papers per terra; al fons, un bloc de pisos que es veu d'allò més humil. Aquesta imatge és un preludi que permet fer anticipacions de les peculiaritats d'aquesta versió de la història.

Les guardes són vermelles, com era d'esperar, i sorprèn que, al lloc on normalment trobaríem la portadella, comença la història: l'escenari és un espai ple de joguines escampades pertot (potser una botiga), i una colla de nens i nenes, asseguts al voltant d'una taula, escolten el que els explica una velleta molt petita que fa mitja (sembla ser una joguina d'aquelles que parlen i expliquen contes).

“Les joguines poden ser molt divertides, però no hi ha res tan màgic com un bon conte. I el millor moment per explicar un conte és quan la pluja pica als vidres de la finestra”.

“Hauríeu de saber, nens i nenes, que un conte és com el temps. Pot canviar, sorprendre't agafar-te desprevingut sense abric.

Us el podeu mirar tant com vulgueu, però mai no sabreu que passarà”.

L'advertència de la velleta permet que el lector es posi en situació: la història que està a punt de començar no és la que ells estan acostumats a llegir, sinó que, probablement, els deixarà ben sorpresos.

A continuació, un altre cop la coberta del llibre, com si ara comencés de debò la història que ens explica la velleta.

Tot el llibre està maquetat d'una forma peculiar (fig.1): les imatges i el text s'ofereixen de forma separada, en blocs rectangulars: les imatges, a la part superior, en rectangles, i el text amb lletra blanca dins de rectangles grisos o vermells, a la part inferior i, en algun cas, al lateral. Una mica com si recordés les vinyetes d'un còmic.

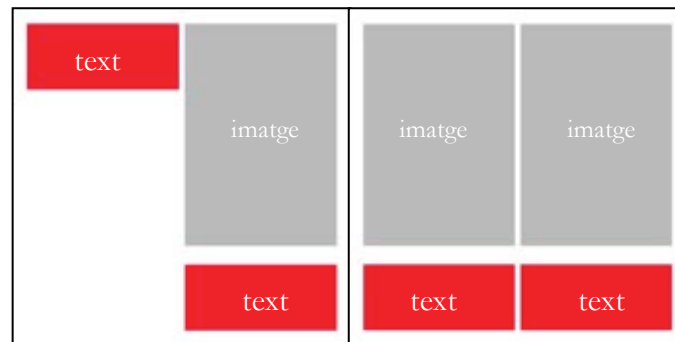

Figura 1

Les Il·lustracions

Algunes ocupen les dues planes senceres, com ara la que inicia el conte, on se situa la història, en “un bosc amb pocs troncs i poques fulles, fet de ciment i totxos”.

Aquesta imatge a doble pàgina convida el lector a entretenir-se a contemplar la vida a l'edifici, a cada pis: ple de detalls que corroboren que la nostra Caputxeta viu en un suburbi d'una gran ciutat. (fig.2)

Figura 2

Majoritàriament s' ofereixen pàgines amb seqüències d'il·lustracions a la mateixa plana, que contenen la història en el seu ordre cronològic, com si es tractés de les vinyetes d'un còmic, i que permeten fer avançar el relat de manera més lleugera (fig.3).

Figura 3

Les imatges d'Innocenti són molt realistes, i les escenes estan farcides de detalls: conviden a passar llargues estones explorant-les i, de ben segur, sempre es trobarà algun element que sorprendrà. Són com una *matrioska* russa: dins de cada escena es poden descobrir moltes històries diferents amagades.

Les escenes que es van succeint, des de l'inici del conte, transmeten els estigmes de la nostra societat:

- L'esclavitud de la societat de consum: les cues fins a l'infinit de persones amb els carretons de la compra, els anuncis publicitaris, les botigues, ... el moment màxim es dona quan la Mireia arriba al cor "del bosc": el centre comercial. Amb una escena a doble pàgina, la vista s'hi pot recrear estona descobrint tots els detalls que ofereix (fig.4).

Figura 4

- La violència és present en diversos moments del conte: joguines bèl·liques (tancs, armes...) vampirs, monstres..., contrasten amb una caputxeta i nines de les de

sempre, a l'aparador que observa detingudament la Mireia. L'aparador de la botiga de joguines bé podria ser una reproducció a escala de la vida real (fig.5).

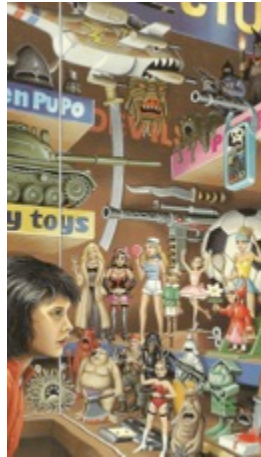

Figura 5

- La pobresa també es reflecteix en molts moments: carrers gairebé sense asfaltar, nens que s'escalfen prop d'una foguera improvisada en un bidó, murs que cauen, rodamóns arraulits en diferents escenes ... (fig.6)

Figura 6

- La delinqüència: un espai acordonat per la policia amb una silueta blanca marcada a terra i restes de bales fetes servir; una parella que, amb ulleres fosques, miren des del balcó de casa, qui sap si amagant-se d'algú; una colleta de "xacals", nois joves, que juguen a espantar la Mireia; i "el caçador", com l'anomenen, el llop d'aquesta Caputxeta tan diferent (fig.7))

Figura 7

Podríem preguntar-nos per què Innocenti ha escollit l'actualitat per recrear la història: segons ell mateix, abans d'il·lustrar-lo es va preguntar com s'imaginaria les escenes del conte un nen que visqués a la perifèria d'una gran ciutat⁴⁹.

L'ús que fa del color també és molt especial: els colors que s'utilitzen són molt intensos, i contrasten els cels grisos i ennuvolats amb els colors vius dels rètols i de les lluminàries.

Certes escenes, les més tristes, les que més remarquen la pobresa, prenen tonalitats grises i marronoses. Innocenti en aquesta obra treballa amb aquarel·la, utilitzada però amb una tècnica diferent a la tradicional: superposa moltes capes d'aquarel·la, i això fa que perdi la seva transparència.

El text que acompanya la darrera escena del final tràgic diu “Avui els núvols no deixaran sortir el sol.

A la contra, a la darrera escena del final feliç, un cel rosat anuncia un dia serè (fig.8).

Figura 8

El text

Aquest és un àlbum de tipus narratiu, que relata una història amb dos finals possibles, un de tràgic i un de feliç. El fet de poder jugar amb els finals permet treballar amb els alumnes les dues versions clàssiques del conte, la de Perrault i la de Grimm.

Està escrit en temps present, amb un narrador que va relatant la història com s' l'estigués veient.

Utilitza la metàfora en diverses ocasions:

⁴⁹ En línia] <<http://www.fabulantes.com/2012/09/entrevista-a-roberto-innocenti-ilustrador-i/>>
<<http://www.fabulantes.com/2012/09/entrevista-con-roberto-innocenti-ilustrador-y-ii/>> [Consulta: 5 abril de 2013]

- “Al **bosc** hi ha molts **xacals**. Sols, són covards...” (referint-se a la ciutat i al grup de nois que molesten la Mireia).
- “El **caçador** somriu” (referint-se al personatge que, suposadament, l’allibera dels xacals).

El pes d’aquesta obra cau en la il·lustració, el text és molt simple i escàs. Hi ha il·lustracions que només van acompanyades d’una frase senzilla, algunes d’un sol mot de la frase. No fa servir gens la descripció, ja que se substitueix per les imatges tan treballades.

En general, el text és entenedor i té un vocabulari a l’abast de tothom.

La relació text-imatge

En aquesta obra el valor de la imatge és immens. Fa una funció amplificadora d’allò que descriu el text: les il·lustracions són molt detallades i, sense elles, no podríem copsar la singularitat d’aquesta Caputxeta: conviden a entretenir-s’hi sense presses.

El narrador

La història està narrada per una persona externa, en aquest cas, la velleta que se’ns presenta a l’inici de la història i que, en un moment donat, entre els dos finals, torna a aparèixer.

El tractament del temps

La història està descrita en ordre cronològic, tal i com van succeint els fets.

La protagonista i els personatges

La protagonista d’aquesta història és la Mireia. Tot i que el títol del conte ens evoca la Caputxeta que coneixem, l’autor li ha escollit un nom diferent.

Vestida amb roba moderna, però amb l’abric vermell de sempre, la Mireia no té gens de por quan ha d’anar a ca l’avia a l’altre costat del bosc. En tot moment ens la presenten com una nena decidida, a qui la mare recomana que vagi sempre pel camí principal.

Encara que obedient, com tots els infants, hi ha algun moment en què es despista i cedeix a les “temptacions” (com diu el mateix autor) i bada davant l’aparador de les joguines una estona.

Quan queda acorralada pel grup de nois, la seva cara i el seu posat descriuen la por que sent (fig.9)

Figura 9

El “llop” d’aquesta història es presenta sota dues formes diferents: per un costat, un home ben plantat, del qual la Mireia no en podria sospitar res de dolent; per altra banda, al primer final del conte, el llop es desemmascara i mostra la seva veritable fesomia: el llop que a tots ens resulta familiar (fig.10).

Figura 10

La mare de la nena ens la presenten com una noia jove, amb una altra filla més petita. Igual que en el conte tradicional, el pare no hi apareix.

Temàtiques que podem treballar

A partir d’aquest conte es poden treballar diversos aspectes:

- El curs de la vida: la vellesa (per què l’àvia viu sola en una caravana?).
- Els sentiments, les actituds, les malalties: la inseguretat, les pors.
- El món que ens envolta: la societat de consum, la inseguretat ciutadana, la delinqüència.

Enfilant una conversa

A partir dels tres tipus de preguntes que descriu Chambers⁵⁰, en proposem algunes que poden guiar la conversa literària al voltant d’aquest àlbum.

Preguntes bàsiques

- Hi ha hagut alguna cosa que us hagi agradat d’aquest llibre?
- Alguna cosa no us ha agradat?
- Alguna cosa us ha desconcertat, l’heu trobada estranya?
- Alguna cosa us ha costat de comprendre?
- Heu trobat algun patró, alguna connexió?

Preguntes generals

- Quan us he ensenyat el llibre abans d’explicar-lo, què heu pensat? En algun moment heu pensat que era per a nens petits? Què us ho ha fet pensar?
- Ara que l’hem llegit, és el que esperàveu?
- Alguna de les paraules o frases que utilitza no us ha agradat?

⁵⁰ CHAMBERS, A. *Dime*. (2007): *op.cit.*

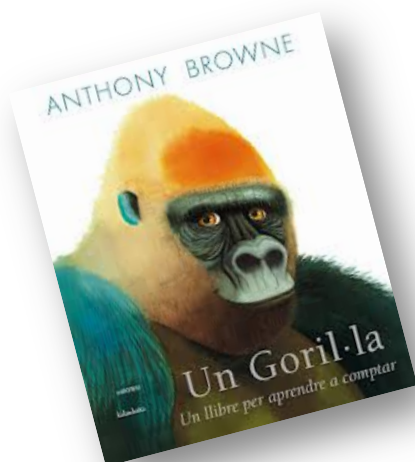
- El llenguatge que fa servir l'autor, us ha ajudat a imaginar la situació?
- Quan us ho anava llegint, podíeu veure la història a la vostra imaginació?
- Creieu que sense les imatges, la història us hauria impactat de la mateixa manera?
- En algun moment heu pogut “veure” a través de la mirada de la Caputxeta?
- Quantes històries heu trobat dins d'aquest llibre?
- Podríem entendre el text sense les il·lustracions? Quin paper juguen les il·lustracions? Ens ajuden a comprendre més la història? Van més enllà del text?

Preguntes especials

- En quant de temps creieu que transcorre aquesta història?
- Algun escenari dels que surten us ha fet sentir còmode/incòmode? Heu sentit por en algun moment?
- Quins sentiments us provoca la Mireia? Creieu que és valenta? Que és inconscient?
- Què hauríeu fet vosaltres, en el cas de la Mireia?
- Aquesta àvia, deu ser la mare del pare, o de la mare? Què us ho fa pensar?
- Si la mare l'estima, com és que la deixa anar sola travessant tots els perills de la ciutat? Ho faria la vostra mare?
- L'àvia viu sola, a l'altre costat de la ciutat, i en una caravana. Per què creieu que no viu amb la seva filla i les netes?
- I el pare, on deu ser?
- Quina sensació us produeixen els colors que s'utilitzen?
- Creieu que utilitzant una altra tècnica produiria la mateixa sensació? Us imagineu el mateix llibre il·lustrat per un altre il·lustrador dels que coneixeu?
- Què devia sentir la mare en fer-se fosc i veure que la seva filla no tornava?
- En el primer final, com creieu que la mare afrontarà la tragèdia que ha passat?
- Quin final us ha agradat més?
- La velleta del conte, quan acaba la història amb el primer final, veu que tots els nens i nenes estan plorant. Creieu que ja ho tenia pensat, d'explicar-los dos finals? O bé ha estat fruit de la reacció dels nens, per consolar-los?
- Com penseu que haurà afectat aquesta història als nens que l'han escoltada?
- Relacionaríeu aquesta història amb alguna altra que hàgiu llegit?
- Què creieu que ha empès l'autor a il·lustrar la Caputxeta d'aquesta manera?

Un llibre il·lustrat és una inversió, un desafiament. (R.Innocenti)

Títol: Un Goril·la. Un llibre per aprendre a comptar.

Text i il·lustracions: Anthony Browne

Traducció: Helena Garcia

Editorial: Hipòtesi Kalandraka

Any: 2012.

Aquest àlbum és un llibre de coneixements per a petits, un numerari genial, no només perquè ajuda a aprendre a comptar, sinó perquè va molt més enllà: els seus protagonistes, els simis, transmeten una pila de sentiments i emocions a través de les seves expressions.

Els lectors/es poden fer diferents lectures al sentir-se identificats amb els gestos i les mirades d'aquests animals, que tenen tantes semblances amb els humans.

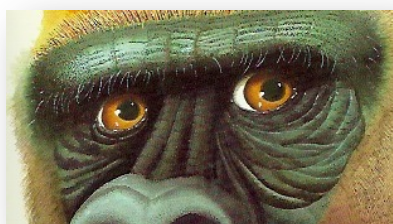
Mentre aprenen els nombres, Browne els vol transmetre la vitalitat i l'energia dels simis.

Un Goril·la s'adreça tant als nens i nenes que comencen a llegir com als que ja en saben, per la profunditat que pot assolir la conversa al tractar les múltiples temàtiques que poder sorgir, des dels sentiments i emocions fins a la supervivència dels primats com a espècie.

Browne utilitza els primats com a protagonistes a moltes de les seves obres; en aquesta obra en concret es compromet i s'implica en el missatge que vol transmetre, incloent un autoretrat i una "fotografia" que mostra la diversitat de races i cultures de tot el món.

Amb paraules seves⁵¹:

El que més m'agrada dels simis com a personatges és la seva universalitat. (...) La universalitat dels simis permet que tots els nens puguin identificar-se amb ells, no només els de certa edat, època o raça.

Si observem aquesta mirada amb deteniment, gairebé podem escoltar les seves paraules:

Hola humà! Mira'm, et vull dir moltes coses, som molts i diferents, també tinc una família com tu i ens estima'm; cuida'm!

⁵¹ BROWNE, A. *Jugar el juego de las formas*. Fondo de Cultura Económica, 2011.

L'anàlisi de l'àlbum

El format del llibre

Es tracta d'un àlbum quadrat de gran format, que podem relacionar amb la mida del seu protagonista. Les cobertes són de cartoné mat i el llibre està imprès en paper setinat. Per les seves mides, convida a passar les pàgines molt a poc a poc.

Els paratextos

El goril·la, un dels simis més grans que coneixem, ocupa tota la coberta principal, i a la contra trobem un lèmur, uns dels més petits que existeixen.

El títol imprès damunt de la imatge del goril·la ens anticipa el contingut de l'àlbum i utilitza dos tipus de lletra: una més petita per al subtítol i una altra més gran per al títol principal; es pot destacar també el fet que la paraula "goril·la" comença amb lletra majúscula, com si d'un nom propi es tractés, cosa que pot fer ballar el cap de les criatures: és el protagonista principal, singular, l'únic. Les lletres, platejades, ens "il·luminen" amb el que ens volen dir, com les mirades que ens fan els personatges que anirem trobant al llarg del llibre.

Les guardes (fig.1), que estan il·lustrades amb taques arrodonides de colors vius sobre un fons de color cru i granulat, recorden les taques de la paleta d'un pintor, i tenen relació amb els colors dels nombres que va sortint al llarg de les pàgines. Els colors, que transmeten múltiples sensacions, en aquest cas donen la impressió d'una història amb molta vida.

Figura 1

Les il·lustracions

Anthony Browne és reconegut internacionalment pels seus llibres il·lustrats i àlbums. A partir de la seva experiència com a dibuixant mèdic i els seus estudis d'art, desenvolupa una combinació entre la pintura i el dibuix de la figura humana, que es fa evident en la seva obra pel realisme i detall aconseguits.

Els goril·les són els seus personatges més dibuixats, hi té un lligam especial. Aquest llibre és el darrer que ha publicat i pretén que el lector sàpiga com són els simis i descobreixi les semblances que tenen amb els humans, que els conegui i estimi:

*Estic fascinat per aquests animals i el contrast que representen – en la seva força i gentilesa -. Es pensa d'ells que són criatures molt ferotges, però no ho són.*⁵²

⁵² BROWNE, A. (2011): *op.cit.*

A cada pàgina s'organitza l'espai en funció de la mida dels simis. Trobem per un costat els nombres, ordenats de l'un al deu i a sota, el nom del simi, i per l'altre la il·lustració dels simis, en la quantitat que indica el número.

A mesura que en són més, o més grans, ocupen una pàgina o doble: 1 goril·la, 2 orangutans, 3 ximpanzés, 4 mandills, 5 babuïns, 6 gibons, 7 mones aranya, 8 macacos, 9 còlobs i 10 lèmurs.

La mida de l'animal a la il·lustració està molt relacionada amb la mida real: per posar un exemple, dos orangutans ocuparan una plana i una mica més, però en canvi cinc babuïns hi caben en una sola plana (fig.2)

Figura 2

Totes les il·lustracions estan fetes sobre fons blanc per destacar-ne els colors i percebre la profunditat. Estan situades a la plana dreta i agafen la doble pagina quan la grandària del simi o la quantitat ho requereixen. Les il·lustracions no estan delimitades per cap marc i donen sensació d'amplitud.

Els animals més grossos sobresurten de la pàgina, i fins i tot només se n'agafa una part (fig.3).

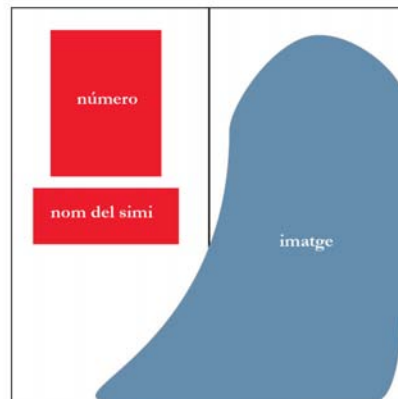

Figura 3

Els colors són intensos i vius, utilitza pràcticament tota la gamma cromàtica per relacionar-los amb les emocions que ens transmeten els personatges. L'autor mostra en les seves aquarel·les detalls gestuals subtils i amb molta gràcia.

En tot el llibre s'utilitza el primer pla: és un recurs per dirigir-se al lector, cara a cara, i comunicar els sentiments dels personatges mitjançant les seves expressions, creant empatia, comprensió i un lligam amb el lector.

L'autor introdueix un element diferent al final del llibre: després de fer un recorregut per diferents tipus de primats, col·loca el seu autoretrat i, a continuació, una foto "de grup"

amb persones molt diferents. D'alguna manera intenta fer referència a aquesta similitud entre els humans i els primats, a aquest lligam especial.

Si ens fixem en aquesta foto de grup, podem observar les expressions de les persones, de totes i cadascuna d'elles: què deuen pensar? Com deu ser la seva vida? Quins sentiments expressen les seves mirades, les seves faccions?

El text

Aquest àlbum té poc text, i el poc que hi ha exposa conceptes i idees clares, concises i planteja qüestions per a la reflexió.

D'una banda presenta una estructura repetitiva, segueix la sèrie de la numeració de l'1 al 10 i el nom dels simis. D'altra banda, en les dues darreres dobles pàgines, acompanyant l'autoretrat de Browne, exposa la idea que ha anat suggerint al llarg del llibre a partir de tres frases claus, que concentren tota la càrrega emocional i suggereixen múltiples temes i converses:

Tots són primats / Tots són una família/ Tots són la meua família

Per acabar, a la doble pàgina final, on mostra persones de tot el món i de totes les edats, planteja una pregunta directa al lector:

I la teua?

La relació text-imatge

En aquesta obra el pes recau en la imatge. El text fa d'acompanyament, d'aclaridor de conceptes matemàtics, i la imatge va molt més enllà del text. Observant la imatge dels dos orangutans, per exemple, podem veure la mirada tendra de la mare cap al seu petit, la calidesa amb què l'abraça, les arrugues de la cara que li donen expressió de saviesa, d'experiència; tot això no ho transmet el text.

El narrador

En aquest cas no n'hi ha. En tractar-se d'un numerari, no hi ha una seqüència de text per narrar.

El tractament del temps

Tampoc no podem parlar del temps en aquest àlbum, ja que és un llibre a cavall entre la ficció i els coneixements.

El protagonista i els personatges

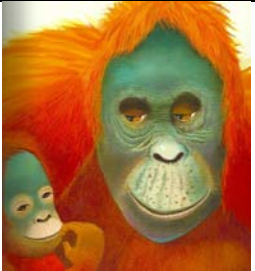
Es podria dir que el protagonista d'aquest àlbum és el goril·la, pel fet de ser el que dona títol al llibre, i també de ser el primer i més gran de tots. Això no obstant, tots i cada un dels simis que ens presenta són importants i tenen les seves particularitats.

Si analitzem amb detall els retrats dels simis, les seves faccions, les mirades, la pell, l'expressió, podríem extreure'n alguns qualificatius:

Goril·la

intel·ligent astut eixerit erudit espavilat.		raó esperança fe seguretat
---	---	---

Orangutans

tendres tranquils segurs gran petit fort		felicitat estima amor adoració dolçor
---	---	--

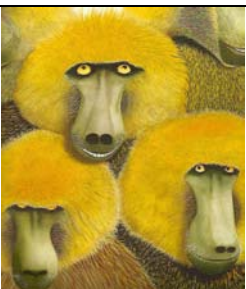
Ximpanzés

expectants curiosos perspicax ferm comprensiu		confiança determinació afecte atenció.
--	---	---

Mandrils

desconfiat recelós insegurs forts		individualitat distinció malfiança diferència
--	---	--

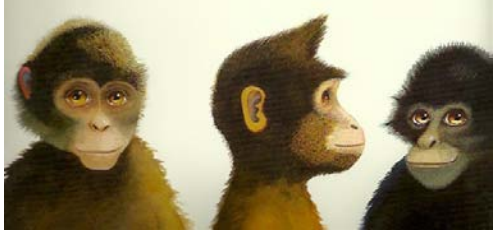
Babuïns

sigil·lós dubtós poruc malvat.		desconfiança temor dolenteria mala intenció
---	---	--

Gibons

expectant trist malenconiós tancat		observació profunditat temença.
---	---	--

Mones aranya

feble simpàtic tafaner murri curiós		afecte amistat inconsciència tendresa.
--	--	---

Macacos

seriós erudit saberut crític sever		saviesa astúcia incomprensió dubte picaresca
---	--	---

Còlobs

respectable content bondadós desconfiat, saberut		solemnitat respecte formalitat grandesa timidesa saviesa
---	---	---

Lèmurs

petit inconscient content divertit desvergonyit.		vitalitat alegria confiança frescor.
---	--	---

Humans

joves grans alegres tristes simpàtiques serioses.		interculturalitat experiència intel·ligència estimació.
--	---	--

Si observem la mirada de l'autoretrat de l'autor, potser podríem imaginar que diu...

Hola Goril·la! Et miro, et vull dir que tens raó, som molts, diferents i ens hem d'estimar millor i tractar-vos bé!

Temàtiques que podem treballar

A partir d'aquest àlbum es poden treballar diversos aspectes:

- El curs de la vida: l'edat, la infantesa, la vellesa, l'amistat, les diferències.
- Els sentiments, les actituds, la seguretat, les pors.
- El món que ens envolta: els animals, la natura.
- Els números i les quantitats

Enfilant una conversa

A partir dels tres tipus de preguntes que descriu Chambers⁵³, en proposem algunes que poden guiar la conversa literària al voltant d'aquest àlbum.

Preguntes bàsiques

- Hi ha hagut alguna cosa que us hagi agradat d'aquest llibre?
- Alguna cosa no us ha agradat?
- Alguna cosa us ha desconcertat, l'heu trobada estranya?
- Alguna cosa us ha costat de comprendre?
- Heu trobat alguna cosa que es repeteixi?

Preguntes generals

- Quan us he ensenyat el llibre abans de llegir-lo, què heu pensat? De què heu pensat que tractaria? Què us ho ha fet pensar, això?

⁵³ CHAMBERS, A. *Dime*. (2007): *op.cit.*

- Ara que ja l'hem llegit, ha estat el que esperàveu?
- Aquest llibre, que diríeu, és de ficció o de coneixements? Què us ho fa pensar?
- Heu llegit altres llibres com aquest? En què s'hi assemblen? En què són diferents?
- L'heu trobat diferent als altres que hem vist i llegit? En quines coses?
- L'hauríeu agafat del prestatge per llegir-lo, si no us l'hagués llegit jo?
- Heu trobat que els personatges del llibre us volien explicar coses?
- Qui és l'autor que ha fet el llibre?
- Què us sembla que ens vol explicar?
- Quan us l'estàveu mirant i llegint enteníeu què ens "explicava" el llibre?
- Quan miràveu les il·lustracions, hi podíeu veure una història a la vostra imaginació?
- Aquest llibre seria possible sense imatges? Quin paper juguen les il·lustracions?
- Quantes històries heu trobat dins d'aquest llibre?

Preguntes especials

- Coneixíeu tantes classes de simis? Quantes n'hi ha al llibre?
- I de nombres? Quants n'hi ha? Els sabeu dir tots?
- Quins simis us semblen més interessants? N'hi ha algun que no us hagi agradat? Algun us recorda algú que coneixeu?
- Quan els mireu detingudament, què us sembla que pensen i senten?
- Què creieu que vol que sapiguem l'autor dels simis?
- Què en pensa Anthony Browne dels simis, se'ls estima o no? Què us ho fa pensar?
- Tenen algun problema per viure tranquil·lament? N'hi ha gaires avui al món?
- I els humans, tots som iguals? Hi ha diferents races i països? En som molts o pocs?
- Tots tenim els mateixos drets?
- Tothom té família? Totes les famílies són iguals?
- Què en penses de les persones que són diferents a tu?
- Després de llegir el llibre, a part dels nombres, has après coses? Coneixes més coses dels simis? I dels humans?

Els goril·les alliberats s'assemblen molt als humans: són pares amorosos i atents que viuen amb les seves famílies⁵⁴.

⁵⁴ BROWNE, A. *Histoires d'une oeuvre*. Paris: Kaléidoscope, 2009.

Títol: Imagina't un dia
Text: Sara L. Thomsom
Il·lustracions: Rob Gonsalves
Traducció al català: Teresa Farran i Vert
Editorial: Joventut.
Any: 2009 (2a edició).

De vegades les coses no són el que semblen a simple vista: si ens aturem a mirar-les amb deteniment, si les observem des de diferents angles, podem descobrir coses que mai no hauríem imaginat.

En Rob Gonsalves és un artífex de la tècnica del *trompe-l'oeil* (enganyar el sentit de la vista), jugant amb falses perspectives i amb falses sensacions de profunditat. En els seus llibres *Imagina't un lloc*, *Imagina't un dia* i *Imagina't una nit* (tots tres de l'editorial Joventut) les imatges combinen realitat i fantasia: la imaginació s'encavalca amb la realitat, com si d'un somni es tractés.

L'anàlisi de l'àlbum

El format del llibre

És un àlbum quadrat, de format gran. Les cobertes són de cartoné, mats, i el llibre està imprès en paper brillant.

Per la seva mida, convida a passar les pàgines a poc a poc, i a aturar-se a observar amb deteniment les il·lustracions plenes de detalls per descobrir.

Els paratextos

El títol "Imagina't un dia", ens pot donar pistes i permet fer hipòtesis sobre la temàtica de l'àlbum: es tracta d'un llibre que ens farà imaginar, anar més enllà de la realitat.

Les imatges que trobem a la coberta anterior i posterior les tornarem a trobar després dins del llibre.

A la coberta anterior, un castell de sorra que, per un costat és de la mida dels nens que l'estan construint, però per l'altre costat és de mida real; si no coneguéssim l'obra de l'autor, ens podria fer dubtar si és una errada de la perspectiva o si realment trobarem més enigmes visuals al llarg del llibre.

Les guardes són llises i de color cru.

Hi ha dues dedicatòries, una de l'il·lustrador i una altra de l'escriptora:

Per a l'Oncle Al, que s'imaginava que jo seria artista.

R.G.

Per a la Jane i la Lori, que sempre han imaginat grans coses per a mi.

S.L.T.

A la portadella tornen a aparèixer el títol i una altra imatge que sortirà posteriorment dins del llibre: un grup de nens que fan volar, entre d'altres coses, un bergantí.

Després de la portadella i abans de començar la història, trobem una doble pàgina amb una imatge espectacular: enmig d'una posta de sol, un pont a tocar del mar, de sobte, es converteix en una renglera de bergantins que naveguen, l'un rere l'altre. El títol a la part superior, destacant la paraula “imagina’t” amb lletres molt grans. (fig.1)

Figura 1

La direcció que segueixen els vaixells convida a passar pàgina per veure què passarà a continuació.

Les Il·lustracions

Al llarg de l'àlbum el text està situat en una pàgina i la il·lustració a l'altra, de vegades a la dreta, de vegades a l'esquerra, sense seguir un patró fix.

Algunes imatges estan emmarcades en la pàgina en blanc, però d'altres no hi estan i surten de la seva plana per envair la del text, donant sensació d'immensitat (fig.2).

El text, en lletra negra sobre fons blanc, molt senzill, sempre està centrat a la pàgina. Sempre comença amb “imagina’t que un dia...” escrit amb un altre tipus de lletra, més gran i gruixut.

El text està escrit en versos curts, amb estructura de poema.

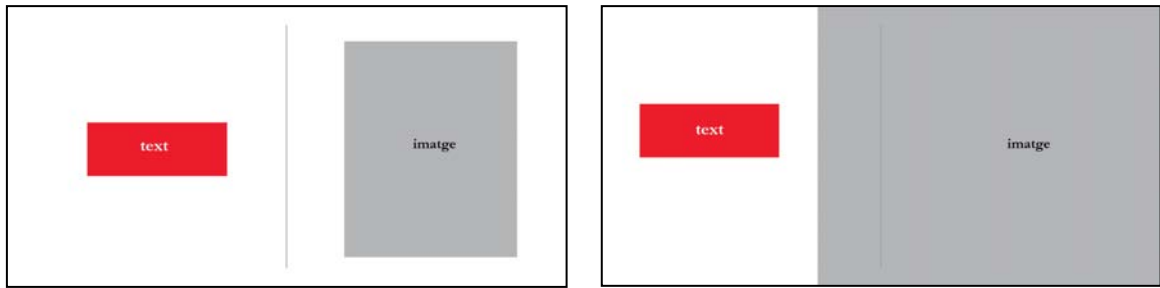

Figura 2

Les il·lustracions estan fetes amb acrílic. Com hem esmentat abans, aquest il·lustrador juga amb la realitat i la fantasia, de manera que un pont per on passa un tren es pot acabar convertint en una torre humana (fig.3) que recorda els castellers mentre un grup d'espectadors s'ho mira asseguts a l'amfiteatre, o un mirall gegant fet de peces quadrades esdevé un llac.

La profunditat de les imatges creen un efecte d'irrealitat, i se superposen diferents escenes en la mateixa il·lustració. (fig.4)

Figura 3

Figura 4

Pel que fa als colors que utilitza, podríem destacar els cels amb diverses tonalitats de blaus i els núvols, molt presents sempre en les seves imatges.

Són il·lustracions molt realistes i amb tota mena de detalls, que conviden a estar una bona estona descobrint-los i trobant-hi les “incoherències” (que no ho són, per descomptat).

El text i l'argument

Aquest és un àlbum de caire poètic. El text, a cada pàgina, està estructurat en estrofes de tres o quatre versos, sense rima, però que recorden molt un poema. Totes les estrofes comencen amb la frase "Imagina't que un dia...", amb caire més suggeridor que no pas imperatiu.

Utilitza un llenguatge molt cuidat, amb frases compostes, vocabulari selecte, i que és agradable de llegir i d'escoltar:

*i et gronxa suaument
amb el vent de la tardor.*

Utilitza recursos de la poesia, un llenguatge de vegades metafòric:

*... la tardor és un baldaquí groc damunt teu,
una catifa taronja als teus pens,
un camí que mai
abans havies pres.*

La relació text-imatge

En aquest cas la imatge va més enllà del text, permet deixar volar la imaginació, permet imaginar, barrejar la realitat amb la fantasia: la il·lustració ens ofereix molts detalls i possibilitats que el text només deixa entreveure.

El narrador

El narrador és extern, una veu que ens interpel·la a fer servir la nostra imaginació per pensar un món millor, un món on es creen ponts entre les persones, on les pors desapareixen, on els desitjos es compleixen, un món utòpic.

El tractament del temps

En tractar-se d'un àlbum que ens convida a imaginar, el temps no existeix, no hi ha una narració cronològica de fets. El fet de llegir els paràgrafs i observar amb deteniment les imatges imprimeix un tempo lent a la lectura, un ritme pausat, de tranquil·litat.

Els protagonistes i els personatges

Homes, dones, nens, nenes, gent gran, joves, d'ara, d'abans... persones que podríem trobar al nostre barri o creuar-nos amb ells pel carrer.

Temàtiques que podem treballar

A partir d'aquest àlbum es poden treballar diversos aspectes:

- El curs de la vida: l'amistat, les relacions humanes.
- Els sentiments, les actituds, les malalties: les pors, els anhels, la fantasia, la llibertat.
- El món que ens envolta: la natura, els paisatges naturals i humanitzats.

Enfilant una conversa

A partir dels tres tipus de preguntes que descriu Chambers⁵⁵, en proposem algunes que poden guiar la conversa literària al voltant d'aquest àlbum.

Preguntes bàsiques

- Hi ha hagut alguna cosa que us hagi agradat d'aquest llibre?
- Alguna cosa no us ha agradat?
- Alguna cosa us ha desconcertat?
- Heu trobat alguna cosa estranya?
- Alguna cosa us ha costat de comprendre?

Preguntes generals

- Quan us he ensenyat el llibre abans d'explicar-lo, de què heu pensat que tractaria?
- Quan heu vist la primera imatge, la de la coberta, què us ha suggerit?
- Ara que us l'he llegit i heu vist les il·lustracions, encara penseu el mateix?
- Hi ha alguna de les paraules o expressions que utilitza l'autor que no us hagi agradat?
- Us ha costat d'entendre el llenguatge que utilitza? Us ha agradat?
- Quan us ho anava llegint, podíeu veure a les il·lustracions algun detall que abans no havíeu vist?
- Creieu que si no us hagués ensenyat les imatges, us hauria impactat igual?
- Us imagineu aquest mateix llibre il·lustrat per un altre autor dels que ja coneixeu?
- Havíeu llegit mai algun llibre d'aquest estil? Havíeu vist imatges semblants?
- El recomanaríeu a algú? Què li diríeu?

Preguntes especials

- En aquest àlbum, s'hi reflecteix el temps? Creieu que les imatges reflecteixen el moment actual? Què us ho fa pensar?
- Hi ha alguna imatge que us hagi impactat especialment, amb la qual us hàgiu sentit identificats? Alguna en la qual us hi hàgiu "perdut"?
- Amb quina finalitat creieu que l'il·lustrador fa aquests jocs visuals?
- Quin to trobeu en aquest àlbum? És trist? És melangiós? És alegre?
- Quina sensació us ha quedat després de llegir-lo?
- Dels personatges que van sortint, quin us ha cridat l'atenció? Per quin motiu?

⁵⁵ CHAMBERS, A. *Dime*. (2007): *op.cit.*

- Us podeu imaginar que algun dia passessin totes les coses que explica l'autora?
Com seria el món?

Imagina't que un dia...

... un llibre s'obre

per unes silencioses frontisses,

i un lloc que mai no havies vist

et dóna la benvinguda a casa teva.

Imagina't que aquest dia... és avui.

Títol: L'arbre de la vida
Text i il·lustracions: Peter Sis
Traducció al català: Marta Pessarrodona
Editorial: RqueR edicions
Any: 2004.

Ens trobem davant d'un llibre molt especial: es tracta d'un àlbum de no ficció escrit en forma narrativa, de la biografia de Charles Darwin.

El seu autor, Peter Sis, ha estat reconegut i guardonat amb nombrosos premis d'il·lustració infantil; aquest àlbum en concret va rebre el *Premi Bologna Ragazzi* l'any 2004.

Tal com explica a la contracoberta, Charles Darwin compensava el fet de no saber dibuixar massa amb unes llargues i rigoroses descripcions d'aquelles descobertes que anava fent; l'autor les recull, les elabora, les enfila i les il·lustra, per aconseguir el producte final que teniu a les mans: una veritable obra d'art.

Un àlbum ple de detalls, que convida a passar-hi llargues estones descobrint-los, a poc a poc.

L'anàlisi de l'àlbum

El format del llibre

És un àlbum de format gran. Les cobertes són de cartoné, mats, i el llibre està imprès en paper brillant.

Els paratextos

El títol "L'arbre de la vida" permet fer hipòtesis sobre la temàtica i el contingut de l'àlbum que estem a punt de descobrir: aquesta metàfora va ser adoptada per Charles Darwin per explicar l'evolució de les diferents espècies, com si es tractés d'un gran arbre amb branques i ramificacions (potser els alumnes n'han sentit a parlar abans). Està escrit a la part superior, amb lletra tipus manuscrit i de color marró. Podria evocar-nos el quadern que feia servir Darwin per prendre notes.

L'aspecte envellit de les cobertes fa pensar en un llibre antic. Totes les vores són plenes de taques blavoses, com si el llibre hagués passat moltes peripècies; hi ha impressions de segells, dibuixos i textos escrits amb lletra manuscrita molt petita i tinta marró.

A la coberta anterior, al centre, un retrat de cos sencer, en tons grisos i negres, d'un Charles Darwin a la seva vellesa. Porta un petit arbre a la mà dreta, i es troba dempeus en

una platja, el mar darrere i el Beagle al fons. Darrere seu, dos arbres i un ocell que vola. Es mostra molt ferm, com mirant el lector als ulls per traspasar-li tota la seva saviesa i les seves descobertes: l'escena evoca una síntesi de la vida. Aquest retrat és com una bestreta del que trobarem a mesura que anem llegint. És rodó i està emmarcat amb daurat, també com a envellit i gastat, i amb el nom del naturalista escrit a la part de sota.

A la coberta posterior trobem, encerclada, una sinopsi de l'obra.

Les guardes són una altra descoberta: les anteriors i les posteriors són diferents. Cada guarda està dividida en 12 quadrats, i dins de cada un hi ha una escena relacionada amb la vida, amb la natura, amb l'home, amb la religió, amb la mitologia... una mica com si representessin totes les contradiccions que pot tenir una persona que pensa en l'origen de la humanitat.

A les guardes inicials (fig. 1) es barregen tots aquests aspectes, mentre que a les finals les escenes són només del món de la ciència (fig.2).

Figura 1

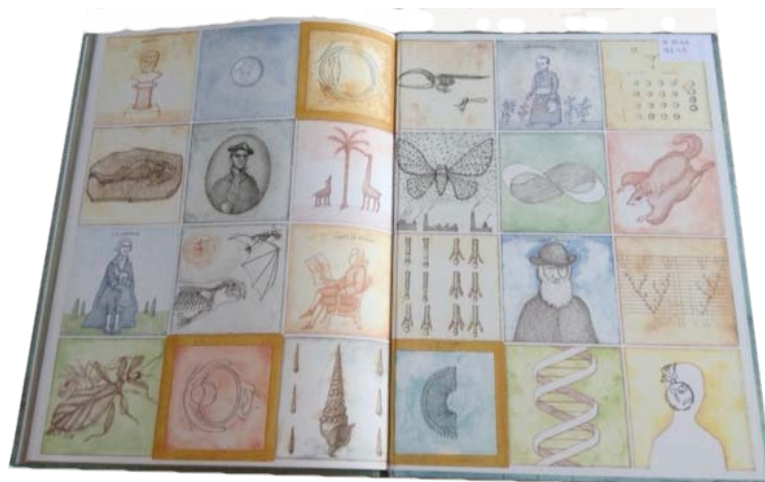

Figura 2

La portadella ens mostra una porta, com si estiguéssim a punt d'entrar a un temple. A sota del títol hi ha un subtítol:

Un llibre que il·lustra la vida de Charles Darwin

naturalista, geòleg i pensador.

Sembla que fins al moment queda molt clar que es tracta d'un llibre que transmetrà coneixements reals sobre un personatge important. Per si això no fos prou, a la pàgina de crèdits hi ha una nota de l'autor on explica el camí que ha seguit fins arribar a l'àlbum que llegeix el lector.

Hi ha una dedicatòria:

El meu agraïment al professor Peter Galison de la Universitat de Harvard i al Dr. Eric Korn per la seva contribució crítica a la realització d'aquest llibre.

Aquesta dedicatòria reflecteix el rigor amb què s'han consultat les fonts per escriure'l i il·lustrar-lo.

Les Il·lustracions

La manera com estan distribuïts text i il·lustracions no és uniforme al llarg de l'àlbum.

Si s'observa bé es poden trobar quatre patrons diferents, relacionats amb diferents períodes que marquen la seva vida.

1r període: des del naixement fins que rep la invitació per formar part de l'expedició al Beagle.

En aquesta primera part les pàgines tenen un patró molt definit: a cada plana les il·lustracions ocupen la part superior, i el text la inferior. Estan emmarcades, i dins de cada marc s'agrupen tots aquells aspectes, objectes, personatges, ... que intervenen en aquell moment en la vida de Darwin. Però no estan col·locats a l'atzar: és com si hi hagués dues històries diferents a cada plana: per un costat el que el seu pare, el Dr. Darwin, desitja per al seu fill, i per un altre costat, el que desitja el mateix fill.

La part central de la il·lustració està ocupada per un cercle gran dins del qual trobem allò que és important per al seu pare, mentre que a les quatre cantonades trobem quatre cercles petits amb aspectes importants per al fill, que es complementen amb altres personatges i detalls que hi ha per les vores.

El text, a la part inferior de la plana, sobre fons blanc, amb dos tipus de lletra: primer amb lletra negreta explica què feia el pare i com el veia; a sota, amb lletra cursiva, explica la visió del fill. (fig.3 i 4)

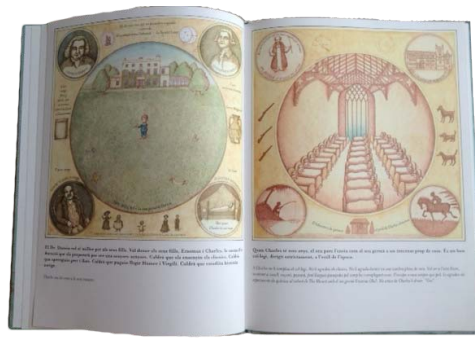

Figura 3

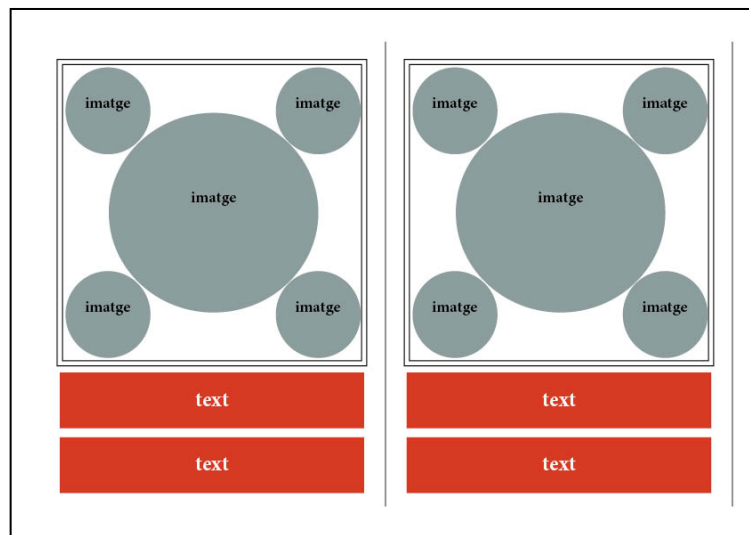

Figura 4

2n període: des que rep la carta del professor Henlow demanant-li que s'embarqui al Beagle, fins que retorna després del viatge.

En aquest període les pàgines sofreixen un canvi: utilitza la doble pàgina, i són molt diferents les unes de les altres (fig.5)

S'hi barregen anotacions de Darwin, descripcions, llistats, imatges de diferents mides, fitxes descriptives d'allò que va trobant al llarg del viatge, mapes... tot com si es tractés d'un diari de viatge. És com si la vida comprimida i organitzada que ha portat fins al moment, s'alliberés de sobte i sortís dels marcs i dels enquadraments.

El lector es pot passar molta estona llegint les descripcions que fa i observant tots els detalls. Hi ha diferents tipografies, tot i que la que més abunda és la lletra manuscrita.

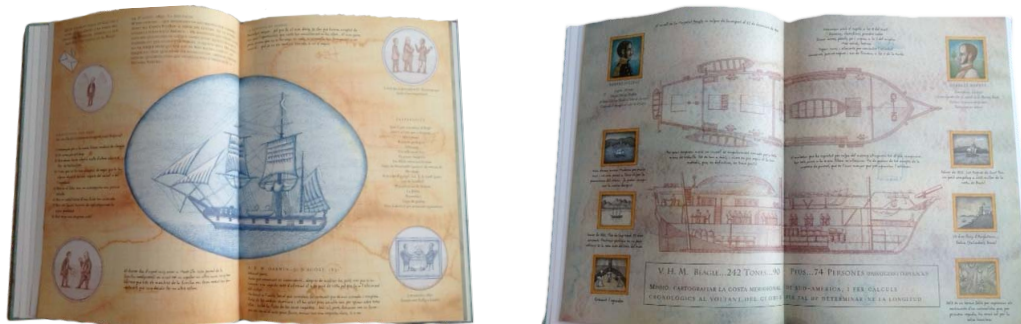

Figura 5

3r període

Abarca des del moment que Darwin retorna del viatge fins que decideix fer pública la seva teoria sobre l'evolució de les espècies.

En aquest fragment tornem a trobar les imatges i els textos ordenats com en el primer fragment: retorna l'ordre a la seva vida, i això es tradueix en el retorn a l'ordre a les pàgines.

El text es divideix en tres aspectes ben diferenciats per la tipografia: vida pública, vida privada i vida secreta.

4t període

Des del moment en què Darwin fa pública la seva teoria sobre l'evolució, fins la seva mort.

Comença amb una doble pàgina desplegable on totes les seves idees i pensaments es troben vagant per espai, així com els retrats d'altres savis, teories i ell mateix, flotant enmig de la immensitat (fig.6).

Figura 6

Les imatges estan fetes amb una trama de punts i ratlles que fa servir sovint l'il·lustrador, i utilitza uns colors molt suaus, tons ocre, blaus i verds.

De vegades les escenes són molt plenes de detalls, hi ha moltes informacions, textos, imatges, una mica com la realitat: farcida de coses a observar.

El text i l'argument

Aquest és un àlbum biogràfic, que narra la història d'una persona, i que està inspirat en les anotacions i descripcions del científic. Segueix un ordre cronològic dels fets, cosa que facilita la comprensió per part del lector.

Utilitza una sintaxi molt cuidada i podem trobar també lèxic propi del món animal i vegetal. Abunden els textos descriptius i expositius

La relació text-imatge

En aquest cas la imatge i el text treballen conjuntament. Algunes de les imatges són imprescindibles, com ara les que acompanyen les descripcions. El text transmet gran quantitat d'informació.

El narrador

Troblem diversos narradors al llarg de l'obra:

- Un narrador extern que relata la vida del protagonista, des de fora, però que en alguns moments deixa entreveure la seva simpatia per ell.
- El mateix protagonista, en les seves anotacions, comentaris, crítiques, pensaments...

El tractament del temps

El temps està molt estructurat i diferenciats els períodes que s'han comentat abans per la distribució de l'espai a les pàgines.

Es narren els fets en ordre cronològic, i el període que ocupa més "espai" a l'àlbum és el del seu viatge: l'autor vol donar la sensació d'un temps dilatat, cinc anys, en el qual el protagonista fa moltes descobertes que va col·leccionar.

La doble pàgina, que inclou un recull d'anotacions ordenades cronològicament, ajuda a situar-se en el temps (fig.7).

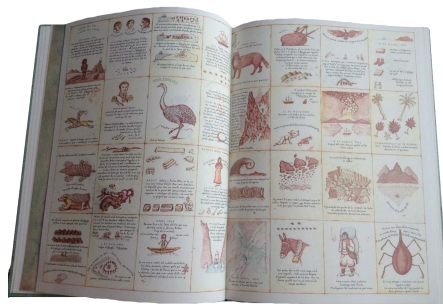

Figura 7

Els protagonistes i els personatges

El protagonista, Charles Darwin, és acompanyat d'altres personatges que són importants per a ell al llarg de la vida.

De petit li agrada tot el contrari del que el seu pare desitja per a ell: li agrada la natura, muntar a cavall, passejar pel camp, pescar... probablement la relació pare-fill no devia ésser gens senzilla. Això és constata quan decideix embarcar-se al Beagle: el pare no hi està gaire

d'acord, i Darwin escriu la llista d'objeccions que li fa. També trobem, a la mateixa doble pàgina, una carta que li fa al pare insistint perquè llegeixi les objeccions i les respostes que li ha donat l'oncle, a qui ha consultat, i prengui una decisió en un o altre sentit.

És una persona apassionada per les seves observacions i descobertes, amb una vida interior molt gran; en la vida personal, però, sembla que no va tenir gaire sort: tres dels seus fills van morir, i sembla ser que la seva salut era molt feble.

Temàtiques que podem treballar

A partir d'aquest àlbum es poden treballar diversos aspectes:

- El curs de la vida: les etapes de la vida, el creixement.
- Els sentiments, les actituds, les malalties: els anhels, la persistència.
- El món que ens envolta: la natura, l'evolució, l'origen de les espècies.
- El món que no és palpable: la religió.

Enfilant una conversa

A partir dels tres tipus de preguntes que descriu Chambers⁵⁶, en proposem algunes que poden guiar la conversa literària al voltant d'aquest àlbum.

Preguntes bàsiques

- Hi ha hagut alguna cosa que us hagi agradat d'aquest llibre?
- Alguna cosa no us ha agradat?
- Alguna cosa us ha desconcertat?
- Heu trobat alguna cosa estranya?
- Alguna cosa us ha costat de comprendre?
- Us ha recordat a algun altre llibre que hàgiu llegit?
- Heu trobat algun patró, alguna rutina que es repeteixi al llarg de l'obra?

Preguntes generals

- Quan us he ensenyat el llibre abans d'explicar-lo, de què heu pensat que tractaria?
- Quan us he anomenat el títol i heu vist la imatge de la coberta, què us ha suggerit?
- Ara que l'hem llegit i heu vist les il·lustracions, encara penseu el mateix?
- El llenguatge que utilitza l'autor, us ha resultat difícil d'entendre?

⁵⁶ CHAMBERS, A. *Dime*. (2007): *op.cit.*

- Quan l'anàvem llegint, podíeu veure a les il·lustracions algun detall que abans no havíeu vist?
- Us ha costat de llegir aquest àlbum?
- Creieu que les imatges són necessàries aquí? Us imagineu el mateix àlbum sense imatges?
- Us han agradat les il·lustracions? N'hi ha alguna que us hagi agradat en particular?
- Us imagineu aquest mateix llibre il·lustrat per un altre autor dels que ja coneixeu?
- Havíeu llegit mai algun llibre d'aquest estil, alguna biografia? S'hi assemblava?
- El recomanàreu a algú? Què li diríeu?

Preguntes especials

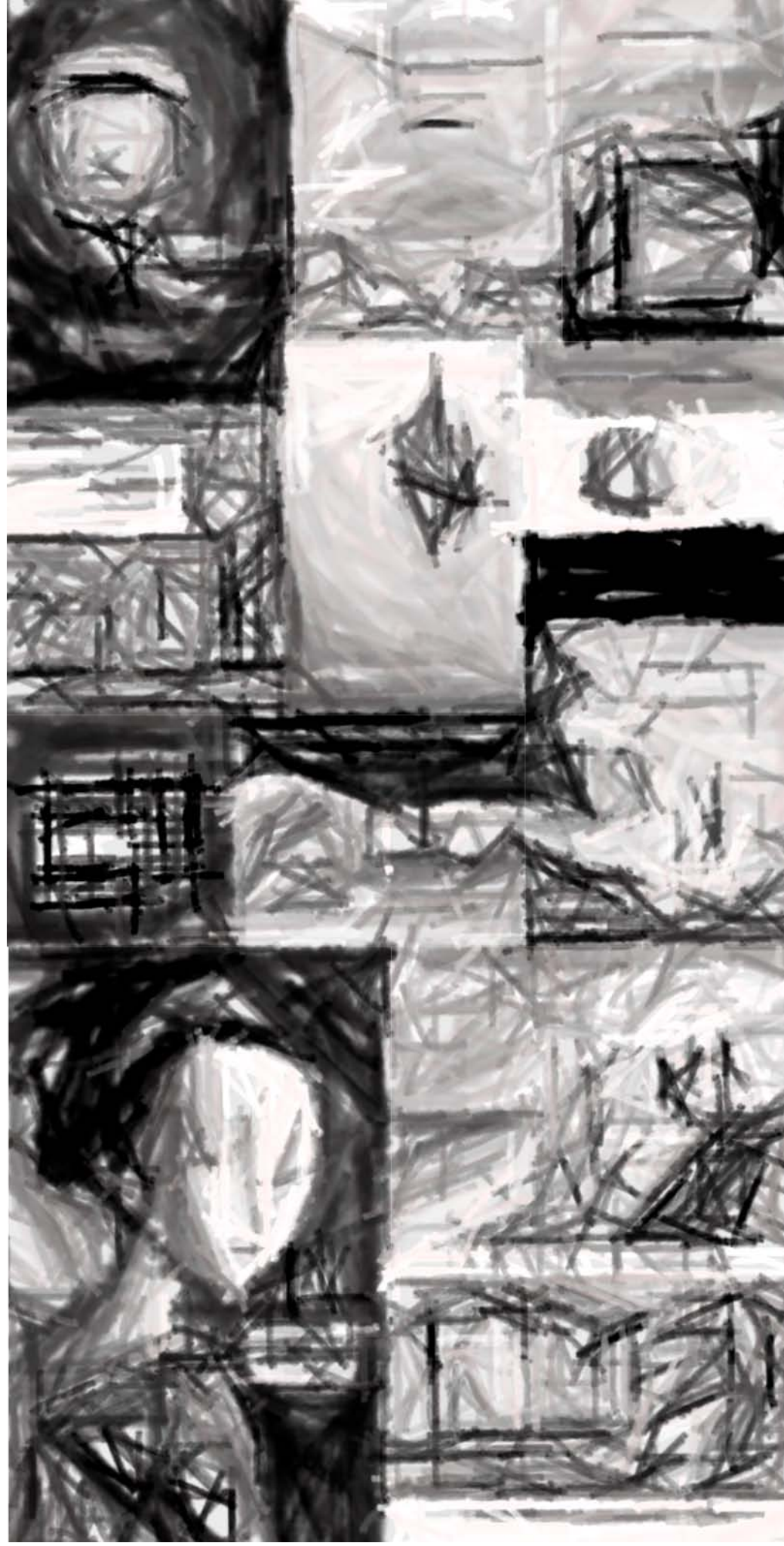
- En quant de temps passa la història?
- Quantes “etapes” de la vida de Darwin trobeu? A quines etapes dedica més temps? Hi ha etapes més llargues explicades en poc temps, i etapes curtes explicades en més pàgines?
- Quantes històries trobeu dins d'aquest àlbum?
- Quin to trobeu en aquest àlbum? És trist? És melangiós? És alegre?
- Quina sensació us ha quedat després de llegir-lo?
- Com creieu que es devia sentir en Darwin quan el seu pare li va dir que no li semblava bé que fes la travessia? Us heu sentit algun cop així? Què hauríeu fet vosaltres? Hi havia bona relació entre ell i el pare?
- Com es devia sentir, quan tenia totes aquelles teories que anava elaborant, però no trobava el moment de fer-les públiques?
- Creieu que va ser valent de fer pública la seva teoria? Què devien pensar els seus contemporanis?
- Què creieu que hauria passat si no hagués fet pública la seva teoria?
- Ara que hem llegit el llibre, compreneu millor Darwin?
- Penseu que va ser feliç? Què us ho fa pensar?

Amb en Peter Sis, tot té moltes perspectives i sorpreses.

Voler-lo llegir tot d'un cop és com voler visitar el Museu Metropolità d'Art en una sola nit.

(Sant Diego Tribune)

6. Altres experiències.

En aquest apartat recollim experiències de centres de primària i secundària de Catalunya, al voltant dels àlbums il·lustrats.

- Escola Jovellanos (Barcelona).
- Institut Vila de Gràcia (Barcelona).

6.1. Experiència a infantil i primària

L'Escola Jovellanos de Barcelona ha decidit aquest any potenciar l'àlbum il·lustrat entre els mestres de l'escola amb la finalitat que el coneguin més, n'aprofundeixin les possibilitats que tenen els àlbums i els incorporin com un tipus de lectura a l'aula. És una iniciativa que parteix de la mestra responsable de la biblioteca Núria Puig, amb el suport de la Cap d'estudis de l'escola, Iolanda Gras, que també participa en la dinamització de la biblioteca i que formen part amb altres mestres de la comissió de la biblioteca.

Objectiu global:

Aquest curs tenen com a objectiu principal treballar la lectura en veu alta i, tanmateix, s'ha suggerit paral·lelament llegir i tractar els àlbums il·lustrats als nivells de 3r a 6è, atès que consideren que és una tipologia que tracten molt sovint amb els nens i nenes de parvulari i de cicle inicial des de la biblioteca central i les biblioteques d'aula, però que, a partir del cicle mitjà, passen massa sobtadament als llibres que només tenen text.

Descripció de l'experiència

L'acció ha consistit en dues o tres reunions amb els mestres del cicle mitjà i superior amb l'objectiu de llegir, explicar i gaudir dels àlbums triats per les especialistes de la biblioteca.

Es va fer, a més a més, una sessió de formació al claustre amb la coordinadora Marta Roig del projecte "bdpuntedu" (col·laboració entre el Col·legi de Bibliotecaris – Documentalistes de Catalunya i el Programa biblioteca escolar "puntedu" del Departament d'Ensenyament), on es va tractar la tipologia de l'àlbum il·lustrat, mostrant i explicant títols molt interessants de tenir i treballar a l'escola; tots els mestres hi van participar de gust.

Tot plegat ha engrescant el claustre de l'escola i s'ha ofert als mestres una guia sobre com treballar l'àlbum a les classes, recordant les qüestions prèvies que cal tenir en compte, insistint en la importància de les inferències i recomanant fermament que no es faci cap fitxa després de la lectura.

D'aquesta manera han introduït el treball amb l'àlbum il·lustrat a les activitats del Pla de Lectura de Centre:

Centre: Escola Jovellanos

Responsable: Tutors

TÍTOL: Àlbum il·lustrat

Activitat adreçada a: alumnat de l'escola.

OBJECTIUS

Afavorir que l'infant gaudeixi de la lectura a partir d'un àlbum il·lustrat.

DESCRIPCIÓ DE L'ACTIVITAT

Abans de l'activitat:

- Parlar sobre el títol del conte. "Què us suggereix?".
- Observar la coberta: mirar la il·lustració de la coberta. "De què deu tractar? El coneixeu?".
- Formulació d'hipòtesis sobre la història que explicarà el conte, a partir de la coberta i el títol.

Mentre llegim el conte:

- Aturar la lectura, de tant en tant, en moments importants i formular preguntes que incitin a fer inferències, prediccions (lògiques i versemblants, no pas exactes) sobre allò que passarà, a partir de la història i de les imatges:

"Com és que ...?"

"Què passarà amb ...?"

A mesura que s'avança en la lectura, anar verificant les hipòtesis formulades a l'inici i al llarg de la lectura. Si s'escau, reformular-les:

"Què farà en ...?"

"Què creieu que farà la ...?"

Després de llegir el conte:

- Parlar de la història, del relat, de si ha agradat o no, i sobretot ajudar-los a formular "perquè" que justifiquin la seva opinió en un sentit o en un altre.
- Fer-los explicar quin és el seu llibre preferit i que ho comparteixin amb els companys. I, també en aquest cas, sobretot, els perquè.
- Es pot parlar de com estan fetes les il·lustracions, del seu grau de realisme, de la tècnica que s'ha emprat per fer-les, de la llum, dels colors, etc.
- Es pot entrar al web de l'il·lustrador i veure els diferents estils que utilitza, així

com el de l'autor.

AVALUACIÓ

Es tracta de gaudir de l'activitat i, per tant, llegir de forma lúdica, tranquil·la, sense pressions. L'espai ha de ser còmode i cal deixar que els infants assaboreixin la història.

Evitar, SOBRETOT, fer-los fer "un treball escrit" posterior a l'activitat, amb preguntes de comprensió literals, resums ... perquè busquem afavorir el gust per llegir. Sí que va bé fer preguntes inferencials o de judici:

"Què hauria passat si ...?"

"Està bé això que ha fet aquest personatge ...?"

"Com és que aquest personatge ha fet això?"

"Hauria pogut fer una altra cosa?"

"Per què creieu que ha fet això o allò altre?"

TEMPORITZACIÓ

(curs escolar, trimestral,
horari...)

30/45 minuts

RECURSOS HUMANS

(BE, professorat, famílies...)

Professorat

RECURSOS MATERIALS

(espais, materials, TIC...)

Àlbums il·lustrats adequats a l'edat.

PDI amb connexió a internet.

RECURSOS EXTERNS

(BP, PL municipal, Pla
d'entorn, mitjans de
comunicació...)

OBSERVACIONS

Es pot visitar el web d'algun il·lustrador destacat:

(Durant l'activitat i després de fer-ne l'avaluació)	Chris Van Allsburg http://www.chrisvanallsburg.com/flash.html Benjamin Lacombe http://www.benjaminlacombe.com/ Rebeca Dautremer http://www.rebeccadautremer.com/ Roger Olmos http://www.rogerolmos.blogspot.com/ Rebeca Luciani http://www.rebecaluciani.es/
--	---

(Font: Materials-Lèxixit: Lectura per a l'èxit educatiu www.lectura.cat)

L'experiència s'ha enfortit amb la col·laboració especial del mestre d'anglès, que amb el treball conjunt amb la mestra bibliotecària han introduït llibres amb imatges i àlbums en anglès a les classes d'idioma, on se seguia fins al moment la tendència de tenir llibres exclusivament amb text (de lectures graduades). Després de diverses sessions s'ha comprovat que aquests llibres han estat molt ben rebuts pels nens i nenes i que els facilita, d'una manera espontània, l'expressió oral en llengua anglesa, i la comprensió de l'idioma.

Recursos materials

- Una bona col·lecció a la biblioteca d'àlbums il·lustrats organitzats en un parell de prestatgeries per als cicles mitjà i superior. Els d'infantil i cicle inicial no tenen prestatgeria especial.
- Lots de llibres per a les biblioteques d'aula d'infantil i cicle inicial que procurin canviar diverses vegades durant el curs.

Val a dir que la bibliotecària de l'escola sap quins projectes fa cada classe i ho té molt present a l'hora de fer els lots de préstec a les biblioteques d'aula.

- Llibres i àlbums il·lustrats en anglès, clàssics, contemporanis i amb cançons per a tot l'alumnat de l'escola, des de P3 fins a 6è.

Valoració de l'experiència

Aquest mes d'abril, el claustre ha valorat molt positivament l'esforç que s'ha fet en el coneixement i aprofundiment de les possibilitats del treball amb els àlbums i han agraït la formació entre ells, les adquisicions de la biblioteca i la facilitació dels materials.

Han constatat que era palès un desequilibri en la lectura de llibres amb imatges, molt present des de P3 fins a 2n, però que a partir de cicle mitjà s'inclinava la balança i pràcticament només es llegia text.

A partir d'aquesta experiència es procura compaginar tant la lectura de text com la d'imatge.

L'equip directiu valora que ha millorat el nivell de lectura amb l'afegit dels vint minuts de lectura diària. Els tutors llegeixen, els nens tenen molts llibres per escollir, són el motor de la biblioteca perquè sovint exclamen:

"Hem de venir a canviar els llibres!"

Àlbums i llibres d'imatges treballats en l'experiència

3r

RODRIGUEZ, Beatrice. *Ladrón de gallinas*. Barcelona: Libros del zorro rojo, 2010.
LENZ, Patrick. *Tom y el pájaro*. Barcelona: Libros del zorro rojo, 2010.

4t

WIESNER, David. *Martes*. Barcelona: OcéanoTravesía, 2011
POMMAUX, Yvan. *Una noche, un gato ...* Barcelona: Corimbo Editorial, 2009

5è

WIESNER, David. *Flotante*. Barcelona: Océano Travesía, 2008
SCHÄRER, Katrin. *Johanna en el tren*. Salinas, Antonio (trad.) Barcelona: Océano Travesía, 2010

6è

LACOMBE, Benjamin. *Els Amants papallona*. Barcelona: Baula, 2008
MÜLLER, Jörg. *El soldadito de plomo*. Salamanca, Lòguez Ediciones, 2006

6.2. Experiència a l'ESO: Institut Vila de Gràcia **Experiència a l'ESO**

Mirem, llegim i parlem de llibres és el títol d'una matèria optativa a 3r ESO que es fa a l'Institut Vila de Gràcia de Barcelona, de la mà de la professora de català, M. Teresa Verdaguer i la bibliotecària de l'institut, Carme Pardo.

La intenció a l'hora d'exposar aquesta experiència rau, d'una banda, a mostrar una manera de fer lectors, que tal volta inicien un camí cap a la lectura per plaer a partir de compartir entre ells la lectura i la interpretació de textos. I d'altra banda, trencar una llança a favor de la lectura d'àlbums i llibres il·lustrats a Secundària.

Objectiu global

El propòsit de crear aquesta optativa és acostar els nois i noies a la lectura i oferir-los una tipologia de lectura que normalment no es fa a la classe de llengua; per això es va proposar una assignatura dissenyada perquè els joves aprenguin a parlar de llibres i comparteixin altres visions de les lectures que fan.

Descripció de l'activitat

Primer es dediquen unes quantes sessions a mirar, analitzar i parlar dels llibres i àlbums il·lustrats; després es passa a la presentació, caracterització i lectura de novel·les gràfiques: de la novel·la que es decideix, se'n mira la versió cinematogràfica per fer-ne el contrast.

Les responsables expliquen clarament la finalitat de l'optativa: gaudir llegint.

Com que la majoria d'alumnes no han vist ni llegit àlbums il·lustrats fins al moment, perquè entenguin de quina manera cal mirar i analitzar els àlbums, en fan el modelatge a partir de la lectura compartida d'uns àlbums il·lustrats que tenen escanejats.

S'estructura aquesta primera part de la manera següent:

1. Projectió d'un àlbum o llibre il·lustrat, prèviament seleccionat. Les pàgines es passen a mesura que es llegeix, i en fan una primera lectura col·lectiva en veu alta.
2. Anàlisi col·lectiva sobre què han llegit i vist.
3. Segona lectura, aquesta vegada més a poc a poc, a la carta, per anar comprovant que ha vist cadascú, el que li ha cridat l'atenció i com ho interpreta.
4. Tria per parelles d'un altre títol per llegir individualment; en poden llegir diversos, com a mínim 7, i n'hauran de presentar un als companys.
5. Explicació de l'àlbum triat amb la parella a la resta del grup-classe. Trien el títol en un parell de sessions i han d'analitzar les característiques de l'obra, del tema que planteja, etc.

Es demana que, cada cop que llegeixin un àlbum, n'escriuin una primera opinió. Quan el tornen a llegir o altres companys l'exposen, escriuen una segona opinió, de manera que es pugui veure la diferència entre una lectura més ràpida, superficial i una amb més profunditat. Normalment hi ha diferència entre dues opinions.

ÀLBUM	NOTA
1a. opinió	
2a. opinió	

Es porta un control dels llibres que han llegit i triat cadascú per exposar:

TÍTOL DE L'ÀLBUM	QUI L'HA LLEGIT / TRIAT
L'home de la flor	
El nen estel	
Juul	
El príncep dels embolics	

Una idea a considerar, a partir de l'experiència de la professora i de la bibliotecària, és la utilització de títols d'àlbums a les tutories per tractar temàtiques delicades com el *bulling*, la xenofòbia, etc, aporten valors positius i faciliten el diàleg, val la pena tenir-los en compte.

Comentaris dels alumnes:

*Amb **Juul** ens va permetre tractar el tema del bullying, és un llibre molt dur.*

*Amb **l'home de color** es va plantejar més profundament el tema de la llengua i el racisme i d'actituds davant la vida.*

*La por al desconegut en **La illa**.*

***Arrugas** quan s'ha ingressat algun avi a la residència.*

*Necessitem més temps per treballar **Emigrantes**, són il·lustracions dibuixades a un nivell emocional que arriba molt a dins.*

Es demana a l'alumnat que facin una lectura literal i una de simbòlica de cada àlbum. A continuació mostrem un guió amb pautes orientatives molt útil per parlar i intercanviar les opinions.

1. Per fer la lectura “literal”

- **Argument:** què ens explica, quina història ens narra...
- **Tema:** quin tema planteja, quina problemàtica tracta...
- **Llenguatge visual:** anàlisi del tractament de les il·lustracions.
 - tipus de **dibuix:** realista, hiperrealista, collage, esquemàtic, traç simple...
 - ús del **color:** tota la paleta de colors, predomini d'alguns, en blanc i negre, utilització simbòlica d'alguns colors...
 - **Realisme versus Fantasia:** presència o absència d'elements fantàstics en la història.
 - **Figures retòriques** lligades a l'argument/ al llenguatge visual

2. Per fer la lectura interpretativa i simbòlica

- Podem fer una lectura literal i una interpretació simbòlica?
- Què ens suggereix aquesta història?
- Què ens volen explicar amb aquesta història?
- Quin problema ens volen plantejar? Forma part de la nostra vida, de la nostra experiència quotidiana?
- Com la interpretem? Hi ha més d'una interpretació possible?
- Hi ha algun element simbòlic?
- Identifiquem alguna figura retòrica (metàfora, símbol, comparança...)? Quina interpretació ens permet de fer?
- La il·lustració ens permet identificar el món interior dels personatges?

- Quins sentiments, emocions, experiències, situacions... humanes hi podem veure reflectits?

Un cop acabada l'activitat amb els àlbums i llibres il·lustrats, es continua amb el còmic i la novel·la gràfica.

Guia orientativa per analitzar les diferències entre el llibre llegit i la pel·lícula que s'ha vist:

Reflexió sobre la pel·lícula

1. Quin tema plantegen el llibre i la pel·lícula? El plantegen de la mateixa manera?
2. Quines diferències destacaries entre la novel·la i la pel·lícula?
3. Motius possibles d'aquestes diferències: pressupost, més comercial...
4. Simbologia, metàfores, picades d'ullet, lectura entre línies, ...
5. Què t'ha sobtat i què t'ha agradat més de la història (novel·la i/o pel·lícula)?

Activitats a posteriori que se'n desprenen

S' intenta trobar i organitzar una sortida o activitat complementària a la lectura. Aquest curs han anat a veure l'exposició dedicada a Georges Méliès al Caixaforum, perquè van llegir la novel·la gràfica *La invención de Hugo Cabret* de Brian Selznick i després van veure la pel·lícula.

En una ocasió després de llegir una novel·la policíaca es va visitar *la llibreria: negra i criminal*.⁵⁷ Cada any les sortides varien en funció de les lectures que fan.

Aquest any han llegit **El gos dels Baskerville**, d'Arthur D. Conan Doyle i l'han contrastat amb la sèrie "Sherlock" de televisió.

Quan hi ha una versió cinematogràfica es procura anar al cinema amb el grup-classe o veure-la a l'Institut si existeix la versió en DVD i no coincideix amb la cartellera.

Per fer aquestes activitats, tot i que l'horari està fixat des de l'inici de curs, s'ha pogut fer un parell de vegades una sessió extra fora d'horari, fent-la coincidir al migdia si als alumnes els va bé.

Aquestes tipus d'experiències milloren una manera de treballar, de fer, que traspasa l'encasellament de l'horari i facilita la convivència i la relació.

Temporització: Una sessió de 60 minuts setmanals durant tot el curs a la biblioteca de l'Institut.

Recursos materials

S'adquireixen els llibres escollits amb l'aportació de l'AMPA, que fa una inversió en àlbums il·lustrats i novel·les gràfiques, entre els altres gèneres que componen la col·lecció de la biblioteca.

⁵⁷ [En línia] <<http://www.negraycriminal.com>> [Consulta: 29 juliol 2013]

Aquesta activitat també funciona gràcies al préstec interbibliotecari entre la Biblioteca Vila de Gràcia i l'Institut. Sovint s'han necessitat força exemplars d'algun títol i la biblioteca pública s'encarrega de facilitar-los.

L'avaluació de la matèria

Cal dir que és una matèria optativa que té una avaluació per part de les dues persones responsables de la matèria i no se'n fa examen escrit.

Es valora molt la participació de l'alumnat, el fet que han de cercar informació del tema quan no entenen paraules de la lectura i quan preparen l'exposició del treball, i ells ens són conscients.

Al final del trimestre els alumnes s'autovaloren i normalment es comprova que hi ha molt poca diferència entre la nota de la professora i la de l'alumne.

Valoració de l'experiència

Aquesta optativa té uns resultats molt satisfactoris, pel canvi d'opinió que provoca en l'alumnat respecte les lectures que es proposen des de l'Institut: llegeixen, però no es tracta de "lectures obligatòries". Aquí prenen molta importància la conversa, el diàleg i la comunicació, entre alumnes i docents; som conscients que aquesta és una activitat que, feta amb alumnes adolescents, podria resultar molt complicada de dur a terme, però en canvi els resultats són bons, aprenen a interactuar amb els companys i a expressar records i connexions que fan amb altres llibres i amb altres moments de lectura de la seva infantesa

Desenvolupar una assignatura de lectura que agradi als adolescents és tot un èxit. S'obre un camí perquè aprenguin a trobar les seves lectures. S'insisteix que tothom té moltes coses a dir sobre els àlbums que es llegeixen, i que el punt de vista de cadascú és vàlid i imprescindible, tant d'alumnes com de professors.

Aquesta activitat es pot dur a terme gràcies a la coordinació entre la biblioteca de l'Institut i el professorat, i la valoració que se'n fa és molt positiva. Aquest fet mostra la necessitat de la implicació de la biblioteca a la vida del centre .

Després dels bons resultats obtinguts, el Seminari de català ha decidit aprofitar el potencial d'aquesta optativa per treballar amb els alumnes de 4t. Aquesta feina s'incorpora a la programació del curs treballant la llengua oral en unes sessions específiques.

Per a l'alumnat, sovint és una sorpresa veure el que poden extreure amb aquesta modalitat de lectura. Seria molt interessant que el professorat-tutor conegués aquesta tipologia de llibres per aconsellar-ne la lectura.

Destacarem el comentari entre l'alumnat en acabar l'optativa:

Ara ens ho mirem d'una altra manera. Ens hem reconciliat amb la lectura.

El valor afegit

A tall de conclusió volem posar el punt i final a l'explicació de l'experiència, un cop més amb paraules de Teresa Verdager i Carme Pardo.

*"Entenen que cadascú, sigui professor o alumne, té **una** lectura, no **la** lectura".*

"S'adonen que no són llibres per a petits".

"Són converses molt emotives. Cal sempre escoltar-los quan parlen perquè donen moltes pistes per continuar conversant, parlen de llibres sense saber-ho".

"Després no tenim problemes per fer-los llegir, ens fan confiança".

Bibliografia utilitzada

Àlbums i llibres d'imatges

Sense text:

- Ludy, M. (2011), **El hombre de la flor**. Edaf
- Müller, J. (2005), **El soldadito de plomo**. Lóguez
- Tan, S. (2007), **Emigrantes**. Bárbara Fiore
- Wiesner, D. (2007), **Flotante**. Océano Travesía
- van Allsburg, C. (2009), **Los misterios del señor Burdick**. Fondo de Cultura Económica.

Amb poc text:

- Tan, S. (2007), **El árbol rojo**. Bárbara Fiore
- Aliaga, R. ; Olmos, R. (2009), **El príncep dels embolics**. Baula
- Thomson, S.L. ; Gonsalves, R. (2006), **Imagina't un día (...una nit, un lloc)**. Ed. Joventut
- Bucay, J. ; Gusti. (2008), **L'elefant encadenat**. Serres
- Ruillier, J. (2003), **L'home de color!**. Ed. Joventut
- Browne, A. (2010), **Voces en el parquet**. Fondo de Cultura Económica.

Clarament temàtics:

- Poole, J. ; Barrett, A. (2005), **Ana Frank**. Lumen. (Nazisme).
- Le Thanh, T.M. ; Dautremer, R. (2007), **Cyrano**. Baula. (Clàssic).
- Browne, A. (2011), **El libro de los cerdos**. Fondo de Cultura Económica. (Masclisme).
- Hausfater-Douïeb, R. ; Latyk, O. (2003), **El nen estel**. Baula. (Nazisme).
- de Maeyer, G. ; van Mechelen, K. (2009), **Juul**. Lóguez. (Bullying).
- Cali, D. ; Bloch, S. (2008). **L'enemic**. Takatuka. (Nazisme).
- Greder, A. (2003), **L'illa**. Lóguez. (Razisme).
- Lewis, J.P. ; Innocenti, R. (2010), **La casa**. Símbol editors. (Història, pas de la vida).
- Skármeta, A. ; Ruano, A. (2000), **La composición**. Ed. Ekaré, sm. (Dictadures).
- Brami, E. ; Jeuent, B. (2006), **Salva't Elies!**. Kalandraka. (Nazisme).

Relació de novel·les gràfiques:

- Roca, P. (2010), **Arrugas**. Astiberri
- Taniguchi, J. (2007), **Barri llunyà**. Editorial Ponent
- Sís, P. (2005), **El muro**. Norma Editorial
- Ranz, O.H. (2012), **En el parque: una historia cómica y cincoterroríficas**. Thule
- Briggs, R. (2009), **Gentleman Jim**. Astiberri
- Kampmann, S. (2010), **L'onada**. Takatuka

Selznick, B. (2008), **L' invenció de l'Hugo Cabret**. Editorial Cruïlla

Chuang, S. (2011), **La ventana**. Bárbara Fiore

Binder, H. ; Tetzner, L. (2007), **Los hermanosnegros**. Lóguez

Spiegelman, A. (2003), **Maus**. Inrevés Edicions

Satrapí, M. (2008), **Persèpolis**. Norma Editorial

Satrapí, M. (2011), **Pollo con ciruelas**. Norma Editorial

Besse, X. (2009), **Tres cuentos de Poe en B/N**. Edelvives

More, A. ; Lloyd, D. (1998), **“V” de Vendetta**. Vértigo

Conan D. A. (2008), **El gos de baskerville**. Bromera edicions (Han vist la sèrie de televisió).

Relació de les pel·lícules:

Arrugas. (2011), Ignació Ferreras. (Basada en el còmic Arrugues de Paco Roca.

L'onada⁵⁸. (2008), Dennis Gansel.

La invenció de l'Hugo Cabret. (2011). Martin Scorsese.

Persèpolis. (2008), Vincent Paronnaud.

V” de Vendetta. (2007), James McTeigue.

Alícia en terra de meravelles. (1979), Jordi Feliu.

El noi del pijama de ratlles. (2008), Mark Herman.

He jugat amb els llops. (2010), Gerardo Olivares.

⁵⁸ Aquesta temporada (març 2013) s'ha estrenat una adaptació teatral i s'aprofita per recomanar anar-hi amb la família o els amics.

7. Epíleg

Abans de tancar, recapitem...

Hem encetat un camí llarg, ple d'indrets bonics i suggerents: el que ens ha portat a la descoberta dels llibres il·lustrats i els àlbums.

Cada un és tot un món: el tacte de la coberta, el gruix de les pàgines, el tipus de lletra, els colors... tot ens ajuda a entendre la història que porten a dins. Aprendre a conèixer-los és vital per poder extreure'n tot allò que ens poden donar, i per ensenyar als alumnes, petits i grans, a descobrir-los i a estimar-los.

Els il·lustrats, pel doble codi que utilitzen, visual i lingüístic, tenen un valor incalculable a l'hora d'implicar els lectors: cadascun pot fer-ne la “seva” lectura. Compartir-los mitjançant la conversa literària, per expressar allò que els ha agradat i el que no, les dificultats que hi han trobat, les connexions que hi han pogut fer; compartir-los així, tot conversant, suposa una oportunitat valuosa, humanament parlant. Per això, el paper del docent resulta fonamental: per dissenyar entorns que en facilitin la lectura, per seleccionar un fons de qualitat, per crear estones de bon record vinculades a la lectura i per afavorir aquest tipus de conversa.

Compartir estones agradables al voltant de la lectura i de la conversa és de les coses que més pot ajudar a fer lectors, i els àlbums són, sens dubte, un recurs excel·lent a la nostra disposició.

8. Un bagul de tresors

Els docents, uns dels mediadors que faciliten el contacte entre llibres i alumnes, esdevenim “especialistes” de primer ordre a l’hora de posar a l’abast i donar a conèixer els àlbums il·lustrats als infants i joves.

Per elaborar aquesta bibliografia hem partit dels estudis i seleccions bibliogràfiques següents, fets per especialistes en el gènere:

- MOLIST, Pep. *Dins del Mirall. La literatura infantil i juvenil explicada als adults*. Barcelona: Graó, 2008.
- OLIVÉ, M. Dolors. *L'àlbum il·lustrat com a eina educativa per al desenvolupament lector i emocional dels lectors novells. Treball fi de màster. Curs 2010-11*. [En línia] Facultat de formació del professorat. Màster de recerca en didàctica de la llengua i la literatura. Universitat de Barcelona, 2011. <<http://hdl.handle.net/2445/23042>> [Consulta: 30 juny 2013]
- MARGALLO, Ana Maria. *Utilització dels textos literaris per a la integració i l'aprenentatge lingüístic de l'alumnat nouvingut. Proposta de corpus. Curs 2007 – 08. Projecte de recerca educativa*. [En línia] Llicència Departament d'Ensenyament, 2008. Consulta: 30 juny 2013] <<http://www.xtec.cat/sgfp/licencies/200708/memories/1753m.pdf>>
- Selecció d'àlbums il·lustrats de la Biblioteca pública Oriol Bohigas de Girona. [En línia] < <http://www.bibgirona.net/salt/albums/>>
- Material complementari del curs telemàtic BEGL: *el gust per llegir des de la biblioteca escolar* del Programa biblioteca escolar “puntedu”. [En línia] <http://ateneu.xtec.cat/wiki/form/wikiexport/cmd/bib/begl/modul_3/practica_2> [Consulta: 30 juny 2013]
- Bibliografia treballada al taller de Casa Anita, llibreria especialitzada en literatura infantil i juvenil.
- Amb un **valor afegit**, la **selecció temàtica** elaborada amb l'assessorament d'Amàlia Ramoneda de la Biblioteca infantil de Rosa Sensat, dels millors títols, els **“imperdibles”**, terme que utilitzen els especialistes del Seminari de Literatura Infantil i Juvenil de l'Associació de Mestres Rosa Sensat.

En aquesta proposta trobareu dues seleccions: infantil i primària , i secundària i batxillerat; estan ordenades alfabèticament per autors. Primer hi ha els “recomanables” i després els que hem anomenat “imperdibles”, classificats per les temàtiques principals. En tots els casos s’indica el nivell⁵⁹ a partir del qual s’aconsellen.

Val a dir que, per utilitzar correctament aquesta selecció, cal recordar la diversitat de les lectures i que, depenent de l’ús que es faci del llibre, l’edat és relativa: és diferent si se’n fa una lectura individual o bé es llegeix o s’explica al grup.

⁵⁹ EI: Educació infantil. CI: Cicle inicial. CM: Cicle mitjà. CS: Cicle superior. ESO: Educació secundària obligatòria. BAT: Batxillerat.

LLIBRES I ALBUMS IL·LUSTRATS PER EDUCACIÓ INFANTIL I PRIMÀRIA

A

ALBO, Pablo. **QUARELLO**, Maurizio. *El Papu*. Pontevedra: OQO, 2006 - **EI/CI** -
ALCÁNTARA, Ricardo. **Gusti** (il.) *Gat i gos*. Barcelona: La Galera, 2011 - **EI/CI** -
ALLSBURG, C. van. *El naufragi del Zèfir*. Luchetti, Maria (trad.) Barcelona: Joventut, 2006 - **CM** -
ANDERSEN, H.C; **GRAHAME**, K. i **TXÈKHOV**, A.P. **Cabassa**, Mariona; **Gubianas**, Valentí i **Arbat**, Carles (il.) *Tres contes de Nadal*. Barcelona: Baula, 2011 - **CM** -
ANGUERA, Mercè. **Losantos**, Cristina (il.) *I ara què ve?* Barcelona: La Galera, 2011 - **CI** -
ARBAT, Carles. *Lletraferit*. Barcelona: Baula, 2010 - **CM** -
ASCH, Frank. **ASCH**, Devín (il.) *El Ratolí del senyor Maxwell*. Barcelona: Joventut, 2004 - **CS** -
ASH, F. **ASH**, Devin (il.) *Els ratolins de la senyora Maxwell*. Barcelona: Joventut, 2004 - **ESO** -

B

BADESCU, Ramona. *Pomelo viaja*. Madrid: Kókinos, 2010 - **CI** -
BATAILLE, Marion. *ABCD*. Madrid: Kókinos, 2010 - **CI/CM/CS** -
BAUER, J. *La reina de los colores*. Salamanca: Lóguez, 2003 - **CI** -
BERNARD, Fred; **ROCA**, François (il.) *El tren amarillo*. Barcelona: Lumen, 2003 - **CS** -
BLANCH, Ignasi. *El nen Kuala*. Barcelona: sd edicions, 2007 - **EI** -
BOUCHARD, André. **Blake**, Quentin (il.) *No sé on tinc el cap*. Barcelona: Combel, 2009 - **CM/CS** -
BROWN, Ruth. *El conte dels dos ratolins*. Barcelona: Editorial Joventut, 2009 - **EI** -
BROWNE, Anthony. *Com estàs?* Barcelona: Hipòtesi, 2012 - **EI** -
BROWNE, Anthony. *Cosita linda*. México: Fondo de Cultura Económica, 2008 - **CI** -
BROWNE, Anthony i Joe. *Jugar el juego de las formas*. México: Fondo de Cultura Económica, 2011 - **EI** -
BROWNE, Anthony. *El meu pare*. México: Fondo de Cultura Económica, 2007 - **EI** -
BROWNE, Anthony. *La meva mama*. México: Fondo de Cultura Económica, 2005 - **EI** -
BUWAY, J. **Gusti** (il.) *L'elefant encadenat*. Barcelona: Serres, 2008 - **CI/CM** -

C

CALI, Davide. **Soma**, Marco (il.) *La reina de las ranas*. Barcelona: Libros del zorro rojo, 2013 - **CM/CS** -
CALI, Davide. **Cantone** A.L. (il.) *Vull una mare robot*. Barcelona: Claret, 2007 - **CI** -
CANO, Carles. **Joma** (il.) *Per un botó!* Barcelona: La Galera (Premi Hospital Sant Joan de Déu), 2008 - **CM** -
CARLE, Eric. *L'eruguetta goluda amb titella*. Madrid: Kókinos, 2010 - **EI** -
CARLE, Eric. *Vols jugar amb mi?* Barcelona: Hipòtesi, 2007 - **EI** -
CARLE, Eric. *El grillo silencioso*. Madrid: Kókinos, 2003 - **EI** -
CARRIER, Isabelle. **Valentin**, Elsa (il.) *Darrere el mur*. Barcelona: Editorial Joventut, 2011 - **CM/CS** -
CASTERMAN, Geneviève. *Esperant en Timoun*. Capel Tatjer, Alicia (trad.) Barcelona: Flamboyant, 2011 - **CS** -

CHAUD, Benjamín. *Adiós Manoplas*. Madrid: Kókinos, 2011 - **CM** -
CHEN, Jiang-Hong. *El principi tigre*. Barcelona: Corimbo, 2005 - **CM/CS** -
COONEY, Barbara. *La Señorita Emilia*. Diana Dearden, Carmen (trad.) Venezuela: Ekaré, 1992 - **CS** -
CORENTIN, Philippe. *Un pobre quisso!* Barcelona: Corimbo, 2005 - **CI** -
CORENTIN, Philippe. *Xap!* Barcelona: Corimbo, 2000 - **EI** -
CROWTHER, Kitty. *I doncs?* Barcelona: Corimbo, 2007 - **EI/CI** -

D

DEMATONS, Charlotte. *El globus groc*. Barcelona: Editorial Joventut, 2011 - **CS** -

E

ERZA STEIN, David. *La gallineta xerrapeta*. Barcelona: Joventut, 2011 - **CI/CM** -

F

FALCONER, I. *Olivia recibe la Navidad*. Madrid: Fondo de Cultura Económica, 2008 - **CI** -
FARIAS, Marta. **Carrasco**, Aitana (il.). *El viaje del bisabuelo*. Sevilla: Kalandraka (Libros para soñar), 2008 - **CM** -
FRANZ, Joel. **Kitzing**, Constanze (il.). *El gatet i la pilota*. Barcelona: Hipòtesi, 2012 - **EI** -

G

GARCÍA LLORCA, Antoni (adap.). **Subi** (il.). *El llibre de la selva*. Barcelona: Lumen, 2006 - **CM** -
GAY, Michel. *Bibundé*. Barcelona: Corimbo, 2002 - **EI** -
van **GENECHTEN**, Guido. *¿Una rana?* Madrid: Edelvives, 2003 - **EI/CI** -
GOETHE, J. Wolfgang. **Schössow**, Meter (il.). *El mar en calma i viatge feliç*. Barcelona: Joventut, 2006. - **EI/CI/CM** -
GORT, Geertje. **Jitta**, Josephus (il.). *El nen que menjava poc*. Barcelona: Baula, 2010 - **CI** -
GRANT, Donald. *Bebès animals en perill*. Barcelona: Editorial Joventut, 2010 - **EI/CI/CM** -
GUTMAN, Anne. *Gaspar i Lola : El món en imatges*. Barcelona: Joventut, 2002 - **EI** -

H

HORÁCEK, Petr. *Elefant*. Barcelona: Joventut, 2009 - **EI/CI** -
HUTCHINS, Pat. *L'Angelina surt a fer un tomb*. Barcelona: Hipòtesi; Pontevedra: Kalandraka, 2011 - **EI** -

J

JANDL, Ernst. **Junge**, Norman (il.). *Ser quinto*. Salamanca: Lóguez, 1997 - **EI/CI** -
JANISCH, Heinz. **Jung**, Barbara (il.). *Quan l'Anna té por*. Barcelona: Baula, 2010 - **CI** -
JANISCH, Heinz. **Bansch**, Helga (il.). *Els millors dies*. Barcelona: Baula, 2010 - **CI** -
JANISCH, Heinz. **Bansch**, Helga (il.). *Una gana d'ós*. Barcelona: Baula, 2010 - **CI** -
JANISCH, Heinz. **Blau**, Aljoscha (il.). *El pañuelo de mi abuela*. Salamanca, Lóguez, 2009 - **CI/CM** -
JANISCH, Heinz. **BAUER**, Jutta (il.). *Sencillamente tú*. Salamanca: Lóguez/Baula, 2007. - **CM** -

JANOSCH. *Carta per al tigre.* Barcelona: Hipòtesi; Pontevedra: Kalandraka, 2011 -**CI/CM-**

K

KASPARAVICIUS, Kestutis. *El quadre desaparegut.* Barcelona: Thule, 2008 - **CM/CS** -

KELLY, Mij. **Collins,** Ros (il.) *On s'amaguen els gegants?* Barcelona: La Galera, 2011 - **CI** -

KERR, Judith (1968). *El tigre que va venir a berenar.* Barcelona: Hipòtesi; Pontevedra: Kalandraka, 2010 - **EI** -

KESELMAN, Gabriela. **Urberuaga,** Emilio (il.) *Aquest monstre em sona....* Barcelona: La Galera, 2011 - **EI/CI** -

KESELMAN, Gabriela. *No te vayas...* Madrid: Kókinos, 2009 - **CI** -

L

LEE, Suzy. *El pájaro negro.* Madrid: Barbara Fiore, 2011 - **CM/CS** -

LEE, Suzy. *Zoo.* Madrid: Los cuatro azules 2, 2010 - **CI** -

LEE, Suzy. *Espejo.* Madrid: Barbara Fiore, 2008 - **CI** -

LENZ, Patrick. *Tom y el pájaro.* Barcelona: Libros del zorro rojo, 2008 - **CM** -

LETÉN, Mats. **Bartholin Finn,** Hanne (il.) *Herman.* Barcelona: Albur, 2009 - **CM** -

LEVALLOIS, Stéphane. *Croc-Croc a l'escola dels esquelets.* Barcelona: Libros del zorro rojo, 2009 - **CI** -

LIAO, Jimmy. *Secretos en el bosque.* Cádiz: Barbara Fiore, 2008 - **CM/CS** -

LIES, Brian. *Ratpenats a la biblioteca.* Barcelona: Editorial Joventut, 2009 - **CI/CM** -

LIONNI, Leo. *¿Dónde?* Pontevedra: Kalandraka, 2009 - **EI** -

LIONNI, Leo. *¿Quién es?* Pontevedra: Kalandraka, 2009 - **EI** -

LIONNI, Leo. *¿Cuándo?* Pontevedra: Kalandraka, 2009 - **EI** -

LIONNI, Leo. *¿Qué es?* Pontevedra: Kalandraka, 2009 - **EI** -

LLUCH, Enric. **Díez,** Miguel Ángel (il.) *L'home del sac.* Alzira: Bromera, 2010 - **CI** -

LOBEL, Arnold. *El Mag dels colors.* Barcelona: Corimbo, 2004 - **CI** -

M

MARI, Enzo i Iela. *La manzana y la mariposa.* Sevilla: Kalandraka, 2006 - **EI/CI** -

MARICUELA. **WIMMER,** Sonja. *Montañas en la cama.* Pontevedra: OQO, 2013 - **CS** -

MARTÍ, Meritxell. **Vila Delclòs,** Jordi (il.) *Paper de diari.* Barcelona: La Galera, 2011 -**CM** -

McKEE, David. *Tres monstres.* Barcelona: Ekaré, 2005 - **CI** -

MEJUTO, Eva. **LETRIA,** André. *Corre, corre, carbasseta.* Pontevedra: OQO, 2006 - **CI** -

MOLIST, Pep. **Sardà,** Cristina (il.) *Plis Plan.* Barcelona: Baula, 2011 - **EI/CI** -

MORGENSTERN, Christian. **Schössow,** Peter (il.) *La ratera.* Barcelona: Joventut, 2007-**CI/CM** -

MORRIS, Jackie. *Ulls de neu.* Barcelona: Thule, 2009 - **CM** -

MOURE, Gonzalo. **León,** Esperanza (il.) *Sóc un cavall.* Barcelona: Hipòtesi, 2007 - **CM** -

MULLER, Gerda. *Rínxols d'or i els tres óssos.* Barcelona: Corimbo, 2007 - **CI** -

MURRAY, M. **ALCORN,** J. *Llibres.* Barcelona: Gustavo Gili, 2013 - **CS** -

N

NORAC, Carl. **Cneut,** Carl (il.) *Monstruo, no me comas.* Cádiz: Barbara Fiore, 2006 - **CI/CM** -

NORAC, Carl. **Dautremer,** Rébk. *Sentimiento.* Vidal, Jordi (trad.) Barcelona: Baula, 2006 - **CS** -

NORAC, Carl. **GORDON**, Ingrid (il.) *La meva mare és màgica*. Simbol, 2010 -**EI** -
NORAC, Carl. **Dubois**, Claude K. (il.) *Vull un petó!* Barcelona: Corimbo, 2003 - **EI/CI** -

O

OBIOLS, Miquel. **Calatayud**, Miguel (il.) *Llibre de les M'Àlicies*. Barcelona / Pontevedra: Hipòtesis / Kalandraka, 2009 - **CS** -
OCELOT, Michel. *Azur & Asmar*. Barcelona: Cruïlla, 2007 - **CM/CS** -
OLTEN, Manuela. *Verdaderos amigos*. Salamanca: Lòguez, 2007 -**CI/CM** -
OXENBURY, Hellen. *Pessigolles*. Barcelona: Joventut, 1987 - **EI** -

P

PACOVSKÁ, Kvetá. *El pequeño rey de las flores*. Madrid: Kókinos, 2009 - **EI** -
PACOVSKÁ, Kvetá. *Hasta el infinito*. Pontevedra: Faktoria K de libros, 2008 - **EI/CI/CM/CS** -
PIEPER, Christiane. *La Caterina, l'ós i en Pere*. Barcelona / Pontevedra: Hipòtesi / Kalandraka, 2007 - **EI/CI** -
PONTI, Claude. *El árbol sin fin*. Barcelona: Corimbo, 2006 - **CM** -
PONTI, Claude. **SEYVOS**, Florence. *La tempesta*. Barcelona: Corimbo, 1993 - **CM** -
PRATS, Joan de Déu. **Infante**, Francesc (il.) *El segrest de la primavera*. Barcelona: La Galera, 2011 - **CM** -
PRATS, Joan de Déu. **Rovira**, Francesc (il.) *Els patins del Sebastià*. Barcelona: La Galera, 2011 - **CM** -
PRATS, Joan de Déu. **Luciani**, Rebeca (il.) *Dimitri*. Barcelona: Baula, 2009 - **CM/CS** -
PRINCE, April Jones. *Vint-i-un elefants sobre el pont de Brooklyn*. Barcelona: Joventut, 2007 - **CM/CS** -

R

RAMOS, Mario. *El llop que volia ser un xai*. Barcelona: Corimbo, 2008 - **CI** -
RAMOS, Mario. *Sóc el més ben plantat*. Barcelona: Corimbo, 2007 - **CI** -
RAVISHANKAR, Anushka. **MANGLOW**, Gabrielle. *Excuses excuses*. Barcelona: Takatuka, 2012 - **CM/CS** -
REDLICH, Ben. *Qui m'ha llançat la caca?* Barcelona: Joventut, 2007 - **CI** -
ROBBERECHT, Thierry. **Goossens**, Philippe (il.) *El meu pare va ser rei*. Barcelona: Baula, 2010 - **CM** -
RODARI, Gianni. **Sanna**, Alessandro (il.) *Tonino l'invisible*. Barcelona: Libros del zorro rojo, 2010 - **CM** -
ROLDAN, Gustavo. *Historias de conejo y elefante*. Barcelona: A buen Paso, 2011 - **CI/CM** -
ROLDÁN, Gustavo. *Com reconèixer un monstre*. Barcelona: Thule, 2010 - **CI/CM** -

S

SADAT, Mandana. *Mi león*. México: Fondo de Cultura Económica, 2006 - **CI/CM/CS** -
SCHUBIGER, Jürg. **Muggenthaler**, E. (il.) *Oso Blanco Oso Negro*. Madrid: Los cuatro azules, 2009 - **CS** -
SELIER, Marie. *Àfrica, pequeño Chaka*. Zaragoza: Edelvives, 2003 - **CM/CS** -
SHARRATT, Nick. *Un bosc ple de boira*. Barcelona: Cruïlla, 2008 - **CI** -
SIS, Peter. *L'arbre de la vida*. Barcelona: Lumen, 2001. - **CS** -

SMITH, Lane. *¿Es un libro!* Barcelona: Océano- Travesía, 2010 **SIS**, Peter. *L'arbre de la vida*. Barcelona: Lumen, 2001. - **CM** -
SOBRINO, Javier. **Odriazola**, Elena (il.) *Un secreto en el bosque*. Pontevedra: OQO, 2008 - **CM/CS** -
SOLOTAREFF. *Edu, mes fort que el llop*. Trias, Margarida (trad.) Barcelona: Corimbo, 2011 - **CI** -

T

TISON, Annette y **TAYLOR**, Talus. *Barbapapá*. Barcelona: Beascoa, (colecció) - **EI** -
TISON, Annette y **TAYLOR**, Talus. *Barbapapá: Les puces*. Coco Books, 2007 - **EI** -
TUCKERMAN, Anja. **Chudzinski**, Daniela. *La gavina i una mar de colors*. Barcelona: Editorial Joventut, 2011 - **CI/CM** -

U

URBERUAGA, Emilio. *¿Quién anda ahí?* Madrid: Kókinos, 2011 - **CM/CS** -

V

VALDIVIA, Paloma. *Els de dalt i els de baix*. Barcelona: Hipòtesi; Pontevedra: Kalandraka, 2009 - **CI/CM** -
VELDKAMP, Tjibbe. **Hopman**, Philip (il.) *L'excursió*. Barcelona: Libros del zorro rojo, 2007 - **CI/CM** -
VELTHUIJS, Max. *La Granota i la Forastera*. Gasol, Ana (tr.) Barcelona: Timun Mas, 1994 - **CI** -
VENTURA, Antonio. *Quan surt la lluna*. Barcelona: Thule, 2006 - **EI** -
VOLTZ, Christian. *¿Dónde está?* Barcelona: Hipòtesi; Pontevedra: Kalandraka, 2009 - **EI/CI** -

W

WADDELL, Martín. **Firth**, Barbara (il.) *Tú y yo, osito*. Barcelona: Kókinos, 1996 -**EI/CM** -
WEULERSE, Odile. **Dautremer**, Rébecca (il.) *Nasreddin i el seu ase*. Barcelona: Baula, 2007 - **CI/CM** -
WINTER, Jeanette. *Biblioburro*. Barcelona: Editorial Joventut, 2011 - **CI/CM** -
WINTER, Jeanette. *La bibliotecària de Basora: una historia real de l'Iraq*. Barcelona: Editorial Joventut, 2007 - **CM/CS** -
WRIGHT, Cliff. *Tres óssos*. Barcelona: Joventut, 2006 - **EI** -

X

XUNTAO, Hong. **Jie**, Zhong (il.) *El pinzell màgic*. Jay, François (adap.) Barcelona: Joventut, 2009 - **CI** -

IMPERDIBLES⁶⁰ PER TEMÀTICA

Adopció

⁶⁰ Terme utilitzat pel Seminari de literatura infantil i juvenil de l'Associació de Mestres Rosa Sensat

BAUER, Marion. *Una mare per a l'Owen*. Barcelona: Serres, 2007 - **CM** -
CHEN, Chih-Yuan. *Guji-Guji*. Barcelona: Thule, 2005 - **EI/CI** -
RAVISHANKAR, Anushka. **PIEPER**, Christian. *Els elefants mai obliden*. Barcelona: Thule, 2009 - **EI/CI/CM** -

Alimentació

MIZIELINSKA, Aleksandra. **Mizielinski**, Daniel (il.) *¿Quién come a quién?* Barcelona: Libros del zorro rojo, 2010 (Coneixements) - **CI** -

Amistat

BALZOLA, Assun. *Història d'un eriçó*. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat, 2010 - **EI/CI** -
BRIGGS, Raymond. *El ninot de neu*. Barcelona: La Galera, 2007 - **EI/CI/CM** -
RUILLIER, Jérôme. *Això és casa meva*. Barcelona: Editorial Joventut, 2008 - **EI/CI** -
SCHÄRER, Katrin. *¡Así fue! ¡No, fue así! ¡No, así!* Salinas, José Antonio (trad.) - **CI/CM** -
Barcelona/Mèxic D.F.: Océano Travesía, 2010
SOLOTAREFF, G. *Edu, el petit llop*. Barcelona: Corimbo, 1999 - **EI/CI** -
SOLOTAREFF, G. *Tu gran i jo petit*. Barcelona: Corimbo, 2000 - **CI/CM** -

Amor

LEJONC, Régis. *Mi vecina está enamorada*. Madrid: Kókinos, 2005. - **EI/CI/CM** -

Animals

BACHELET, Gilles. *Quan el meu gat era petit*. Barcelona: RBA, 2007 - **EI/CI/CM** -
BADESCU, Ramona. *Pomelo es feliz*. Madrid: Kókinos, 2005 - **CI/CM** -
BALLESTEROS, Xosé. *El conillet blanc*. Barcelona: Kalandraka, 2006 - **EI** -
BANKS, Kate; **Hallensleben**, George (il) *El llibre de l'ós*. Barcelona: Joventut, 2012 - **CM** -
BOUGAEVA, Sonja. *En Bonie*. Barcelona: Takatuka, 2012 - **EI/CI/CM** -
DELAUNAY, Jacqueline. *Kodiak*. Barcelona: Corimbo, 2005 - **CS** -
JENNING, Jeanette. *El abrigo misterioso*. Barcelona: Faktoría K de libros, 2008 - **EI/CI** -
RAMOS, Mario. *Mare!* Barcelona: Corimbo, 2004 - **EI/CI** -
SCHÓDOW, Peter. *El petit dado*. Barcelona: Editorial Joventut, 2008 - **CM/CS** -
DONALDSON, Julia. **Scheffier**, Axel (il.) *El grúfal*. Londres: McMillan Heinemann, 2008 - **CI/CM** -

Aventures

COUSINS, Lucy. *La Maisy a la recerca del tresor pirata*. Barcelona: Serres, 2004 - **EI** -

Art

CHEN, Jiang-Hong. *El cavall màgic*. Barcelona: Corimbo, 2004 - **CM/CS** -
GOFFIN, José. *Oh!* Pontevedra: Kalandraka; Barcelona: Hipòtesi, 2007 - **CI/CM** -
GOFFIN, José. *Ab!* Pontevedra: Kalandraka; Barcelona: Hipòtesi, 2007 - **CI/CM** -
LIONNI, Leo. *Frederick*. Pontevedra: Kalandraka, 2005 - **CI/CM/CS** -

MOON, Seung- Yeoun. **Lee**, Suzy (il.) *Pintors*. Barcelona: Libros del zorro rojo, 2011 - **CM/CS** -
OBIOLS, Anna. **Subi** (il.) *El quadre més bonic del món*. Barcelona: Hipòtesi, 2008 - **CI/CM** -
REYNOLDS, P.H. *El punt*. Barcelona: Serres, 2004 - **CI/CM** -
SOLÉ VENDRELL, C. *La roca*. Madrid: SM, 1990 - **CM/CS** -
THOMSON, Sara. **Gonsalves**, Rob (il.) *Imagina't un lloc*. Barcelona: Juventut, 2009. - **CS** -
ZARCATE, Catherine. **Carpentier**, Olivier (il.) *El búfalo y el pájaro*. Barcelona: - **CM/CS** -
WIESNER, David. *Art y Max*. Barcelona: Oceano, 2011 - **CI/CM** -

Art d'escriure

ALLSBURG, C. van. *Los misterios del señor Burdick*. Mèxic D.F: Fondo de Cultura Económica, 1996 - **CM/CS** -

Autoconcepte

CALI, Davide. **BOUGAEVA**, Sonja. *Malena la balena*. Barcelona: Libros del zorro rojo, 2010 - **CI/CM** -

Conte popular

GONZÁLEZ, Olalla (adap.) **Taeger**, Marc (il.) *En Patufet*. Pontevedra / Barcelona: Kalandraka / Hipòtesi, 2008 - **EI** -
GRIMM, Jacob i Wilhem. **Pacovská**, Kveta (il.) *Caperucita roja*. Madrid: Kókinos, 2008 - **CM** -
PERRAULT, Charles. **INNOCENTI**, Roberto (il.) *Cenicienta*. Madrid: SM, 2012 - **CS** -
PERRAULT, Charles. **Romby**, A.(il.) *Pell d'ase*. Barcelona: Zendrera Zariquiey, 2004 - **CM/CS** -
POE, Edgar Allan. **Olmos**, Roger (il.) *Chevalier Auguste Dupin i la carta robada*. Barcelona: Lumen, 2009 - **CM/CS** -
le **THÁNH**, Taï-Marc. **Dautremer**, Rébecca (il.) *Babayaga*. Zaragoza: Edelvives, 2004. - **CM** -

Coeducació

CASAS, Lola. **Gusti** (il.) *Ernest*. Barcelona: RBA, 2007 - **EI/CI** -
TURIN, Adela. **Bosnia**, Nella (il.) *L'Artur i la Clementina*. Barcelona: Kalandraka, 2012 - **CM/CS** -

Coneixements (Bosc)

METTLER, René. *El gran libro de los árboles y del bosque*. Barcelona: Joventut, 2012 - **CM/CS** -

Coneixements (descobrimet de l'entorn)

PONTI, Claude. *La meva vall*. Barcelona: Corimbo, 1999 - **CM** -

Coneixements (filosofia)

MOREAU, Laurent. *¿En qué piensas?* Madrid: Kókinos, 2011 - **CI/CM** -

SAEZ CASTAN, Javier. *Sòñario: diccionari de sòños del Dr. Maravillas*. Barcelona: Oceano, 2008 - **CM/CS** -

YOUNG, Ed. *Set ratolins cecs*. Barcelona: Ekaré, 2009 - **CI/CM** -

Coneixements (nombres)

PACOVSKÁ, Kvetá. *Uno, cinco, muchos*. Madrid: Kókinos, 2010 - **EI/CI** -

Cooperativisme

COOPER, Helen. *Sopa de Carbassa*. Barcelona: Joventut, 1998 - **CI** -

JADOUL, Émile. *Només un trosset*. Barcelona: Corimbo, 2009 - **EI** -

ORAL, Feridun. *La poma*. Barcelona: Joventut, 2009 - **EI** -

RIUS, Lluís. **Ginesta**, Montserrat (il.) *Adormits!* Barcelona: La Galera, 2011 - **CM** -

SIMÓ, Rafel. **Morales**, Judit (il.) *I doncs, Pinot?* Barcelona: La Galera, 2011 - **CI/CM** -

VAUGELADE, A. *Sopa de pedra*. Barcelona: Corimbo, 2001 - **EI/CI** -

Discriminació sexual

BODECKER, N.M. **Blegvad**, Erik (il.) *Corre, Maria, afanya't!* Barcelona: Lumen, 2001 - **CI/CM** -

YEOMAN, John. **BLAKE**, Quentin (il.) *Las lavaderas locas*. Barcelona: Oceano Travesia, 2009 - **CM** -

Diversitat

BELLI, Gioconda. **Erlbrich**, Wolf (il.) *El taller de les papallones*. Cádiz: Barbara Fiore, 2008 - **CS** -

BROWNE, Anthony. *Un goril·la*. México: Fondo de Cultura Económica, 2012 - **EI/CI** -

CANON, Janell. *Stelaluna*. Barcelona: Joventut, 1993. - **CI/CM** -

CROWTHER, Kitty. *Mi amigo Juan*. Barcelona: Corimbo, 2006 - **EI/CI** -

DUMONT. *L'oca que no volia marcar el pas*. Barcelona: Intermón Oxfam, 2011 - **CI** -

ERLBRUCH, Wolf. *Els Cinc horribles*. Barcelona: Joventut, 2001 - **CI/CM** -

KITAMURA, Satoshi. *Blai, l'ocell que no sabia cantar*. Barcelona: Símbol, 2005 - **CI** -

LIONNI, Leo. *Petit blau i petit groc*. Barcelona: Kalandraka, 2013 - **EI/CI** -

McKEE, David. *L'Elmer*. Barcelona: Beascoa, 2006 - **EI** -

PAULI, Lorenz. **SCRÄRER**, Katrin (il.) *Que valent !*. Barcelona: Joventut, 2007- **CI/CM** -

TURIN, Adela. **Bosnia**, Nella (il.) *Rosa Caramel*. Barcelona: Kalandraka, 2012 - **CI/CM** -

Emocions

BROOKS, Ron; **WAGNER**, Jenny. *Oscar y la gata de medianoche*. Salamanca: Lóguez, 1999. - **CI/CM** -

KESELMAN, Gabriela. **Montserrat**, Pep (il.) *El regal*. Barcelona: La Galera, 2011 - **EI/CI** -

McBRATNEY, Sam. *Adivina cuánto te quiero*. Madrid: Kókinos, 2011 - **EI** -

ORAM, Hiawyn. **Kitamura**, Sathosi (il.) *En Ferran Enfadat*. Barcelona: Ekaré, 2010 - **EI/CI** -

ROBBERECHT, Thierry. **Goossens**, Philippe (il.) *Sóc un drac*. Barcelona: Baula, 2010 - **EI/CI** -

SENDAK, Maurice. *Allà on viuen els monstres*. Pontevedra: Kalandraka, 2000 - **EI/CI/CM** -
SERRES, Alain. **Heitz**, Bruno (il.) *Terrible*. Barcelona: Libros del zorro rojo, 2010 - **CI/CM** -
WADDELL, Martín. **BROOKS**, Ron (il.) *Oscar y la gata de medianoche*. Madrid: Lóguez, 1997 - **CI/CM** -
WILD, Margaret. **BROOKS**, Ron (il.) *Guineu*. Venezuela: Ekaré, 2005 - **CS** -

Enginy

BANNERMAN, H. **Marcelino**, Fred (il.) *Historia del petit Babaji*. Barcelona: Joventut, 1998 - **CI** -
NÚÑEZ, Marisa. *Ous durs*. Pontevedra: OQO, 2012 - **CM** -
PATACRUA & CHENE. *Llopferoc*. Pontevedra: OQO, 2006 - **EI** -
ROLDAN, Gustavo. *L'eriçó*. Barcelona: Thule Ediciones, 2007 - **EI/CI** -

Escola

BRADMAN, Toni. **Ross**, Tony (il.) *Lucas. Ser, diferente no siempre es fácil*. Barcelona: Océano, 2010 - **CM** -
GUTMAN, Anne. *La Funció de màgia*. Barcelona: Joventut, 2005 - **EI/CI** -
HOLE, Stian. *El final del verano*. Madrid: Kokinos, 2007 - **CI** -
WINTER, Jeanette. *L'escola secreta de la Nasrin. Una historia real de l'Afganistan*. Barcelona: Joventut, 2007 - **CM/CS** -

Espectacles

GAUCH, Patrícia. **ICHIKAWA**, Satomi. *Balla Tania*. Barcelona: Serres, 2002 - **CI/CM** -
PACOVSKÁ, Kvetá. *Teatre de mitjanit*. Barcelona: Montena, 1993 - **CM** -

Joguines

CALDERS, Pere. *Raspall*. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat, 2009 - **CM/CS** -
DUNBAR, Polly. *Pingüí*. Barcelona: Serres, 2008 - **EI/CI** -
LEE, Suzy. *La ola*. Madrid: Barbara Fiore, 2008 - **EI/CI** -
MARI, Iela. *El Petit globus vermell*. Pontevedra: Kalandraka, cop. 2006 - **EI** -
MAYER, Mercer. *Un niño, un perro y una rana*. Madrid: Los cuatro azules 2, 2009 - **CI** -
MESENGER, Norman. *Imagina*. Madrid: SM, 2006. - **CM** -
ODD, Pauline. *A dinar! (La Bet i en Lluç)*. Barcelona: Cruïlla, 2008 - **EI** -
PORTIS, Antoinette. *No és una caja*. Pontevedra: Faktoria K de libros, 2008 - **EI** -
SCHÖSSOW, Peter. *El meu primer cotxe era vermell*. Barcelona: Editorial Joventut, 2011 - **CM** -
WIESNER, David. *Els tres porquets*. Barcelona: Joventut, 2003 - **CM** -

Família

ANGUERA, Mercè. **Piérrola**, Mabel (il.) *Sóc molt Maria*. Barcelona: La Galera, 2011 - **CI/CM** -
BROWNE, Anthony. *Dins el bosc*. Barcelona: Fondo de Cultura Económica, 2004 - **CI/CM** -
BURNINGHAM, John. *La Cama màgica*. Madrid: Kókinos, 2003 - **EI/CI** -

BURNINGHAM, John. **Oxenbury**, Helen (il.) *Serà un nadó*. Barcelona: Intermon Oxfam, 2011 - **CI/CM** -

CALI, Davide. **Cantone**, Laura (il.) *Un papa a mida*. Barcelona: Baula, 2010 - **EI/CI** -

DUBOIS, Claude K. *No et vull veure més!* Barcelona: Cruïlla, 2009 - **CI/CM** -

DUDA, Christian. *Todos sus patitos*. Salamanca: Lóquez, 2009 - **CM** -

DURAN, Teresa. **Quelot** (il.) *Mares a l'engròs*. Barcelona: La Galera, 2011 - **CI** -

van **GENECHTEN**, Guido. *Amb els avis*. Barcelona: Juventud, 2003 - **EI** -

KRAUSE, Ute. *Quan marxaran aquests?* Barcelona: Editorial Joventut, 2011 - **CI/CM** -

LOBEL, Arnold. *El porquet*. Barcelona: Hipòtesi ; Sevilla: Kalandraka, 2009 - **CI/CM** -

LUJÁN, Jorge. **Sadat**, Mandana (il.) *Tarde de invierno*. Madrid: Kókinos, 2007 - **EI/CI** -

NORAC, Carl. **Gordon**, Ingrid (il.) *El meu pare és un gegant*. Barcelona: Símbol, 2004 - **EI** -

NORAC, Carl. **Dubois**, Claude K. (il.) *Les Paraules dolces*. Barcelona: Corimbo, 1998 - **EI/CI** -

O'CALLAGHAN, Elena. **Fanlo**, África (il.) *S'han tornat bojos!* Barcelona: La Galera, 2011 - **EI/CI** -

PONTI, Claude. *Catàleg de pares*. Barcelona: Corimbo, 2009 - **CS** -

SOLÉ VENDRELL, C. *La lluna d'en Joan*. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat, 2009 - **CI/CM** -

STEWART, Sarah. **Small**, David (il.) *La jardinera*. Venezuela: Ekaré, 2012 - **CS** -

WILLIS, Jeanne. **Ross**, Tony (il.) *De cotó fluix*. Barcelona: Macmillan, 2008 - **CI/CM** -

YACCARINO, Dan. *Cada divendres*. Barcelona: Intermón Oxfam, 2011 - **EI/CI** -

van **ZEVEREN**, Michel. *La puerta*. Barcelona: Corimbo, 2008 - **CI/CM** -

Fer-se gran

BADESCU, Ramona. *Pomelo crece*. Madrid: Kókinos, 2011 - **CM** -

Formes de govern

SKÁRMETA, Antonio. *La composición*. Madrid: Ekaré, 2000 - **CS** -

Gegants

ALBO, Pablo. **Carrasco**, Aitana (il.) *Gegant de mica en mica*. Barcelona: Thule, 2011 - **CI/CM** -

Guerra

BRAMI, Elisabeth. *Salva't Elies!* Barcelona: Kalandraka, 2006 - **CS** -

CALI, Davide. **Bloch**, Serge (il.) *L'enemic*. Barcelona: Takatuka, 2008 - **CS** -

GIL, Carmen. *El cavaller Pepino*. Pontevedra: OQO, 2007 - **CI/CM** -

McKEE, David. *Los Conquistadores*. Rubio, Esther (trad.) Madrid: Kókinos, 2004 - **CS** -

PORTELL, Joan. **BLANCH**, Ignasi (il.) *Fill de rojo*. Barcelona: Tantàgora, 2007 - **CS** -

POOLE, Josephine. **BARRETT**, Angela (il.) *Anna Frank*. Casanovas, Meritxell (trad.) Barcelona: Lumen, 2005 - **CS** -

ROS, Roser. *Els tres tambors*. Barcelona: Tantàgora, 2008 - **CS** -

SARA. *Revolución*. Barcelona: Libros del zorro rojo, 2007 - **CS** -

Habitatge

HORÁCEK, Petr. *Una casa a mida*. Barcelona: Joventut, 2010 - **EI** -
JANISCH, Heinz. **Bansch**, Helga (il.) *A casa*. Barcelona: Baula, 2010 - **EI/CI** -

Herois

BERNARD, Fred. **Roca**, François (il.) *El bomber de Lilliputia*. Barcelona: Comanegra, 2010 - **CS** -

Humor

BLAKE, Stephanie. *Caca de vaca*. Barcelona: Corimbo, 2005 - **EI/CI** -
DONALDSON, Julia. **Scheffier**, Axel (il.) *El grúfal*. Londres: McMillan Heinemann, 2008 - **CI/CM** -
ERLBRUCH, Wolf. **Holzwardt**, Werner (text) *La Talpeta que volia saber qui li havia fet allò en el cap*. Pontevedra: Kalandraka, 1999 - **EI/CI** -
KLASSEN, Jon. *On és el meu barret*. Barcelona: Pepa Montano, 2011 - **CI/CM** -
LERAY, Marjolaine. *Una Caperucita roja*. Barcelona: Océano Travesía, 2009. - **CS** -
OLDLAND, Nicholas. *L'ós que abraçava els arbres*. Barcelona: Símbol, 2010 - **CI/CM** -

Història de Catalunya

SIERRA i FABRA, Jordi. *1714*. Barcelona: La Galera, 2013. - **CS** -

Identitats

DAPORTA, Mon. **Villán**, Óscar (il.) *Una estranya bestiola*. Barcelona: Hipòtesi; Pontevedra: Kalandraka, 2010 - **EI/CI** -
ERLBRUCH, Wolf. *La Gran qüestió*. Barcelona: Kókinos, 2005 - **CI/CM** -
FALCONER, I. *Olivia*. Barcelona: Serres, 2001 - **EI/CI** -
le **GALL**, Pierre. **Héliot**, Èric (il.) *Carlota i Miniatura*. Martin i Valls, Elena (trad.) Barcelona: Baula, 2008 - **CI/CM** -
JERAM, Anita. *Inés del revés*. Madrid: Kókinos, 1996 - **EI/CI** -
MOSCADA, Neus. *Dues rodones idèntiques*. Barcelona: Sd, 2009 - **CM/CS** -
MURUGARREN, Miguel. **Sáez Castán**, Javier (il.) *Animalario universal del profesor Revillod. Almanaque ilustrado de la fauna mundial*. México: Fondo de Cultura Económica, 2003. - **CI/CM** -
NÚÑEZ, Marisa. **Bansch**, Helga (il.) *Xocolata*. Pontevedra: OQO, 2006 - **EI/CI** -
de **VRIES**, Anke. *Grisela*. Pontevedra: Faktoria K de libros, 2009 - **EI/CI** -

Immigració

LOFTHOUSE, Liz. **Ingpen**, Robert (il.) *Ziba vino en un barco*. Salamanca: Lóguez, 2008 - **CS** -
MOLIST, Pep. **Urberuaga**, Emilio (il.) *Dos fills*. Barcelona: La Galera, 2011 - **CI/CM** -

Infants entremaliats

BURNINGHAM, John. *Eduardo: el niño más terrible del mundo*. Vigo: Faktoria K de libros, 2006 - **CM/CS** -

Integració

BRUNHOFF, J. de. *Historia de Babar el elefantito*. Madrid: Alfaguara, 2002 - **EI/CI** -
CARRIER, Isabelle. *El cassó del Gerard*. Barcelona: Editorial Joventut, 2010 - **CM/CS** -
van **GENECHTEN**, Guido. *Quico*. Barcelona: Cruïlla, 2000 - **CI** -
RUILLIER, Jérôme. *Quatre petites cantonades de no res*. Barcelona: Editorial Joventut, 2005 - **CI** -
UNGERER, Tomi. *Flix*. Barcelona: Ekaré, 2013 - **CM/CS** -
UNGERER, Tomi. *Hombre luna*. Barcelona: libros del zorro rojo, 2012 - **CM** -

Interculturalitat

SADAT, Mandana. *El jardín de Babai*. Madrid: Kókinos, 2005 - **CS** -

Intriga

POMMAUX, Ivan. *Detective John Chatterton*. Caracas: Ekaré, 2000. - **CS** -

Maldat

ALIAGA, Roberto. **Olmos**, Roger (il.) *El príncep dels embolics*. Barcelona: Baula, 2009 - **CM/CS** -

Mar

WIESNER, David. *Flotante*. México: océano, 2007. - **CM/CS** -

Medi

MARI, Iela. *Las estaciones*. Sevilla: Kalandraka, 2007 - **EI/CI/CM** -
WINTER, Jeanette. *Wangari i els arbres de la pau*. Barcelona: Ekaré, 2009 - **CM** -

Misteri

GIL, Carmen. **Blanco**, Riki (il.) *La casa del misteri*. Barcelona: Corimbo, 2007 - **CI/CM** -

Món que ens envolta

BANYAI, Istvan. *Re-Zoom*. México: Fondo de Cultura Económica, 1999. - **CS** -

Mort

JANISCH, Heinz. **BLAU**, Aljoscha (il.) *Mejillas rojas*. Salamanca: Lóguez/Baula, 2006. - **CM** -
JEFFERS, Oliver. *El corazón y la botella*. México: FCE, 2010 - **CM/CS** -
SOLÉ VENDRELL, C. **MARTINEZ** Maria. *Jo les volia*. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat, 1984 - **CM/CS** -
van **OMMEN**, Sylvia. *Regaliz*. Madrid: Kókinos, 2005 - **CI** -
VOLTZ, Christian. *La carícia de la papallona*. Barcelona: Kalandraka, 2008 - **CI** -
WILD, Margaret. **Brooks**, Ron (il.) *Nana vieja*. Venezuela: Ekaré, 2000 - **CI/CM** -

YUMOTO, Kazumi. **Sakai**, Komako (il.) *El oso y el gato salvaje*. Barcelona: Corimbo, 2009 - **CM/CS** -

Nadal

BRIGGS, R. *El ninot de neu*. Barcelona: Galera, 2007. - **CM/CS** -

Naixement germà

BLAKE, Stephanie. *Cigronet*. Barcelona: Corimbo, 2008 - **EI/CI** -

Nit

HALLENSLEBEN, Georg. **Banks**, Kate (il.) *Tanca els ulls*. Barcelona: Joventut, 2002 - **EI/CI** -

HALLENSLEBEN, Georg. **Banks**, Kate (il.) *Si la lluna pogués enraonar*. Barcelona: Joventut, 1999 - **EI/CI** -

Pas del temps

BANKS, Helen. **Hallensleben**, Georg (il.) *La Casa blava*. Barcelona: Joventut, 2005 - **CI/CM** -

BERNER, R. Susanne. *El libro del otoño*. Madrid: Anaya, 2007 - **CI** -

CALI, Davide, **BLOCH**, Serge. *El hilo de la vida*. Barcelona: Ediciones B, 2006 - **CS** -

LEVERT, Claude. *En Benet, el seu roure*. Barcelona: Associació Rosa Sensat, 2011 - **CI/CM** -

MARTÍNEZ, Rocío. *De cómo nació la memoria del bosque*. México: FCE, 2007 - **CM/CS** -

SAEZ CASTAN, Javier. *El conejo más rápido del mundo*. Barcelona: Oceano Travesía, 2009 - **CM/CS** -

Personatges literaris

BURGAS, Àngel. **Blanch**, Ignasi (il.) *Alícia i el país de meravelles*. Barcelona: La Galera, 2011 - **CS** -

Por

BEE, William. *Compte amb la granota*. Barcelona: Joventut, 2008 - **CI/CM** -

BROWNE, Anthony. *El túnel*. México D.F: Fondo de Cultura Económica, 1999 - **CM** -

COMPANY, Mercè. **ASENSIO**, Agustí. *La Nana Bunilda menja malsons*. Barcelona: Associació de mestres Rosa Sensat, 2011 - **CI/CM** -

CROWTHER, Kitty. *¡Scriu scrac bibib blub!* Barcelona: Coimbo, 2005 - **EI/CI** -

GAIMAN, Neil. **McKEAN**, Dave (il.) *Llops dins les parets*. Bilbao: Astiberri, 2004 - **CS** -

GRIMM, Jacob i Wilhem. **Mattotti**, Lorenzo (il.) *Hansel & Gretel*. Barcelona: Libros del zorro rojo, 2010 - **CM** -

IRVING, John. **HAUPTMANN**, Tatjana (il.) *El Ruido que hace alguien cuando no quiere hacer ruido*. Barcelona: Tusquets, 2005 - **CM** -

SADAT, Mandana. *Del otro lado del árbol*. México: Fondo de Cultura Económica, 1998 - **EI/CI/CM** -

Prehistòria

GAY, Michel. *Crominyona*. Barcelona: Corimbo, 2007 - **CI** -

Protecció medi

BROWN, Peter. *El jardí curiós*. Barcelona: Takatuka, 2010 - **CM** -

COONEY, Barbara. *La Señorita Emilia*. Diana Dearden, Carmen (trad.) Venezuela: Ekaré, 1992 - **CM/CS** -

Protecció medi – fauna

CORMAND, Bernard. *El dibuixant d'òssos*. Barcelona: sd edicions, 2008 - **CI/CM** -

Racisme

SILEI, Fabrizio. **QUARELLO**, Maurizio. *L'autobús de la Rosa*. Barcelona: Barbara Fiore, 2007 - **CS** -

Teatre – representacions

HEINRICH, Hein. *El pobre Peter*. Barcelona: Símbol, 2013 - **CM** -

Valors

BATTUT, Éric. *El secreto*. Madrid: Kókinos, 2005 - **EI/CI/CM** -

DEMI. *El test buit*. Barcelona: Editorial Joventut, 2011 - **CI/CM** -

HORÁCEK, Petr. *L'Oca Ruca*. Barcelona: Joventut, 2007 - **EI/CI** -

LIONNI, Leo. *Neda que neda*. Pontevedra: Kalandraka, 2007 - **EI/CI/CM** -

PENNYPACHER, Sara. **Tanaka**, Yoko (il.) *La nena dels pardals*. Barcelona: Editorial Joventut, 2010 - **CM/CS** -

PFISTE, Marcus. *El Peix irisat*. Barcelona: Beascoa, 2005 - **EI/CI** -

RAMOS, Mario. *Sóc el més fort!* Barcelona: Corimbo, 2004 - **EI/CI** -

RODARI, Gianni. **Zabala**, Javier (il.) *El hombre que compró la ciudad de Estocolmo*. Madrid: SM, 2008 - **CM/CS** -

ROLDAN, Gustavo. *El señor G*. Barcelona: A buen Paso, 2009 - **CM** -

WINTER, Jeanette. *La avellana*. Barcelona: Joventut, 2011 - **EI/CI** -

Viatges

ALBO, Pablo. **Serrano**, Lucía (il.) *Redondo*. Barcelona: Thule, 2011 - **EI/CI** -

CORENTIN, Philippe. *L'Àfrica d'en Zigomar*. Barcelona: Corimbo, 2004 - **CI/CM** -

JANOSCH. *¡Qué bonito es panamá!* Barcelona: Alfaguara, 1984 - **CI/CM** -

ROLDAN, Gustavo. *Juan Hormiga*. Barcelona: A buen Paso, 2012 - **CI/CM** -

ROSEN, Michel. **Oxenbury**, Hellen (il.) *Anem a caçar un ós*. Barcelona: Ekaré, 2013 - **EI/CI** -

SCHÄRER, Katrin. *Johanna en el tren*. Salinas, José Antonio (trad.) Barcelona: Océano Travesía, 2010 - **CI/CM** -

SCHÖSSOW, Peter. *El vent*. Barcelona: Símbol, 2010 - **CM** -

Vida quotidiana

COUSINS, Lucy. *La Maisy va a la biblioteca*. Barcelona: Serres, 2005 - **EI** -

GREJNIEC, M. *De què fa gust la lluna*. Pontevedra: Kalandraka, 1999 - **EI/CI** -

LLIBRES I ALBUMS IL·LUSTRATS PER SECUNDARIA, BATXILLERAT, FORMACIÓ PROFESSIONAL I EDUCACIÓ D'ADULTS.

A

ALLSBURG, C. van. *El higo más dulce*. Mèxic D.F: Fondo de Cultura Económica, 1995

- **ESO** -

ASCH, Frank. **ASCH**, Devín (il.) *El Ratolí del senyor Maxwell*. Barcelona: Joventut, 2004

- **1r/2n ESO** -

B

BATAILLE, Marion. *ABCD*. Madrid: Kókinos, 2010 - **ESO/BAT** -

BERNARD, Fred; **ROCA**, François (il.) *El tren amarillo*. Barcelona: Lumen, 2003 - **ESO** -

BOUCHARD, André. **Blake**, Quentin (il.) *No sé on tinc el cap*. Barcelona: Combel, 2009 - **ESO** -

BOURGET, Laëtítia; **HOUDART**, Emmanuelle. *Y vivieron felices...* **Barcelona: Océano Travesía, 2010** - **3r/4t ESO/BAT** -

BURGAS, Àngel. **BLANCH**, Ignasi (il.) *Alicia i el país de les meravelles*. Barcelona: Galera, 2007 - **1r/2n ESO** -

C

CALI, Davide. **BLOCH**, Serge. *El hilo de la vida*. Barcelona: Ediciones B, 2006

- **ESO/BAT** -

CHEN JIANG HONG. *El Caballo mágico de Han Gan*. Barcelona: Corimbo, 2004 - **1r/2n ESO** -

CHEN, Jiang-Hong. *El principi tigre*. Barcelona: Corimbo, 2005 - **ESO** -

COONEY, Barbara. *La Señorita Emilia*. Diana Dearden, Carmen (trad.) Venezuela: Ekaré, 1992 - **1r/2n ESO** -

D

de **KOCKERE**, Geert; **CNEUT**, Carl. *Greta la loca*. Cádiz: Barbara Fiore, 2006 - **BAT** -

F

FONTANET, Béatrice. **FRONTY**, Aurélia (il.) *Tristany i Isolda*. Comasòlives, Jordi (trad.) Barcelona: Baula, 2010 - **3r i 4t ESO/BAT** -

G

GOETHE, J. Wolfgang. **Schössow**, Meter (il.) *El mar en calma i viatge feliç*. Barcelona: Joventut, 2006. - **ESO/BAT** -

GRENIER, Christian. **SCHMIDT**, François (il.) *El Tirano, el luthier y el tiempo*. Cádiz: Barbara Fiore, 2005 - **1r/2n ESO** -

L

LECOINTRE, Jean. *Animals Domèstics*. Barcelona: Ekaré, 2013 - **ESO** -

LEE, Suzy. *El pájaro negro*. Madrid: Barbara Fiore, 2011 - **ESO** –

M

MOEYAERT, Bart. **ERLBRUCH**, Wolf (il.) *La Creación*. Cádiz: Barbara Fiore, 2006 - **1r/2n ESO** -

MONTESERIN, Pepe. **Amargo**, Pablo (il.) *Casualidad*. Cádiz: Barbara Fiore, 2011 - **ESO** -

MORITZ, Karl Philipp. **ERLBRUCH**, Wolf (il.) *El nuevo libro del abecedario*. Cádiz: Barbara Fiore, 2005 - **ESO/BAT** -

N

NEGRIN, Fabián. *Gola de llop*. Barcelona: Thule, 2005 - **1r/2n ESO** -

NORAC, Carl. **Dautremer**, Rébk. *Sentimiento*. Vidal, Jordi (trad.) Barcelona: Baula, 2006 - **ESO** –

P

PACOVSKÁ, Kvetá. *Hasta el infinito*. Pontevedra: Faktoria K de libros, 2008 - **ESO/BAT** -

PONTI, Claude. *Robert Elbanc*. Barcelona: Corimbo, 2002 - **1r/2n ESO** -

POURCHET, Marjorie. *La cabeza en la bolsa*. Segovia, Francisco (trad.) México: Fondo de Cultura Económica, 2005 - **ESO** -

PRATS, Joan de Déu. **LUCIANI**, Rebeca (il.) *Dimitri*. Barcelona: Baula, 2009 – **ESO** -

PRESTIFILIPPO, Pablo. *Manual de calcetines salvajes*. Vigo: Faktoria K de libros, 2006 - **ESO/BAT** -

S

SEGOVIA, Carmen. *Mitsu y Lala*. Madrid: Anaya, 2004 - **ESO** -

SIS, Peter. *L'arbre de la vida*. Barcelona: Lumen, 2001. - **CS** –

T

TAN, Shaun. *La cosa perduda*. Cádiz: Barbara Fiore, 2005 - **ESO/BAT** -

IMPERDIBLES⁶¹ PER TEMÀTICA

Adaptació clàssics

INNOCENTI, Roberto. **FRISCH**, **Aarson**. *La caputxeta vermella*. Pontevedra: Kalandraka, 2012 - **ESO/BAT** -

KIPLING, Rudyard. **Evangelista**, Mauro (il.) *Carta a un hijo*. Zaragoza: Edelvives, 2008 - **ESO/BAT** -

⁶¹ Terme utilitzat pel Seminari de literatura infantil i juvenil de l'Associació de Mestres Rosa Sensat

Amistat

HOLE, Stian. *El Secreto de Garmann*. Rubio, Esther i Baggethun, Kirsti (trad.) Madrid: Kókinos, 2010 - **1r/2n ESO** -

Amor

ARNAL, Txabi. **ODRIOZOLA**, Elena (il.) *Tres germanes lladres*. Martín, Ariadna (trad.) Pontevedra: OQO, 2007 - **ESO** -

BERNARD, Fred; **ROCA**, François (il.) *Jesús Betz*. México: Fondo de Cultura Económica, 2003 - **ESO/BAT** -

BOURGET, Laetitia. **Houdart**, E (il.) *El aprendizaje amoroso*. Barcelona: Fondo de Cultura Económica, 2004 - **ESO/BAT** -

FONTANEL, Béatrice. **Fronty**, Aurèlia (il.) *Tristany i Isolda*. Barcelona: Baula, 2010 - **3r/4t ESO** -

JUSTER, Norton. *La recta y el punto: un romance matemático*. Granados Salinas, Tomás (trad.) México: Fondo de Cultura Económica, 2005 - **ESO** -

LACOMBE, Benjamin. *Els Amants papallona*. Barcelona: Baula, 2008 - **ESO** -

LE THANH, Tai-Marc. **DAUTREMER**, Rébecca (il.) *Cyrano*. Hernández, Pau Joan (trad.); basat en Cyrano de Bergerac d'Edmond Rostand. Barcelona: Baula, 2007 - **1r/2n ESO** -

LIAO, Jimmy. *Desencuentros*. Cádiz: Barbara Fiore, 2008. - **ESO/BAT** -

Animals

BACHELET, Gilles. *El meu gat és el més bèstia*. Masó, Sílvia (trad.) Barcelona: RBA, 2005 - **ESO** -

LECOINTRE, Jean. *Animals Doméstics*. Barcelona: Ekaré, 2013 - **BAT** -

Art

THOMSON, Sarah L. **GONSALVES**, Rob (il.) *Imagina't una nit*. Barcelona: Joventut, 2007 - **ESO/BAT** -

Art d'escriure

LEWIS, Patrick J. **INNOCENTI**, Roberto (il.) *La comarca fértil*. México, D.F.: Fondo de Cultura Económica, 2003 - **ESO/BAT** -

MORGENSTERN, Christian. **RATHNA**, Raman (il.) *En el reino de la puntuación*. Barcelona: Thule, 2011 - **ESO/BAT** -

Consum

MÜLLER, Jörg. *El soldadito de plomo*. Salamanca: Loguez, 2005 - **ESO** -

Conte popular

PERRAULT, Charles. **ROMBY**, Anne (il.) *Pell d'Ase*. Garriga, Pilar (trad.) Barcelona: Zenderera Zariquiey, 2004 - **ESO** -

Discriminació

BERNARD, Fred; **ROCA**, François (il.) *El bomber de Lilliputia*. Escudé-Cofiner Fuentes, Isabel (trad.) Barcelona: Comanegra, 2010 - **ESO** -

GREDER, Armin. *L'Illa: una història quotidiana*. Ventura, Núria (trad.) Santa María de Tormes (Salamanca): Lóguez, 2003 - **ESO/BAT** -

MAEYER, Gregie de; **VANMECHELEN**, Koen. *Juul*. G. Santos, Núria (trad.) Salamanca: Lóguez, 1996 - **ESO/BAT** -

TASSIES. *Noms robats*. Barcelona: Cruïlla, 2010 - **ESO** -

TURKOWSKI, Einar. *Era fosc i sospitosament tranquil: una història de la costa*. Libros del zorro rojo, 2007 - **1r/2n ESO** -

Discapacitat

MEISSNER J., Doris. **KEMMLER**, Melanie. *Un cumpleaños*. Salamanca: Lóguez, 2008 - **ESO** -

Diversitat

BROWNE, Anthony. *Voces en el parque*. México: Fondo de Cultura Económica, 1999 - **ESO** -

BELLI, Gioconda. **Erlbrich**, Wolf (il.) *El taller de les papallones*. Cádiz: Barbara Fiore, 2008 - **ESO** -

Emocions

JANOSCH. *Historia de Valek, el caballo*. Madrid: El Jinete Azul, 2011 - **ESO** -

JANOSCH. *Valek i Janosch*. Madrid: El Jinete Azul, 2011 - **ESO** -

TAN, Shaun. *L'arbre vermell*. Cádiz: Barbara Fiore, 2007 - **ESO/BAT** -

WILD, Margaret. **BROOKS**, Ron (il.) *Guineu*. Venezuela: Ekaré, 2005 - **ESO/BAT** -

Enginy

ASCH, Frank. **ASCH**, Devín (il.) *El Ratolí del senyor Maxwell*. Barcelona: Joventut, 2004 - **ESO** -

Espionatge

ASH, F. **ASH**, Devin (il.) *Els ratolins de la senyora Maxwell*. Barcelona: Joventut, 2004 - **ESO** -

Família

ISOL. *El Globo*. México, D.F.: Fondo de Cultura Económica, 2002 - **ESO** -
ISOL. *Secreto de familia*. México: Fondo de Cultura Económica, 2003 - **ESO** -
MINNE, Brigitte. **CNEUT**, Carll (il.) *Hadabruja*. Andreu, Carles; Bellosta, Anna i Vitó, Albert (trad.) Càdiz: Barbara Fiore, 2006 - **ESO** -
PONTI, Claude. *Catàleg de pares*. Barcelona: Corimbo, 2009 - **ESO** -
WHITMAN, Walt. **LONG**, Loren (il.) *El Astrónomo*. Barcelona: Serres, 2006 - **ESO** -

Filosofia

LEMIEUX, M. *Noche de tormenta*. Salamanca: Lóquez, 2000. - **ESO** -
CHEN JIANG HONG. *Mao y yo: el pequeño guardia rojo*. Coll-Vinent, Anna (trad.) Barcelona: Corimbo, 2008 - **BAT** -

Formes de govern

SKÁRMETA, Antonio. *La composición*. Madrid: Ekaré, 2000 - **ESO** -

Guerra

BRAMI, Elisabeth. *Salva't Elies!* Barcelona: Kalandraka, 2006 - **ESO** -
BRECHT, Bertolt. *La croada dels nens*. Madrid: Magenta, 2011- **ESO/BAT** -
CALI, Davide. **Bloch**, Serge (il.) *L'enemic*. Barcelona: Takatuka, 2008 - **ESO** -
McKEE, David. *Los Conquistadores*. Rubio, Esther (trad.) Madrid: Kókinos, 2004 - **1r/2n ESO** -
POOLE, Josephine. **BARRETT**, Angela (il.) *Anna Frank*. Casanovas, Meritxell (trad.) Barcelona: Lumen, 2005 - **1r/2n ESO** -
PORTELL, Joan. **BLANCH**, Ignasi (il.) *Fill de rojo*. Barcelona: Tantàgora, 2007 - **ESO** -
SARA. *Revolución*. Barcelona: Libros del zorro rojo, 2007 - **ESO** -
ROS, Roser. *Els tres tambors*. Barcelona: Tantàgora, 2008 - **ESO** -

Herois

BERNARD, Fred. **Roca**, François (il.) *El bomber de Lilliputia*. Barcelona: Comanegra, 2010 - **ESO** -

Història de Catalunya

SIERRA i FABRA, Jordi. *1714*. Barcelona: La Galera, 2013. - **ESO/BAT** -

Humor

LERAY, Marjolaine. *Una Caperucita roja*. Barcelona: Océano Travesía, 2009. - **ESO** -

Immigració

TAN, Shaun. *Emigrantes*. Càdiz: Barbara Fiore, 2006 - **ESO** -

Integració

LIAO, Jimmy. *El sonido de los colores*. Càdiz: Barbara Fiore, 2008. - **ESO** -

Intriga

POMMAUX, Ivan. *Detective John Chatterton*.. Caracas: Ekaré, 2000. - **ESO** -

Món que ens envolta

BANYAI, Istvan. *Re-Zoom*. México: Fondo de Cultura Económica, 1999. - **ESO** -

Mort

ERLBRUCH, Wolf. *El pato y la muerte*. Cádiz: Barbara Fiore, 2007 - **ESO** -

ROSEN, Michael. **BLAKE**, Quentin (il) *El llibre trist*. Barcelona: Serres, 2003 - **ESO/BAT** -

Nadal

AUSTER, Paul. **ISOL** (il.) *El Cuento de Auggie Wren*. Barcelona: Lumen, 2003 - **ESO/BAT** -

Pas del temps

CALI, Davide, **BLOCH**, Serge. *El hilo de la vida*. Barcelona: Ediciones B, 2006 - **ESO** -

LEWIS, Patrick J. **INNOCENTI**, Roberto (il.) *La Casa*. Subirana Ortín, Jaume (trad.) Barcelona: Simbol, 2010 - **ESO/BAT** -

POMMAUX, Ivan. *Abans de la tele*. Barcelona: Corimbo, 2005 - **ESO** -

Por

GAIMAN, Neil. **McKEAN**, Dave (il.) *Llops dins les parets*. Bilbao: Astiberri, 2004 - **ESO** -

Racisme

SILEI, Fabrizio. **QUARELLO**, Maurizio. *L'autobús de la Rosa*. Barcelona: Barbara Fiore, 2007 - **ESO** -

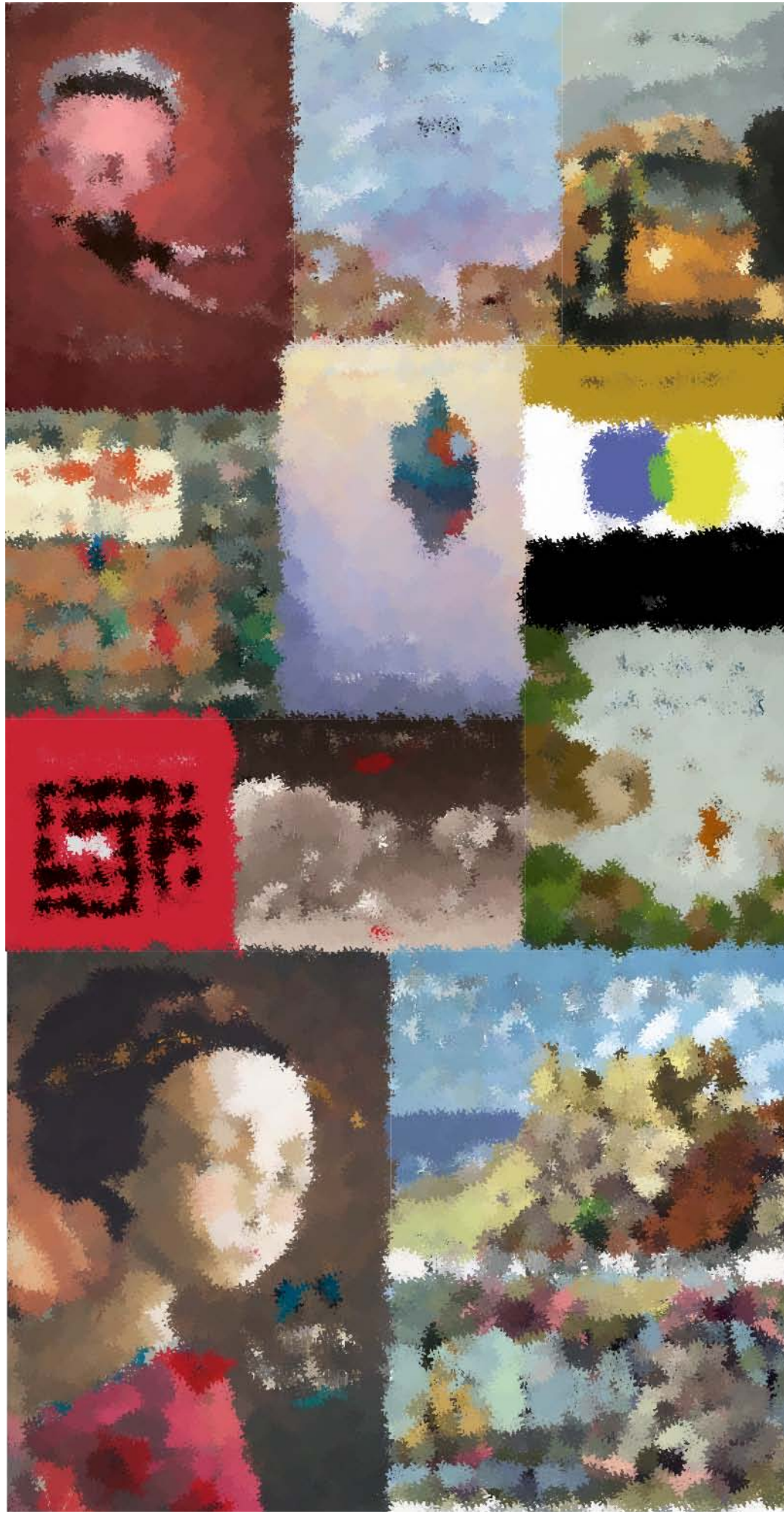
Somnis

CARROL, Lewis. **DAUTREMEN**, Rebecca (il) *Alicia al país de les meravelles*. Barcelona: Baula, 2010 - **ESO/BAT** -

Valors

HOLE, Stian. *La Calle de Garmann*. Rubio, Esther i Baggethun, Kirsti (trad.) Madrid: Kókinos, 2008 - **1r i 2n ESO** -

STEINER, Jörg. **MÜLLER**, Jörg (il.) *El Gran Gris*. Martínez, Eduardo (trad.) Barcelona: Lóguez, 2004 - **ESO** -

9. Bibliografia i webgrafia.

- AMAT,V. “El paper de la mediació en el desenvolupament de la competència literària: Disseny i aplicació d’una intervenció didàctica”. *Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature*. Vol.3 (1). Juny-juliol 2010, p.33-49. [En línia] <<http://revistes.uab.cat/jtl3/article/view/217/205>> [Consulta: 17 febrer 2013].
- BOSCH, E. *Hacia una definición de álbum*. [En línia]. UB (2008) <<http://www.fundaciongsr.org/documentos/8222.pdf>> [Consulta: 29 març 2013]
- BOSCH, E. “Sense mots: una etiqueta per a molts tipus de llibres”. *Faristol*, n.71, Novembre 2011 (p.3-5).
- CENTRO DE RECURSOS PARA EL APRENDIZAJE. *Ver para leer: acercándonos al libro álbum*. [En línia] http://www.bibliotecas-cra.cl/uploadDocs/200805081101470.Ultimo%20LIBRO_CRA_DIC18.pdf [Consulta 10 desembre 2012]
- CHAMBERS, A. *Dime*. . México: Fondo de Cultura Económica, 2007. (Espacios para la lectura)
- CHAMBERS, A. *El ambiente de la lectura*. México: Fondo de Cultura Económica, 2007. (Espacios para la lectura).
- COLOMER, T. et alt. *Siete llaves para valorar las historias infantiles*. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 2002. (Papeles de la Fundación Sánchez Ruipérez; 2).
- COLOMER, T. “El álbum y el texto”. *Peonza* (1996), núm. 39, p. 27-31. [En línia] <http://www.fundaciongsr.org/documentos/3979.pdf> [Consulta: 4 gener 2013]
- COLOMER, T. ; FONS, M. “Presentació de la monografia: narratives Gràfiques”, *Articles de Didàctica de la llengua i de la literatura* , (2010), núm 52: . P. 5 – 8.
- DEPARTAMENT D’ENSENYAMENT. *El gust per llegir des de la biblioteca escolar*. [En línia] <ateneu.xtec.cat/wikiexport/cmd/bib/begl/index> [Consulta: 17 maig de 2012]
- DEPARTAMENT D’ENSENYAMENT. *La lectura en un centre educatiu*. [Document en línia] <http://www20.gencat.cat/docs/Educacio/Home/Departament/Publicacions/Monografies/Lectura/La_lectura_en_un_centre_educatiu.pdf> [Consulta: 19 de maig de 2013].
- DÍAZ, J. “El contrato de lectura en el álbum: paratextos y desbordamiento narrativo”. *Literatura infantil y juvenil*. [En línia] <http://www.fundaciongsr.org/documentos/8085.pdf> [Consulta 10/12/12]
- DO CAMPO, X. “Algunas reflexiones sobre el álbum ilustrado”. *Literatura infantil y juvenil* (2007), núm. 230, p.47-54.
- DURAN, Teresa. *Àlbums i altres lectures. Anàlisi dels llibres per a infants*. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat, 2007.
- DURAN,T. "Veure i mirar: anàlisi de la il·lustració". *Faristol*, (1985), núm.0, p 17-29.
- DURAN, T. “L’àlbum dins la narrativa visual”. *Articles de didàctica de la llengua i literatura*, (2010), núm. 52, p.10-22.
- BROWNE, A. *Jugar el juego de las formas*. Fondo de Cultura Económica, 2011.

- BROWNE, A. *Histoires d'une oeuvre*. Paris: Kaléidoscope, 2009.
- DURAN, T. *L'àlbum i l'edició catalana, ara com ara: panorama del bienni 2008-2009*. Anuari de l'observatori de biblioteques, llibres i lectura. UB, Facultat de Biblioteconomia i Documentació. [En línia].
 - o <
http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/28402/1/Anuari_Observatori_Duran.pdf>
[Consulta: 29 març 2013]
- ESCARPIT, D. "Leer un álbum, ¡es fácil!". *Peonza* (2005), núm. 75-76, p. 7-21. [En línia]
http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/peonza-revista-de-literatura-infantil-y-juvenil--32/html/02f946fc-82b2-11df-acc7-002185ce6064_9.htm [Consulta: 4 gener 2013]
- LLUCH, G. *Análisis de narrativas infantiles y juveniles*. Cuenca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha, 2003. (Arcadia; 7).
- MOLIST, P. *Els llibres tranquils: el curs de la vida a través de la literatura infantil*. Pagès editors, 2003.
- OLIVÉ, D. *L'àlbum il·lustrat com a eina educativa per al desenvolupament lector i emocional dels lectors novells*. [En línia]
http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/23042/1/Dolors_Olive_treball_fi_master_def.pdf
[Consulta: 10 desembre 2012]
- SILVA-DÍAZ, C.M. (2008). "Entre el text i la imatge: els àlbums il·lustrats i altres tipus a COLOMER, T. (coord): *Lectures adolescents*. Barcelona: Graó. (Biblioteca d'Articles, 165).
- TABERNERO, R. *Claves para una poética de la recepción del libro-álbum: Un lector inserto en una "inmensa minoría* [En línia]. IBBY. < <http://www.ibby.org/index.php?id=1062>> [Consulta: 29 març 2013]
- TEJERINA, I. "Un modelo de análisis del álbum: Siete ratones ciegos de Ed Joung". *Cuadernos de Literatura Infantil y Juvenil CLIJ* (2008) , núm. 215, p.44-45. [En línia]
<http://www.biblioteca.org.ar/libros/141565.pdf> [Consulta: 4 gener 2013]